

§ 1 Fyllnadsval till utskott

Företogs val av en suppleant i skatteutskottet, en suppleant i utrikesutskottet och en suppleant i jordbruksutskottet.

Herr TALMANNEN:

De på föredragningslistan upptagna valen är föranledda av att ersättarna för herrar Nilsson i Trobro och Åberg skall beredas plats i utskott.

Vid valen tillämpas acklamationsförfarande, om ledamot ej begär att valen skall förrättas med slutna sedlar, vilket i så fall kommer att äga rum vid ett följande sammanträde.

Valberedningen har till suppleant i skatteutskottet föreslagit herr Lundgren i Kristianstad, till suppleant i utrikesutskottet herr Annerås och till suppleant i jordbruksutskottet herr Annerås.

Kammaren utsåg till

suppleant i skatteutskottet

herr Lundgren i Kristianstad (m)

suppleant i utrikesutskottet

herr Annerås (fp)

suppleant i jordbruksutskottet

herr Annerås (fp)

§ 2 Justerades protokollet för den 4 innevarande månad.

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

Nr 14 såvitt avsåg riktlinjerna för fritidsledarutbildning vid folkhögskolor till utbildningsutskottet och i övrigt till kulturutskottet

Nr 28 till finansutskottet

Nr 30 bilaga 1 till näringsutskottet, bilaga 2 till civilutskottet, bilaga 3 till försvarsutskottet och i övrigt till näringsutskottet

Nr 31 till skatteutskottet

Nr 32 till jordbruksutskottet

Nr 33 till utbildningsutskottet

Nr 36 till socialförsäkringsutskottet

Nr 41 och 42 till näringsutskottet

Nr 43 till skatteutskottet

Nr 34

Onsdagen den
12 mars 1975

*Återkallelse av
proposition
nr 2 i viss del*

Finansdebatt

Nr 47 punkterna 4, 5 och 6 till skatteutskottet samt i övrigt till näringsutskottet

Nr 49 och 52 till näringsutskottet

Nr 55 till jordbruksutskottet

Nr 56 till skatteutskottet

§ 4 Återkallelse av proposition nr 2 i viss del

Herr TALMANNEN:

I skrivelse nr 64 har regeringen återkallat de till riksdagen i propositionen nr 2 bilaga 7 punkt 2 avlätna förslagen om teckning av aktier i ett statligt aktiebolag för förmedling av inköp av råolja och oljeprodukter m. m.

Jag har med anledning härav avskrivit dessa förslag samt de i anslutning därtill väckta motionerna nr 623 av herr Jansson m. fl. och nr 1182 av herrar Nordgren och Strindberg.

Skrivelsen lades till handlingarna.

§ 5 Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets betänkanden nr 7-9, skatteutskottets betänkanden nr 7 och 8, socialförsäkringsutskottets betänkanden nr 4-6, kulturutskottets betänkanden nr 3 och 4 samt civilutskottets betänkande nr 5.

§ 6 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 42.

§ 7 Finansdebatt

Föredrogs finansutskottets betänkande nr 1 med anledning av den i propositionen 1975:1 framlagda finansplanen jämte motioner.

I propositionen 1975:1 bilaga 1 (finansdepartementet) hade regeringen efter föredragning av statsrådet Sträng såvitt nu var i fråga föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen som föredraganden förordat,

2. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1975/76, om arbetsmarknadsläget krävde det, besluta om utgifter i enlighet med vad föredraganden förordat intill ett sammanlagt belopp av 1 000 000 000 kr.,

3. medge att det av riksdagen givna bemyndigandet (prop. 1974:80, InU 1974:10, rskr 1974:157) att besluta om arbeten intill ett sammanlagt belopp av 600 000 000 kr. fick utnyttjas i enlighet med vad föredraganden förordat,

4. bemyndiga regeringen att, om arbetsmarknadsläget krävde det, be-

sluta om stöd till lageruppyggnad i enlighet med vad föredraganden förordat.

Nr 34

Onsdagen den
12 mars 1975

Finansdebatt

I detta sammanhang hade behandlats motionerna
1975:191 av herr Wachtmeister i Staffanstorp (m),

1975:681 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen skulle avslå regeringens hemställan att regeringen för budgetåret 1975/76 skulle bemyndigas besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 1 000 000 000 kr.,

1975:1020 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen godkände de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som uppdragits i motionen innebärande

att ett program mot inflationen och för stimulans av ekonomin snarast utarbetades enligt vad i motionen angivits samt att regeringen samman kallade representanter för oppositionspartierna, parterna på arbetsmarknaden och näringslivet till en stabiliseringspolitisk konferens för att träffa överenskommelse om ett sådant program,

att – därest nyssnämnda yrkande icke skulle bifallas – generella stimulansåtgärder för att stödja den enskilda efterfrågan i storleksordningen 3 miljarder kr. insattes i form av en tillfällig sänkning av den direkta eller indirekta skatten på sätt i motionen angivits,

att företagen gavs generell rätt att under 1975 och fram till den 1 juli 1976 utnyttja de medel som inbetalats till investeringsfond,

att nuvarande kreditrestriktioner successivt uppmjukades,

1975:1021 av herr Fridolfsson m. fl. (m, c),

1975:1022 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp), vari hemställts att riksdagen vid sin behandling av propositionen 1975:1, bilaga 1 (finansplanen) skulle

1. besluta att allmänt barnbidrag skulle utgå med 20 procent av det vid respektive års början gällande basbeloppet per barn och år fr. o. m. den 1 januari 1976 med möjlighet till tidigare ikraftträdande, om detta visade sig motiverat av konjunkturpolitiska skäl,

2. uttala som sin mening vad som anförts i motionen beträffande lättnader i kreditpolitiken och upplåning i utlandet,

3. besluta bemyndiga regeringen att besluta om stöd till lageruppyggnad i enlighet med vad som förordats i propositionen med de ändringar som föreslagits i motionen,

4. besluta att i princip anta den i motionen föreslagna konjunkturpolitiska beredskapsplanen samt anhålla hos regeringen om erforderliga förberedelser för att det skulle bli möjligt att med kort varsel sätta in sysselsättningsstimulerande åtgärder av tillräcklig omfattning,

5. besluta att hos regeringen begära att medlen i investeringsfonderna

under år 1975 i högre grad än för närvarande generellt ställdes till företagens förfogande,

6. uttala som sin mening vad som i övrigt anförts i motionen beträffande riktlinjerna för den ekonomiska politiken,

1975:1023 av herr Fälldin m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1975:1, bilaga 1 (finansplanen) beslutade

1. att avslå regeringens förslag beträffande möjligheter till ett friare utnyttjande av den till den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1974/75 gällande finansfullmakten på 600 milj. kr.,

2. att avslå regeringens förslag om en finansfullmakt för budgetåret 1975/76 på 1 000 milj. kr. i avvaktan på behandlingen av det aviserade förslaget till allmän beredskapsstat för detta budgetår,

3. att hos regeringen hemställa om förslag till en modernisering av budgettekniken i vad gällde finansieringen av sådana statliga investeringar m. m. som kunde komma i fråga vid försämringar i sysselsättningsläget i syfte att åstadkomma en bättre konjunkturpolitisk beredskap och ett ökat inflytande för riksdagen,

1975:1025 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen godkände vad som i motionen anförts rörande riktlinjerna för den ekonomiska politiken samt

1975:1029 av herr Josefson m. fl. (c).

I betänkandet hade redovisats en förhandlingsuppgörelse som träffats mellan företrädare för socialdemokraterna, centerpartiet och folkpartiet om en skattereform år 1976 och vissa därmed sammanhängande frågor.

Utskottet hemställde

1. beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen att riksdagen med anledning av regeringens förslag i propositionen 1975:1 bilaga 1 moment 1 och motionen 1975:1022 moment 6 samt med avslag på motionerna 1975:1020 i denna del och 1975:1025 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför,

2. beträffande bemyndigande för regeringen att för budgetåret 1975/76, om arbetsmarknadsläget krävde det, besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 1 000 000 000 kr. att riksdagen skulle bifalla regeringens i propositionen under moment 2 framlagda förslag och avslå motionerna 1975:681 och 1975:1023 moment 2,

3. beträffande utvidgning av tidigare bemyndigande för regeringen att för budgetåret 1974/75 besluta om arbeten intill ett sammanlagt belopp av 600 000 000 kr. att riksdagen skulle bifalla regeringens i propositionen under moment 3 framlagda förslag och avslå motionen 1975:1023 moment 1,

4. beträffande modernisering av budgettekniken att riksdagen med bi-

fall till motionen 1975:1023 moment 3 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. beträffande konjunkturpolitisk beredskapsplan att riksdagen med bifall till motionen 1975:1022 moment 4 och med avslag på motionen 1975:1020 i denna del beslutade att i princip ansluta sig till av utskottet föreslagen konjunkturpolitisk beredskapsplan och hos regeringen begära erforderliga förberedelser så att sådana åtgärder, om arbetsmarknadsläget krävde det, kunde sättas i kraft med kort varsel,

6. beträffande ett program mot inflationen och för stimulans av ekonomin att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1020 i denna del,

7. beträffande generella stimulansåtgärder att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1020 i denna del,

8. beträffande lättnader i kreditpolitiken att riksdagen med bifall till motionen 1975:1022 moment 2 och med anledning av motionen 1975:1020 i denna del samt med avslag på motionerna 1975:1021 och 1975:1029 som sin mening gav regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

9. beträffande stöd till lageruppyggnad att riksdagen med anledning av regeringens i propositionen under moment 4 framlagda förslag och motionen 1975:1022 moment 3 beslutade bemyndiga regeringen att, om arbetsmarknadsläget krävde det, besluta om stöd till lageruppyggnad i enlighet med vad utskottet förordat.

10. beträffande investeringsfonderna att riksdagen med bifall till motionen 1975:1022 moment 5 och med avslag på motionen 1975:1020 i denna del som sin mening gav regeringen till känna av utskottet anfört,

11. beträffande det allmänna barnbidraget att riksdagen med bifall till motionen 1975:1022 moment 1 såvitt nu var i fråga beslutade att det allmänna barnbidraget höjdes till 1 800 kr. fr. o. m. den 1 januari 1976,

12. beträffande utvärdering av 1974 års temporära mervärdeskatteskänkning att motionen 1975:191 ej föranledde någon riksdagens åtgärd,

13. beträffande beräkning av statsinkomsterna för budgetåret 1975/76 att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen

A. av herrar Söderström (m) och af Ugglas (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag i propositionen 1975:1 bilaga 1 moment 1 och med bifall till motionen 1975:1020 i denna del samt med avslag på motionerna 1975:1022 moment 6 och 1975:1025 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anfört,

B. av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag i propositionen 1975:1 bilaga 1 moment 1 och med bifall till motionen 1975:1025 samt med avslag på motionerna 1975:1022 moment 6 och 1975:1020 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anför,

2) beträffande bemyndiganden för regeringen av herrar Söderström (m) och af Ugglas (m) som ansett att utskottet under 2 och 3 bort hemställa

2. beträffande bemyndigande för regeringen att för budgetåret 1975/76, om arbetsmarknadsläget krävde det, besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 1 000 000 000 kr. att riksdagen med bifall till motionerna 1975:681 och 1975:1023 moment 2 skulle avslå regeringens i propositionen under moment 2 framlagda förslag,

3. beträffande utvidgning av tidigare bemyndigande för regeringen att för budgetåret 1974/75 besluta om arbeten intill ett sammanlagt belopp av 600 000 000 kr. att riksdagen med bifall till motionen 1975:1023 moment 1 skulle avslå regeringens i propositionen under moment 3 framlagda förslag,

3) beträffande konjunkturpolitisk beredskapsplan

A. av herrar Söderström (m) och af Ugglas (m) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1020 i denna del och med avslag på motionen 1975:1022 moment 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför,

B. av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 B – ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:1020 i denna del och 1975:1022 moment 4,

4) beträffande ett program mot inflationen och för stimulans av ekonomin av herrar Söderström (m) och af Ugglas (m) som ansett att utskottet under 6 och 7 bort hemställa

att riksdagen i anledning av motionen 1975:1020 i denna del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför beträffande anordnande av en stabiliseringspolitisk konferens samt att riksdagen skulle anta av reservanterna framlagt förslag till förordning om ändring i förordningen (1968:430) om mervärdeskatt, innebärande en sänkning av mervärdeskatten med 4 % fr. o. m. den 1 maj 1975,

5) beträffande lättnader i kreditpolitiken av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 B – ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:1020 i denna del, 1975:1021, 1975:1022 moment 2 och 1975:1029,

6) beträffande stöd till lageruppbyggnad av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 B – ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå regeringens i propositionen under moment 4 framlagda förslag och motionen 1975:1022 moment 3,

7) beträffande investeringsfonderna

A. av herrar Söderström (m) och af Ugglas (m) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975:1020 i denna del och i anledning av motionen 1975:1022 moment 5 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

B. av herr Hermansson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 B – ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:1020 i denna del och 1975:1022 moment 5,

8) beträffande det allmänna barnbidraget av herr Hermansson (vpk) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1022 moment 1 såvitt nu var i fråga beslutade att det allmänna barnbidraget höjdes till 1 800 kr. fr. o. m. den 1 juli 1975.

Herr BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! I den uppgörelse som har ingåtts mellan socialdemokraterna och mittpartierna sägs det om finansutskottet att "utskottets ställningstaganden redovisas i sedvanlig ordning". Då kan man undra vad "sedvanlig ordning" betyder. Men det är uppenbart att det nu liksom i våras efter Hagauppgörelsen innebär att finansutskottet "ordagrant" återger vad som beslutats på annat håll. Det skulle vara något mindre nedsättande för utskottet och för riksdagen om majoritetens företrädare fann en annan metod att återge vad som beslutats på andra ställen. Å andra sidan kan det ju vara bra att allmänheten med sådana citat får precis klart för sig hur själva beslutsordningen är.

Under de senaste fem åren säger sig regeringen ha genomfört fyra skattesänkningar. Men det är konstiga skattesänkningar, därför att under dessa år har i själva verket skattetrycket gradvis stigit. Även den andel som hushållen betalar av sin inkomst i skatt har ökat.

På samma sätt kommer det att bli med den uppgörelse som nu ingåtts. Det har med skärpa hävdats från företrädare för de borgerliga partierna att inflationen automatiskt höjer skattetrycket. Effekten härav kan beräknas till ungefär 2 miljarder för nästkommande år, dvs. det år som uppgörelsen gäller för. Men någon hänsyn till detta har man inte tagit i överenskommelsen. Därför får vi räkna med att det blir en sådan automatisk skattehöjning.

Dessutom kommer de olika punktskattehöjningar som aviserats att genomföras redan under våren 1975, och det ger en skatteskärpning innevarande år om ungefär 1 miljard kronor, som man hittills inte haft anledning att räkna med. Utöver de punktskattehöjningar som ingår i den nu aktuella uppgörelsen tillkommer de punktskattehöjningar som, aviserats i energipropositionen. Dessa skattehöjningar kan beräknas uppgå till ytterligare ungefär 1 miljard.

Vidare kommer från nästa år olika löneskatter att höjas utöver vad som angivits i överenskommelsen. Dessa ytterligare ökning kommer att uppgå till över 2 % eller mer än 3 miljarder kronor.

Det kan vara intressant att ange alla de olika löneskattehöjningar som på olika sätt aviserats och som träder i kraft fr. o. m. den 1 januari nästa år. Det gäller till att börja med de tre höjningar som ingår i den nu aktuella överenskommelsen, nämligen höjd avgift till sjukförsäkringen, motsvarande 0,4 %, höjd avgift till folkpensioneringen, motsvarande 1,5 %, och avskaffande av taket för socialförsäkringsavgifterna, vilket motsvarar en ökning av löneskatten med 0,7 %.

Utöver det som ingår i uppgörelsen tillkommer bl. a. höjda avgifter för ATP och folkpension, motsvarande 0,75 %. Vi har i dag på riksdagens bord fått regeringsförslag om höjning av sjukförsäkringsavgifterna för att dels kompensera ökad sjukfrekvens, 0,2 %, dels för att finansiera den nya sjukvårdsöverenskommelsen med landstingen, 0,4 %, dvs. totalt 0,6 %. På riksdagens bord ligger också förslag om höjning av arbetsgivaravgifter för att bekosta vidgad vuxenutbildning, 0,15 %, liksom till arbetsgivaravgifter för ökad arbetsmarknadsutbildning inom ramen för KAMU-projektet, 0,4 %. Slutligen föreslås höjning av arbetsgivaravgiften för att finansiera en rörlig pensionsålder, vilket kostar 0,25 %.

Lägger man ihop allt detta, finner man att ökningarna av de allmänna löneskatterna fr. o. m. den 1 januari nästa år skulle bli åtminstone 4,75 %.

De borgerliga partierna har tidigare motsatt sig höjningar av den allmänna arbetsgivaravgiften med hänsyn till de nackdelar sådana avgifter har för sysselsättningen framför allt i de mindre och medelstora företagen. Att höjningarna av de allmänna arbetsgivaravgifterna döps om och kallas höjningar av socialförsäkringsavgifter ändrar i själva verket ingenting i sak, framför allt som man nu slopar den enda skillnad som tidigare funnits mellan socialförsäkringsavgifter och allmänna arbetsgivaravgifter, nämligen uttagstaket.

Ovanpå de skattehöjningar som jag nu talat om kommer skattebetalarna att få känna av nya pålagor på hundratals miljoner genom de ökade fastighetsskatterna.

Slutligen får man inte glömma att skatteuppgörelsen liksom de föreslagna punktskattehöjningarna i energipropositionen lägger ytterligare bördor på kommunerna och att dessa sannolikt under de närmaste åren kommer att tvingas att höja sina skatter åtminstone i takt med det utrymme som lämnats i uppgörelsen mellan staten och kommunerna, dvs. med 50 öre om året. Också det blir kännbart för skattebetalarna.

Sammanfattningsvis skulle det bli fråga om betydande skattehöjningar

på grund av inflationens automatiska verkningar, tidigareläggning av olika punktskattehöjningar enligt den överenskommelse som är träffad, ökade bensin- och oljeskatter inom energipolitiken, ökade löneskatter utöver vad som sägs i uppgörelsen, ökade fastighetsskatter och ökade kommunalskatter.

Herr talman! I den överenskommelse som har träffats sägs det att man lägger grunden för en ansvarsfull finanspolitik. Vi kan ha olika uppfattningar om vad som är en ansvarsfull finanspolitik, men jag tror att det bara kan finnas en enda uppfattning på den här punkten: Det är inte ansvarsfullt att inge svenska folket känslan av att vad som nu håller på att arrangeras är en stor skattesänkning, när svenska folket i själva verket snart kommer att upptäcka att vad som kokas ihop är en omfattande skattehöjning för nästa år. En del genomsådär antagligen detta redan nu, och de som inte upptäcker det nu kommer att göra det sedan. Då kommer de inte att förstå hur man kan tala om skattesänkningar och kalla det en ansvarsfull finanspolitik när det i själva verket blir skattehöjningar.

När finansministern lade fram sitt förslag om en omfattande skatteomläggning 1970 var det många som kritiserade honom för att han inte ville höra talas om marginalskatterna, som skulle bli ganska hårda i det nya systemet. I den uppgörelse som har träffats häromdagen nämns inte heller, såvitt jag kan se, ordet marginalskatt, och som debatten har gått är det ganska anmärkningsvärt. Såvitt jag kan förstå måste förklaringen till den här tystnaden vara att marginalskatterna i verkligheten inte sänks för den stora majoriteten av heltidsarbetande löntagare. Genom inflationen kommer i stället marginalskatterna att höjas för de största grupperna av heltidsarbetande löntagare. Vi finner från moderata samlingspartiets sida att det är allvarligt.

Den som vill veta varför vi – och andra – tycker att detta är allvarligt kan t. ex. studera TCO:s remissyttrande om de skattefrågor som nu diskuteras. Där utvecklas texten så värtaligt att det passar bra med ett citat:

”Varje skattereform som endast inriktas på att sänka totalskatten medan marginalskatterna lämnas oförändrade bidrar också till att skärpa progressiviteten i skattesystemet. Som nedan närmare visas är detta den för utvecklingen på längre sikt kanske allra största nackdelen, eftersom det innebär att man skjuter ett ständigt växande problem framför sig. Situationen för förhandlingsparterna på arbetsmarknaden blir allt mer ohållbar och kravet på årliga ’skatteprovisorier’ blir permanent.”

Med tanke på att marginalskatterna för människor som har en årlig inkomst på över 40 000 kr. icke sänks kan jag inte förstå annat än att TCO – oavsett vad man väljer att säga offentligen – i själ och hjärta måste vara kritisk mot den skatteomläggning som nu föreslås.

Finansutskottets majoritet förkastar vårt förslag om en stabiliseringspolitisk konferens såsom ett led i en inflationsbekämpande politik. Utskottet skriver bl. a. på det här viset: ”Utskottet vill understryka betydelsen av att de avtalslutande parternas förhandlingsfrihet ej får beskäras i sammanhanget.”

Herr talman! Vi håller i allra högsta grad med om att man inte bör beskära de avtalsslutande parternas handlingsfrihet. Men låt oss just därför återvända till TCO:s remissvar och se på den oro som man där uttrycker inför skatteomläggningar av den typ som just nu föreslås. Jag gör ett nytt citat:

”--- den sammankoppling mellan skatteförändringar och avtalsrörelse som bristerna i nuvarande skattesystem tvingar fram är något principiellt icke önskvärt. Man måste eftersträva en ordning där löntagarnas organisationer har möjlighet att sluta avtal som ger medlemmarna rimlig andel i det växande produktionsresultatet utan att det är nödvändigt att avvakta politiska förhandlingar om skatteskalans utscende. I den aktuella situationen är detta inte möjligt, utan man måste acceptera en sammanblandning av vad som borde vara statsmakternas resp. arbetsmarknadsparternas skilda ansvarsområden.”

Jag vill också påminna om vad tidningen Byggnadsarbetaren skriver i en ledare den 19 februari 1975:

”Vi kan inte permanenta ett system, som innebär att arbetsmarknadsparterna inte skall kunna förhandla om nya avtal med mindre än att politikerna vid varje tillfälle först bereder vägen genom skatteomläggningar.”

Den skatteuppgörelse som just träffats innebär inte en förbättring utan en försämring i detta avseende, eftersom marginalskatterna för dessa löntagargrupper de facto kommer att skärpas.

Detta att man, som TCO säger, ”skjuter ett växande problem framför sig” vore inte så oroande, om man kunde räkna med att man runt hörnet hade ett nytt och fint skattesystem, som snart kunde införas och som inte var förenat med de olika svagheter som jag har försökt påpeka. Därför är det glädjande när det i denna överenskommelse sägs att man skall inrikta sig på att presentera ett förslag till ett sådant system under 1976. Men finns det några garantier för att man kommer att lyckas härmed?

I skattedebatten har man på olika håll länge gjort det bekvämt för sig och ingjutit mod i sig genom att säga att det finns ett sådant här system, byggt på skatt på produktionen. Men hur är det då med ett sådant system? Det är en så viktig fråga att vi här måste lyssna till den verkliga sakkunskapen. Låt mig anföra ytterligare ett citat. Det blir ganska långt, men det har sitt intresse:

”Jag kommer därmed in på --- frågeställningen om man kan växla över skattetungan på produktionen, som det heter, eller på råvarorna. Energin är en sådan råvara. Vi skall alltså bl. a. göra brännoljan, dieseloljan, bensinen och den elektriska strömmen dyrare. Det är rätt ömtåliga åtgärder, eftersom det slår på hyreskostnader och trafik kostnader --- Det kan låta behändigt att man skall lyfta över dessa kostnader på produktion och på råvarorna --- Men varje gång man tar upp frågan om att beskatta en råvara på ett sådant sätt att det ger något möter man en rad besvärande problem. Skall vi beskatta cellulosan och det sågade virket? Ja, det är en fråga om svensk industri skall konkurrera

på världsmarknaden med speciellt beskattade råvaror när andra nationers exportörer inte har en motsvarande beskattning. En internationell överenskommelse om beskattning tror jag inte är tänkbar. I stället för energin, som jag nämnt, kan jag peka på malm, på stål och järn i halvförädlad form, på spannmål eller på någon annan råvara. Ta t. ex. den bomull som går in i vår textilindustri! Skall vi lägga en skatt på den och ta priskonsekvenserna på våra kläder? Skall vi ha fri import och få in kläder utifrån som inte dras med denna beskattning?"

Herr talman! Som jag ser på herr Sträng känner han igen vad han själv yttrade i remissdebatten för några veckor sedan. Men när man läser den skatteöverenskommelse som nu träffats, undrar man om svenska folket har varit utsatt för ett dåligt skämt eller om herr Sträng är på gränsen till att driva med svenska folket. I skatteöverenskommelsen uttalade herr Sträng:

"Partierna är vidare överens om att skatteutredningens arbete bör inriktas på att presentera ett förslag till ett mera varaktigt skattesystem under 1976, som kan träda i kraft 1977. Möjligheten att åstadkomma en förskjutning i beskattningen från lönedelen i företagens kostnader till användningen av energi och eventuellt även knappa råvaror prövas av företagsskatteutredningen."

Herr talman! Jag delar herr Strängs uppfattning att det är mycket lättare att prata om produktionsskatter än att genomföra dem. Det där med skatt på produktionen, som låter så fint när man talar om saken, kommer när man genomför det inte att bli annat än en form av omsättningsskatt, och det är ju något som vid betydligt lägre skattetryck en gång har befunnits inte vara vidare praktikabelt. Eftersom jag har den uppfattningen, som också herr Sträng har givit uttryck för i remissdebatten men inte i överenskommelsen, så tror jag att det här inte alls blir det sista i raden av provisorier och att man med dessa provisorier faktiskt gör ont värre.

Moderata samlingspartiets skattealternativ, som vi anser skulle innebära att man inte sköt ett växande problem framför sig, bygger på följande punkter:

1. Det måste vara fråga om en verklig skattesänkning och inte bara en omläggning som utges för att vara en sänkning.

2. Denna skattesänkning måste innebära sänkningar av marginalskatterna i de vanliga inkomstlägena.

3. En skattesänkning förutsätter att man inte låter inflationen medföra automatiska skattehöjningar.

4. Utrymme för en verklig skattesänkning kan vidare skapas genom besparingar. Inom en statsbudget om 90 miljarder kronor och årliga utgiftsökningar på 10 miljarder kronor måste det finnas utrymme för besparingar om åtminstone någon miljard, vilket skulle väsentligt underlätta arbetet på att få verkliga skattesänkningar.

5. Slutligen vill vi understryka – i likhet med LO i sitt remissvar beträffande skatteutredningen – "att det just är kravet på samhällsekonomisk balans som måste vara avgörande för bedömningen hur stort det totala skatteintaget till statsbudgeten skall vara". Vi anser att kon-

junkturutsikterna är sådana att det totala skattetrycket även av den anledningen skulle kunna sänkas.

Vad beträffar konjunkturen konstaterar finansutskottets majoritet att "realinkomsterna steg under 1974 snabbare än någon gång tidigare under efterkrigstiden". Det låter ju väldigt fint. Men då måste man fråga sig hur detta har åstadkommit. Ja, ordnar man till en riktigt duktig lågkonjunktur, som vi hade under 1973, och sedan sätter in stimulansåtgärder under 1974 så är det klart att uppgången kan se mycket prydlig ut. I själva verket är det så att om statsministern och finansministern hade ordnat en ännu besvärligare lågkonjunktur under 1973 och satt in stimulansåtgärder 1974 så hade ökningen under 1974 blivit ännu större än den nu faktiskt blev. Men jag finner föga grund för att skryta med vad som hände under 1974.

Vidare berodde de ökningar i realinkomsterna som inträffade under 1974 i icke oväsentlig mån på att man tog i anspråk en stor del av valutareserven.

Men i stället för att gräla om beskrivningen av 1974 är det viktigt att resonera om hur det kommer att bli fortsättningsvis i år och under 1976. Det kan man ha olika uppfattningar om. Det är svårt att bedöma konjunkturutvecklingen, men så långt är det i alla fall säkert att finansutskottets majoritet uttrycker betydligt större farhågor för sysselsättningen under den senare delen av 1975 än vad finansministern gör. På vårt håll har vi samma uppfattning på den punkten som finansutskottets majoritet. Vi framförde den uppfattningen redan i mitten av januari, och vi anser att utvecklingen sedan dess har givit oss rätt. Det är ju bra när man någon gång får rätt.

Den senaste konjunkturbarometern pekar nedåt. Antalet varsel om personalinskränkningar pekar uppåt. Orderingången till viktiga näringsgrenar håller på att försvagas. Exporten kommer inte att bli så stor som finansministern säger, och inte heller lagerinvesteringarna. Tecken tyder också på att olika investeringsplaner läggs på hyllan och att åtminstone ökningen i investeringarna inte blir så stor som herr Sträng tänker sig. De bedömningar som görs pekar också på att den internationella konjunkturedgången trots olika motåtgärder kommer att hålla i sig ganska länge.

Även om man ännu inte ser någon nedgång i själva sysselsättningen finns de traditionella och jag höll på att säga osvikliga varningssignalerna. Dem gäller det att i tid beakta. Vad gör då finansutskottets majoritet? Jo, man slår helt riktigt fast att "erfarenhetsmässigt vet man emellertid att det i många fall kan ta betydande tid innan ekonomisk-politiska åtgärder får sin fulla verkan". Men om man erfarenhetsmässigt vet att det tar lång tid innan åtgärderna får några verkningar borde det väl göras något nu för att möta den nedgång i sysselsättning och konjunktur som man ser framför sig! Så är det emellertid inte. I själva verket gör man faktiskt tvärtom, därför att de tidigareläggningar av olika punktskatteshöjningar som kommer att genomföras i år innebär att det dras in mera

köpkraft från konsumenterna än man tidigare tänkt sig, och såvitt jag begriper måste detta få en försvagande inverkan på konjunktur och sysselsättning.

Finansutskottets majoritet nöjer sig med att ge regeringen olika finansfullmakter och att skissera en beredskapsplan. I den planen ingår f. ö., såvitt jag kan se, inte den del som fanns med i mittenpartimotionen och som handlade om beredskapsplanen, nämligen att som ett led i denna beredskap skulle man också förbereda en sänkning av mervärdesskatten, som vi ju hade föregående år. Såvitt jag kan se finns inte den saken med i utskottsmajoritetens presentation av hur denna beredskapsplan skall utformas. Men, herr talman, tiden har varit mycket knapp när det gällt att sätta sig in i detta utskottsbetänkande, som vi först i dag har fått från trycket. Det är därför möjligt att det står någonting i betänkandet som jag har missat. Jag har inte heller kunnat finna någon förklaring till varför just den ingrediensen i beredskapsplanen har fallit bort under utskottsbehandlingen.

Från moderat sida anser vi att åtgärder bör vidtas nu. Vi vill inte slå in på den politik som ledde till de förlorade åren 1971–1973. Vi föreslår att man sänker mervärdesskatten med 4 % fr. o. m. den 1 maj i år. I det sammanhanget vill jag påminna om vad tidningen Fackföreningsrörelsen, nr 1/1975, skrev i sin ledare, nämligen följande:

”Momssänkningen visade sig ju under förra året vara en betydligt effektivare stimulansåtgärd än de flesta föreställt sig och skulle åter kunna prövas.”

När vi nu föreslår en sysselsättningsstödande åtgärd av denna typ är vi starkt medvetna om de stora skillnader som föreligger mellan konjunkturläget nu och det läge vi hade under den senaste nedgången. Under åren 1971–1973 hjälptes den svenska konjunkturen upp av en stor efterfrågan utomlands på svenska exportvaror. Det var högkonjunktur där. Det ledde också till att det svenska kostnadsläget utvecklades gynnsamt och vår konkurrenssituation förbättrades. Vi undvek på det sättet att bli pressade av några valutaproblem som kunde göra det svårt att stimulera sysselsättningen här hemma. Men läget är på den punkten anorlunda nu. Hotet mot sysselsättningen kommer i stor utsträckning från en försämrad efterfrågan på svenska exportvaror, även om det i dagarna också finns tecken på en försämrad hemmamarknadskonjunktur. Dessutom finns stora risker för att det svenska kostnadsläget skall förändras under året i mycket ofördelaktig riktning. Lönekraven är till följd av framför allt skattepolitiken så höga att vi sannolikt får värre inflation här än andra länder i genomsnitt får. Importen får därmed ytterligare en skjuts uppåt. Slutsatsen blir den att det valutautrymme, som behövs för att driva inhemsk stimulanspolitik och som den dryga oljeräkningen redan i hög grad krympt, är pressat.

Stimulansåtgärder för att stödja sysselsättningen måste därför förenas med andra kraftfulla åtgärder inom den ekonomiska politiken. Detta kan inte nog understrykas.

För det första vill jag säga att man inte kan lita till utländska lån som någon långsiktig metod att klara betalningsbalansen. Däremot kan vi och t. o. m. bör vi i nuvarande läge ta vår del av den totala skuldökning som industriländerna som grupp måste ikläda sig gentemot oljeländerna.

För det andra måste stimulanspolitiken syfta till att öka industriinvesteringarna kraftigt. Det behövs för att öka vår exportkapacitet och våra möjligheter att konkurrera med importen. Det är oroande när man nu hör att olika investeringsplaner i stället läggs på hyllan. Investeringsfonderna bör släppas fria, som vi föreslår. Kreditpolitiken i övrigt kan lättas. Investeringsavdrag kan införas. De stora fondavsättningar som företagen skall göra i riksbanken kan göras mindre påfrestande för likviditeten. Men även om man på dessa olika sätt underlättar investeringar krävs det att de varor som skall tillverkas genom investeringarna kan säljas. Det är här som konsumtionsstödande åtgärder får sitt berättigande.

Också regeringen säger nu att investeringarna skall befrämjas, även om man inte gör så mycket. Men jag vill påminna om att det går ganska fort i svängarna här. Vem minns inte hur statsminister Palme i somras i Visby med mycket hög röst förklarade att allt vad som behövdes för framtiden var att öka den offentliga sektorn. Den som vågade tala om möjligheterna att öka sysselsättning och investeringar i industrin förklarades vara i det närmaste asocial.

För det tredje – och det f. n. kanske allra viktigaste – fordras det mera energi i kampen mot prisstegringarna. Inflationen är ett hot mot de enskilda människornas ekonomi och mot samhällelig stabilitet. Riskerna blir än mera påtagliga om kostnads- och prishöjningarna håller på att bli så stora att det möter svårigheter på valutasidan att föra en sysselsättningsbefrämjande politik. Det är oroande nära det läget vi nu befinner oss.

Aningslösa massmedia har under de senaste dagarna spritt den uppfattningen att priserna i själva verket håller på att gå ned här i Sverige. Man sade i radionyheter en morgon att priserna gått ned med 0,8 %. Jag höll på att trilla omkull när jag hörde det, och jag blev ännu mer häpen när uppläsaren förkunnade att regeringen antagligen skulle få en fjäder i hatten på grund av att den ekonomiska politiken förts så framgångsrikt att priserna i januari gått ned. Men nu är det, som man faktiskt borde veta, så att priserna alls inte gått ned utan de har, som statistiska centralbyrån klart redovisat, stigit i januari med 0,8 %. Att man i massmedia fått en annan uppfattning beror på att beräkningsgrunderna för prisindex läggs om vid varje årsskifte. När man jämför decembersiffran, uträknad på ett sätt, med januarsiffran, uträknad på ett annat sätt, kan det uppstå en del, som finansministern skulle kalla det, optiska fenomen.

I själva verket har det alls inte varit någon prisminskning. Riksdagens ledamöter fick i dag på sina bord ett meddelande från pris- och kartellnämnden om prisutvecklingen. I inledningen står det att prisökningen under januari och februari har varit 1,6 %, och det rimmar ju rätt bra med vad statistiska centralbyrån i själva verket också säger. Allt pekar

på att prisstegringen i år blir minst 10 %. Ovanpå det kommer olika punktskatter som ökar priserna med ytterligare ett par procent.

Regeringen missade goda möjligheter förra året att lägga grunden för en prisstabiliserande politik. Det hade fordrats – jag säger det på nytt – åtgärder framför allt på skattepolitikens område. Man missade dessa möjligheter och slog sig till ro med att dölja inflationstrycket med omfattande mat- och hyressubventioner. Men den politiken håller inte på sikt. När man får en tvåsiffrig inflationstakt i ett land med så höga marginalskatter som vi har blir det mycket svårt att bromsa kostnadsstegringarna. Man kan också se vilka lönekrav som nu gör sig gällande. Regeringen säger att utan de här skatteomläggningarna hade lönekraven i år inte varit omkring 20 % utan omkring 30 %. Jag har än så länge inte hört finansministern offentligt driva den idén – jag har bara hört statsministern driva den. Att försöka göra gällande att det annars skulle ha blivit 30-procentiga lönekrav kastar något av ett löjets skimmer över den ekonomiska politik som här har drivits. Jag anser att det är en ohållbar ståndpunkt. Jag tror att de skatteomläggningar som man nu håller på med inte har den stabiliserande effekt som man skulle tänka sig. Jag utesluter självfallet inte att löntagarparten i sina krav räknar av de ökade belastningar som kommer i form av löneskatter, men jag är absolut övertygad om att man också räknar in i sina krav önskemål att få kompensation för de ytterligare prisstegringar som inträffar på grund av att löneskatterna höjs. Om löneskatterna inte höjts, hade prisutvecklingen blivit en annan och kompensationsanspråken följaktligen mindre.

Det är absolut inte omöjligt att bromsa inflationen. Skatterna – marginalskatterna – kan sänkas så att löntagarna med mindre kostnadshöjningar får en standardstegring. Investeringarna kan befrämjas så att kostnadshöjningar klaras utan lika stora prishöjningar. En stabiliserande politik gör det möjligt för oss att försvara den svenska kronans yttre värde så att vi inte behöver importera prisstegringar utifrån.

Herr talman! Med de orden ber jag att få yrka bifall till de reservationer som herrar Söderström och af Ugglas svarar för.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! En stor del av finansutskottets betänkande upptas av texten till den överenskommelse som träffats mellan företrädare för regeringen, folkpartiet och centerpartiet. Denna överenskommelse är ju ett faktum och får som sådan betydelse för den ekonomiska utvecklingen. Det märkliga är att finansutskottet inte gör någon närmare bedömning av uppgörelsen mellan de tre mittenpartierna. Vad som hade kunnat krävas är en redogörelse för vilka verkningar som denna uppgörelse får i olika avseenden, men det försöker man alltså inte tala om.

Vi är inte motståndare till diskussioner och förhandlingar mellan de politiska partierna. När pressen skrev om "avhopp" från förhandlingarna är det en sanning med mycket stor modifikation. Regeringen visste ju från början vilka partier den ville göra upp med. Den svängde frågor

och diskussionsteman så att de partier som enligt ritningarna inte skulle vara kvar heller inte var det när överenskommelsen skulle göras. Jag har alltså ingenting till övers för de krokodiltårar som herr Palme troligen kommer att gjuta senare i debatten över de illasinnade partier som ställt sig utanför den breda samlings i mitten.

För vår del väntade vi verkligen inte att alla partier skulle komma överens. Diskussionerna gällde ju klasspolitiska frågor, där partierna företrädde olika klassintressen. Något samförstånd mellan alla deltagande partier var helt enkelt inte möjligt. Arbetarklassens parti kan ju inte plötsligt bli överens med ett storfinsansens intresseparti om den ekonomiska politiken utan att svika de klassintressen som det skall företräda.

Regeringen ville göra upp med mittenpartierna om den ekonomiska politiken och den lyckades också med detta. När man ser resultatet undrar man vad de väljare säger, som i 1973 års val stödde socialdemokraterna för att hindra tillkomsten av en borgerlig regering med en borgerlig politik. De har nu fått en socialdemokratisk regering med en borgerlig politik. Det var knappast vad de socialdemokratiska väljarna ville.

Det viktigaste politiska innehållet i avtalet mellan regeringen och de borgerliga mittenpartierna är dess funktion i avtalsrörelsen. I samband med höjningen av socialförsäkringsavgifterna skriver man: "De partier som ingått denna överenskommelse förutsätter att löneanspråken i motsvarande grad kommer att reduceras." Förra året, i samband med den första Hagauppgörelsen, var man försiktigare. Då skrev man bara så här efter angivandet av att reformerna skulle totalfinansieras: "Löntagarorganisationerna har vidare förklarat sig beredda att i så fall ta hänsyn till detta i den kommande avtalsrörelsen 1975."

I år tar man alltså ett stort steg vidare på den förkastliga väg som heter statlig inblandning i avtalsrörelsen. Vänsterpartiet kommunisterna är bestämd motståndare till en statlig inkomstpolic som innebär att statsmakterna inkräktar på de fackliga organisationernas bestämmanderätt och kampmöjligheter i avtalsrörelsen.

Årets uppgörelse innebär också en förändring jämfört med Hagauppgörelsen på det viset, att hela kostnaden för skatteomläggningen den här gången icke finansieras med arbetsgivaravgifter. Själva omläggningen av den direkta statsskatten genom förändring av skateskalorna kan beräknas kosta 5 000 milj. kr. Fördubblingen av sparavdraget kostar 280 miljoner och halva kostnaden för det bibehållna avdraget för sjukförsäkringsavgifterna, som man vill lägga på nästa år, 450 miljoner. Sammantaget blir det 5 730 milj. kr. Höjningen av arbetsgivaravgiften till socialförsäkringen ger emellertid inte mera än 4 130 milj. kr. Där är alltså ett underskott på mellan 870 och 1 600 miljoner beroende på hur man gör jämförelsen – alltså mellan nära 1 miljard och 1 1/2 miljard kronor. Men någon totalfinansiering genom höjda avgifter på arbetsgivarna är det definitivt inte. Hur tar då statskassan in de återstående många hundratal miljonerna? Jo, genom de höjda punktskatterna. De som använder öl, vin, sprit, stilldrinor, tobak, elektrisk ström får betala en betydande

del av kostnaden för skatteomläggningen.

När man försöker inbilla allmänheten, och framför allt löntagarna, att det är arbetsgivarna som betalar kostnaden för skatteomläggningen är det alltså på flera olika sätt ett bedrägeri. För det första betalar inte företagen hela kostnaden för skatteomläggningen genom höjda avgifter. En betydande del av denna kostnad betalas genom höjda punktskatter. För det andra kommer företagen givetvis att söka övervältra de höjda arbetsgivaravgifterna på konsumenterna. Genom sin monopolställning har många storföretag också möjlighet att göra detta. I sista hand blir det alltså löntagarna som får betala en gång till.

De som förbrukar öl, vin, sprit, stilldrinor, tobak, elektrisk ström skall enligt socialdemokraternas, folkpartiets och centerpartiets mening betala en betydande del av en skattesänkning som går högt upp i inkomstskikten och absolut inte gynnar låginkomsttagarna. Man kan naturligtvis från olika synpunkter diskutera en höjning av dessa skatter. Den höjda energiskatten kan motiveras med att den kan bidra till besparingar i förbrukningen av energi. Om en höjning av priserna på öl, vin, sprit och tobak kan det sägas att den i huvudsak innebär ett återställande av tidigare relation till andra varupriser. Men mot detta står att höjningarna ju innebär att till redan inträdda prishöjningar – och de var som alla vet mycket stora förra året – läggs nya, som belastar löntagarna.

Vpk är därför kritiskt när det gäller höjningen av dessa senare punktskatter, och vi ser absolut ingen anledning att gå med på en höjning av de indirekta skatterna för att betala skatteomläggningar som väsentligen gynnar de höga inkomsttagarna.

Vi har redan karakteriserat uppgörelsen som ett svek mot låglönegruppernas intressen, och jag upprepar detta här. Och det är ett svek inte bara på en punkt, utan på en rad olika punkter.

1. Socialdemokraterna och centerpartiet har genom avtalet med folkpartiet gått ifrån den låglöneprofil för skatteomläggningen som de tidigare anslöt sig till i skatteutredningen. Hela tillägget på ca 1 000 milj. kr. ges uteslutande till de grupper som ligger över 35 000 kr. i inkomst. Under 35 000 kr. i inkomst beräknas fortfarande år 1976 befinna sig över 1,3 miljoner löntagare eller 38 % av samtliga. De får ingenting med av det tillskott som folkpartiet fått igenom. I stället får de kraftigt ökade utgifter genom de höjda punktskatterna. Vad säger egentligen socialdemokraternas och centerpartiets ledamöter i skatteutredningen, som tillsammans med mig slogs för en låglöneprofil i skatteomläggningen, om detta tydliga avsteg från denna linje?

2. Fördubblingen av sparavdraget innebär med nuvarande konstruktion ökade fördelar ju mer inkomsten ökar. Vid 30 000 kr. i inkomst blir skattelättnaden vid fullt utnyttjande av det nya sparavdraget 672 kr. För den som tjänar mellan 100 000 och 150 000 kr. blir skattelättnaden 1 232 kr. Vad har det med låginkomstprofil att göra? Sanningen är den att den som verkligen har en låg inkomst av kapital inte får någon för-

bättring alls. Förutsättningen för att vpk skall acceptera en höjning av sparavdraget är att detta får en helt annan konstruktion, så att det icke gynnar de höga inkomsttagarna. Det bör vidare gälla också arbetsinkomster. Det finns ingen anledning godta att kapitalinkomster beskattas lindrigare än arbetsinkomster. Men detta är innebörden av det avtal som socialdemokraterna, folkpartiet och centerpartiet har kokat ihop.

3. Att man låter rätten till avdrag för sjukförsäkringsavgiften vara kvar, inte bara ett år utan två år, innebär ytterligare att de högre inkomsttagarna gynnas. För den som tjänar 20 000 kr. innebär denna avdragsrätt 560 kr., för den som har 100 000 kr. i inkomst ungefär dubbelt så mycket.

4. Regeringen och mittenpartierna har också avtalat att 18 000 kr. av egenföretagarnas inkomster skall vara fria från arbetsgivaravgift. Lönarbetarna förutsättes däremot genom löneavdrag själva betala arbetsgivaravgift på varenda krona av sin inkomst. Det är inte arbetsgivarna som betalar arbetsgivaravgiften – det är löntagarna. Detta är en klar orättvisa gentemot löntagarna.

5. Kommuner och landsting drabbas i betydande grad av de förändringar i skattesystemet som regeringen och de borgerliga mittenpartierna träffat avtal om. Man får icke tillfredsställande kompensation för detta. Följden blir en tendens till försämring av kommunernas och landstingens ekonomi, som framför allt kommer att drabba låginkomsttagarna.

Under diskussionerna om dessa frågor har från vpk:s sida framhållits kravet på en totalfinansiering genom avgifter och skatter på företagen. Varje avsteg från denna princip innebär i verkligheten en subvention till företagen, som betalas av de övriga skattebetalarna, dvs. huvudsakligen löntagarna.

Varje diskussion om statsinkomster och skatter måste också ta upp frågan vad statsinkomsterna skall användas till. Vi anser att ökade skatteinkomster skall användas för reformer med ett bra fördelningspolitiskt innehåll. Vi har länge krävt en höjning och värdesäkring av barnbidragen. Att detta nu blir genomfört ser vi som en viktig framgång. Men man borde ha kunnat göra höjningen från den 1 juli i år och inte vänta till årsskiftet. Utbyggnad av daghemmen, förbättring av folkpensionerna, höjda ersättningar till AMU-eleverna är sådana krav som vpk fortsätter att driva. Dessa reformer bör i första hand finansieras med höjda skatter på kapital och bolagsvinster. Här kommer också in frågan om besparingar, t. ex. på de höga militärutgifterna.

Under diskussionerna i kanslihuset förde vi hela tiden fram kravet att reformpolitiken skulle tas in i övervägandena. Det avgörande kunde enligt vår åsikt inte vara skatteomläggningen, som ju väldigt mycket är av formell natur, även om den nu genomförs på ett så galeit sätt att den missgynnar låginkomstgrupperna. Avgörande är åtgärder för en bättre fördelning, åtgärder som är steg i riktning mot jämlikhet. Regeringen har ju helt glömt bort jämlikhetsfrågorna i sina förslag till riksdagen. Vi anser att politiken för en bättre fördelning måste drivas med särskild kraft under en ekonomisk högkonjunktur. Den måste emellertid fullföljas

också om produktion och sysselsättning skulle försämrats. Barnen, mödrarna och pensionärerna skall inte betala för att den stora importen ger minus i handelsstatistiken. En avgörande politisk uppgift är att kraftigt lätta bördorna för låginkomstgrupperna. Men dem har de samverkande partierna svikit. Låt de rika betala, där finns skattekraft!

Den bästa metoden att sänka skatten för inkomsttagare med lägre inkomster är enligt vår mening att helt slopa mervärdeskatten på livsmedel och i stället beskatta kapitalet. Det måste vara en del i varje långsiktig reform av skattesystemet. Alla är överens om att man nu med kraft måste gripa sig an med detta. Skatteutredningen skulle klara den uppgiften bättre om man, som jag upprepade gånger framhållit, fick koncentrera sig på den och slapp att varje år ställa förslag om provisoriska skatteomläggningar. Vårt parti kräver en grundläggande förändring av skattepolitiken: från beskattning av konsumtionen till beskattning av produktionen, från skatt på arbetslönerna till skatt på råvaror, energiförbrukning och omsättning. I det sammanhanget bör man också ta upp frågan om en sammanslagning av de kommunala och statliga inkomstskatterna till en enda statskommunal skatt.

Skattefrågorna i vad gäller löntagare, företag och kommuner hör ihop. De kan inte lösas genom arbete i tre skilda utredningar. Vi har upprepade gånger ställt frågan om en sammanslagning av de tre skatteutredningarna, men herr Sträng tiger som sfinxen. Är det inte på tiden att göra något åt detta krav, herr finansminister?

Finansutskottets betänkande gäller också den allmänna frågan om utvecklingen av konjunkturen. Nu vet vi att förutsägelser om hur en kapitalistisk ekonomi kommer att gestalta sig är vanskliga även på kort sikt. Det finns alltid betydande osäkerhetsmoment. Ekonomin styrs av kapitalägarnas jakt efter profiter. Det kapitalägande fåtalets intressen bestämmer över det arbetande flertalets arbets- och livsvillkor.

Vad som kan hända i ekonomin under resten av 1975 bör ses mot bakgrund av vad som hänt de senaste åren. Under dessa har de i huvudsak goda tiderna för kapitalismen sedan det andra världskriget brutits. En tilltagande stagnation breder ut sig i nästan alla kapitalistiska stater. Arbetslöshetssiffrorna under 1970-talet är i många länder de högsta sedan krigsslutet. Prisstegringarna blir också allt värre. Den ekonomiska tillväxten tenderar att avta.

Sverige är en del av den kapitalistiska världen. Den svenska ekonomin hänger ihop med den kapitalistiska världsekonomin. De långsiktiga tendenserna i den svenska ekonomin avviker i sina huvuddrag inte från den internationella bilden. Möjligen kan man säga att svängningarna i den svenska ekonomin varit något mindre dramatiska och att stagnationstendenserna inte gripit kring sig lika starkt här som utomlands.

Högonjunkturen tycks också i Sverige bli allt lägre. Konjunkturtoppen 1964 innebar en tillväxt om 7,0 procent, nästa högonjunktur 1969 var tillväxten 5,6 procent, 1974 något mer än 4 procent. Företagens kapacitetsutnyttjande minskar på lång sikt. Varslen om personalinskränk-

ningar ökar. Arbetslösheten växer långsiktigt över konjunkturen. Enligt AMS siffror var under första hälften av 1960-talet i genomsnitt 23 000 anmälda som arbetslösa. Hittills under 1970-talet är det omkring 58 000. Sysselsättningsökningen faller i stor utsträckning på deltidsarbeten. Sysselsättningen hävdas någorlunda tack vare en svällande statlig och kommunal förvaltning och en allt större AMS-verksamhet, inte genom det s. k. privata näringslivet.

År 1975 kommer inte att ändra denna långsiktiga trend. Mycket talar för att högkonjunkturen successivt kommer att upphöra. Försämrat orderläge och alltför stora lager börjar redan inrapporteras. Handelsbalansen visar ett växande underskott. Valutarenservan minskar.

Allt detta tyder på att vintern 1975–1976 kan bli inledningen till en ny konjunkturedgång, som möjligen kan bli allvarligare än den 1971–1972.

Den ekonomiska politik som kommer till uttryck i finansplanen och i motioner från de borgerliga partierna ställer ej något annat mål än att söka skapa en stabil kapitalism, att få den kapitalistiska ekonomin stadigt på fötterna. Men med det kommer man inte att lyckas, inte heller genom att förverkliga den konjunkturpolitiska beredskapsplan från de borgerliga mittenpartierna, som socialdemokraterna nu gett sin välsignelse. Att regeringspartiet på detta sätt helt anammar vad de två borgerliga partierna krävt är egentligen det politiskt mest uppseendeväckande i finansutskottets betänkande. Socialdemokraterna har, märkligt nog, helt inordnat sig under den av folkpartiet och centern föreslagna politiken. Att regeringen sedan får utforma själva beredskapsplanen är ju en generositet som den nya majoriteten kan kosta på sig. Men vart tog den socialdemokratiska linjen vägen? Finns det verkligen inte kvar någon som helst skillnad mellan borgerlig och socialdemokratisk syn på konjunkturpolitik och åtgärder mot arbetslöshet? Det förefaller inte så. Då är det kanske också sant att herr Helén får komma in i regeringen så fort han kommer ihåg att säga till.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i sin partimotion och i sin reservation i finansutskottet framlagt sina synpunkter på vad som måste göras i den ekonomiska politiken. Huvudkrav är en inkomstomfördelning till de lönarbetandes förmån och en begränsning av kapitalägarnas maktställning i ekonomin. I vårt niopunktsprogram fastlägger vi de åtgärder som krävs med hänsyn till den svenska ekonomins aktuella läge. Det är kort sammanfattat:

Etableringskontroll och medveten statlig styrning av alla investeringar.

Förstatligande av de privata affärsbankerna och det privata försäkringsväsendet.

Förbud mot kapitalexport.

Ökning av statens och kommunernas investeringar, som nu minskar.

Ökade bostadsinvesteringar.

Nej till bidrag till lagerspekulationer i företagen, som regeringen vill ge.

Utvidgat prisstopp.

Slopa mervärdeskatten på livsmedel – beskatta kapitalet.

Avskaffa de skattefria investeringsfonderna som innebär stora skatteinster för företagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 B, 3 B, 5, 6, 7 B och 8 i finansutskottets betänkande.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Recensionerna från höger och vänster av finansutskottets betänkande har överraskat mig i dag genom att vara påfallande modesta i sak, och för detta vill jag naturligtvis som talesman för utskottsmajoriteten tacka. Måhända är det så att grundtonen i den kritik som vi här har mött får sin karaktär av att det f. n. finns en bred strävan i vårt land att slå vakt om sysselsättning och ekonomi. Det är också det bärande temat både i finansutskottets betänkande och i den treparti-uppgörelse som refereras i betänkanDET.

Det är med en känsla av försiktig optimism man som bakgrund till dagens finanspolitiska debatt konstaterar att Sverige alltjämt har en hög sysselsättning, den högsta i Västeuropa om man undantar Norge. Det karakteristiska för den internationella lågkonjunkturen, som fortfarande befinner sig i ett bottenläge, är att i land efter land den svåra inflationen nu avlöses av en växande arbetslöshet. Sannolikt har konjunkturen i mer än ett industriland en bit kvar till bottenläget, medan den i andra länder håller på att vända. I dag har vi för övrigt kunnat läsa i tidningarna hur snubblande nära det är till protektionistiska tendenser. Nu senast har England och Finland tagit upp frågan om importbegränsande åtgärder. Det är naturligtvis ett oroande moment i detta sammanhang, eftersom mycket av de expansiva tendenserna därmed kan komma att få till följd en negativ utveckling på handelsbalanserna i hela världen.

Den kraft konjunkturrörelserna besitter kan förklaras av den tidsmässiga överensstämmelse som präglat konjunkturförloppet under det senaste året. Västeuropa och USA har verkligen i oljekrisens spår haft en synkroniserad konjunktur, vilket förstärkt nedgångstendenserna. Norge representerar ett klart undantag, men även Sverige har haft ett avvikande konjunkturförlopp. Den för svensk industri positiva exportutvecklingen under fjolåret tillsammans med den expansiva ekonomiska politik som riksdagen beslöt om för nästan på dagen ett år sedan har haft en gynnsam effekt på svensk ekonomi. Denna gynnsamma effekt består ännu. Även om det alltså finns vissa – må vara sparsamma – tendenser till expansion på sina håll ute i världen är det uttryck för en alltför långt gående optimism att hoppas att Sverige skall kunna hoppa över bottenläget i konjunkturförloppet för att direkt från nuvarande läge haka på i uppgången.

Utskottsmajoriteten har funnit att riskerna för att den internationella avmattningen också skall få ett genomslag i svensk ekonomi ökat sedan finansplanen framlades. Majoriteten ansluter sig därmed i sin bedömning

i allt väsentligt till analysen i centerns och folkpartiets gemensamma motion. De starka prisstegringarna under 1974 har nu av allt att döma bromsats upp, och 1975 kan väntas erbjuda en lägre inflationstakt. Hur mycket lägre är i dag svårt att uppskatta. Det beror på genomslaget av utländska prisimpulser och på den allmänna kostnads- och efterfrågeutvecklingen. Uppenbarligen blir resultatet av den pågående lönerörelsen också avgörande för inflationsutvecklingen. Tyvärr kan balansen i utrikesbetalningarna under 1975 befaras bli väsentligt sämre än vad som antogs i finansplanen, vilket också i hög grad påverkar det finanspolitiska manöverutrymmet.

Det är mot bakgrund av detta ekonomiska läge som förhandlingarna och överenskommelsen om 1976 års skattereform, som träffades den 4 mars mellan socialdemokraterna, centerpartiet och folkpartiet, synkroniserats med beredningen av finansplanen och med anledning därav väckta motioner. Det är flera skäl till att överenskommelsen till sina principiella huvudlinjer återges i finansutskottets betänkande. Det finns anledning förmoda att uppgörelsen får en avgörande betydelse för lönerörelsens utfall och därmed för de bedömningar som finansutskottet har att göra beträffande den ekonomiska politiken i stort. Uppgörelsen innebär nämligen att viktiga delar av finanspolitiken för nästa budgetår lagts fast, vilket självfallet i väsentlig utsträckning måste bidra till en stabil utveckling av den svenska ekonomin.

Uppgörelsen har kritiserats på konstitutionella grunder utifrån finansutskottets arbetsformer. Herr Burenstam Linder använde här tidigare t. o. m. ordet "förnedrande" vilket jag på utskottets vägnar allvarligt vill protestera mot. Jag tycker att det vore rejälare att man gav uttryck för besvikelsen i en mer pregnant kritik i sak än beträffande form. Jag har alltså rätt svårt att ta denna kritik på allvar. Både moderata samlingspartiet och vänsterpartiet kommunisterna deltog dock i de överläggningar som så småningom ledde till en överenskommelse mellan tre av partierna. Det var inte på konstitutionella grunder dessa partier bröt upp från överläggningarna. Vpk säger i sin reservation att man finner det anmärkningsvärt att finansutskottet blir beredande organ i skattefrågor. Det är fel. Finansutskottet har inte varit beredningsorgan när det gäller de nya skatteskalorna eller när det gäller punktskatterna. Men finansutskottet har registrerat den uppgörelse som skett på detta område därför att den kan antas få en avgörande betydelse för den ekonomiska politiken i övrigt här i landet. Det är naturligtvis ofrånkomligt att ett parlamentariskt läge som det som nu sätter sin prägel på den svenska riksdagens arbete leder till diskussioner mellan partiledningarna, genom vilka man skall söka hitta gemensamma övergripande lösningar. Att ärenden bereds av partiernas parlamentariska ledare kan heller inte kritiseras. Representanter för finansutskottet har hela tiden deltagit i detta arbete. Förhandlingarna har dessutom anslutits till finansutskottets planering av arbetet. Vad som har skett är alltså att förhandlingar, som på grund av sin karaktär har förts av partiledningarna, knutits an till det utskott som närmast varit

berört av uppgörelsens allmänekonomiska och finanspolitiska konsekvenser. Kritiken mot uppgörelsen på formella eller konstitutionella grunder faller alltså på sin egen orimlighet och måste grundas på helt realistiska föreställningar om hur ett parlamentariskt arbete i nuvarande situation kan bedrivas. Det torde t. o. m. få betraktas som en styrka för svensk parlamentarism att man i ekonomiskt besvärliga lägen förmår överbrygga motsättningar och åstadkomma samlande lösningar, som samhällsekonomiskt måste få en stabiliserande effekt.

Uppgörelsens innehåll i sak i vad den rör skattepolitiken skall jag inte här närmare kommentera. Jag föreställer mig att den partiledaromgång som följer senare kommer att dröja vid dessa förhållanden. Jag kommer alltså i huvudsak att begränsa mig till vad finansutskottet varit sysselsatt med i sina bedömningar. Jag nöjer mig med att konstatera att jag tror att uppgörelsen får stor betydelse för den ekonomiska utvecklingen här i landet. Den ger också underlag för den slutsats av analysen av den ekonomiska utvecklingen som utskottet dragit, nämligen att det nuvarande läget kräver en hög ekonomisk-politisk handlingsberedskap. Enligt utskottets bedömning kan det inte uteslutas att lågkonjunkturen utomlands blir djupare och mer utdragen än man kalkylerat med i finansplanen och att detta också får konsekvenser för den svenska ekonomin.

Alltjämt är emellertid aktiviteten hög här i landet. Vi har därför från majoritetens sida inte anledning att på detta stadium fastlägga stimulansinsatser av bestämd omfattning eller bestämma oss för deras förläggning i tiden. Den konjunkturpolitiska beredskapen måste emellertid höjas. Det är mot denna bakgrund som utskottsmajoriteten för förslaget från centerns-folkpartiets ekonomiska motion om en konjunkturpolitisk beredskapsplan vidare för riksdagens beslut. Om denna beredskapsplan skall anknytas till en allmän beredskapsstat eller om den skall framläggas för riksdagen i särskild ordning bör regeringen få avgöra med hänsyn till den aktuella konjunkturutvecklingen.

Riksdagens ställningstagande i princip är emellertid en viljeyttring och innebär att en betryggande majoritet är beredd att vidta alla erforderliga åtgärder för att upprätthålla sysselsättningen i vårt land.

De åtgärder som utskottsmajoriteten på grund av centern-folkpartimotionen förslår spänner över ett vitt fält, alltifrån en aktivering av näringslivets investeringar och ökat kommunalt engagemang inom vårdssektorn till insatser för att stödja den privata konsumtionen. För att markera den vaksamhet med vilken konjunkturutvecklingen bör följas har utskottsmajoriteten också gjort det uttalandet att den höjning av barnbidraget med 300 kr. från den 1 januari 1976 som man föreslår med anledning av centerns-folkpartiets motion kan tidigareläggas. Finansutskottet kommer att ta ställning härtill senast i samband med kompletteringspropositionens behandling. Tydligare har knappast betydelsen av en aktiv konjunkturberedskap kunnat markeras från utskottsmajoritetens sida.

Det finns i detta sammanhang, herr talman, anledning notera den något

unika handläggningsordning som blivit en följd av finansutskottets behandling av en höjning av barnbidraget som ett inslag i konjunkturpolitiken. De speciella skäl som i detta fall kan åberopas för ett visst avsteg från regeringsformens regler om normgivning får naturligtvis inte tas till intäkt för en upprepning vid andra tillfällen av en motsvarande handläggningsordning.

För att främja de för sysselsättningen nödvändiga industriinvesteringarna bör ett särskilt investeringsavdrag vid beskattningen i kombination med investeringsbidrag för särskilda ändamål övervägas, sägs det i majoritetens skrivning. Jag tror att det av hänsyn till företags högst skilda möjligheter att utnyttja investeringsavdrag är mycket väsentligt att det system med investeringsbidrag som vi från centern tidigare förespråkade kan komma till användning i händelse att konjunkturutvecklingen motiverar det. Det är betydelsefullt från sysselsättningsfrämjande synpunkt att ta till vara den expansionskraft som kan finnas i skilda företag – alltså även sådana där vinstkapaciteten inte gör avdragsmöjligheterna användbara som stimulansmedel. Från den anställdes synpunkt är dock arbetsplatsen i företaget med lägre vinstkapacitet lika värdefull som arbetsplatsen i det vinstrika företaget.

Inom vårdsektorn bör bl. a. fortsatt utbyggnad av barnomsorgen aktualiseras. I beredskapsplanen bör också ingå, har vi sagt, sedvanlig sysselsättningspolitisk beredskap. Särskild tonvikt bör läggas på åtgärder som syftar till att minska och förebygga ungdomsarbetslöshet.

Ett ytterligare underlag för den konjunkturpolitiska beredskapen finns i de finansfullmakter som regeringen begärt och utskottsmajoriteten tillstyrker och i det förslag till investeringsreserv som arbetsmarknadsstyrelsen lagt fram i skrivelse till regeringen av den 14 februari i år. För centern var den konjunkturpolitiska beredskapsplanen en av förutsättningarna för att acceptera de nya och ökade finansfullmakter regeringen i år begärt. Regeringens begäran om vidare finansfullmakter än tidigare ifrågasattes i en centermotion, bl. a. mot bakgrund av att budgetutredningens betänkande varit föremål för sedvanlig remissomgång och därmed nu rimligen också borde undergå beredning i finansdepartementet. Finansministern torde kunna meddela hur arbetet med denna budgetreform har fortskridit. Vi anser att budgetutredningen har skisserat ett budgetsystem som ger mer utrymme för flexibilitet i investeringsplaneringen än det nuvarande. Därmed skulle även kraven på förhöjd konjunkturpolitisk beredskap kunna tillgodoses.

Dess bättre är utskottsmajoriteten enig med centern i denna fråga och hemställer nu till regeringen om en modernisering av budgettekniken. Därmed kan den modell finansfullmakterna fått i årets finansplan anses vara mera ett provisorium än någonting för framtiden bestående.

Kreditpolitiken intar en central position i de ekonomisk-politiska överväganden finansutskottet gjort. Förutsättningarna för en fortsatt lätt kreditpolitik ändrades dramatiskt under fjolåret i och med omsvängningen i bytesbalansen och den därmed sammanhängande decimeringen av va-

lutareserven. Kreditpolitiken måste självfallet avstämmas bl. a. med hänsyn till inflationen. En utbyggnad av den industriella kapaciteten är emellertid ett oavvisligt villkor för att på sikt åter skapa balans i de utrikes betalningarna. Ur de perspektiv betalningsbalansen representerar spelar lantbruket en med industrin jämbördig roll.

Mot bakgrund av att bytesbalansen i år kan befaras visa ytterligare ökat underskott har utskottsmajoriteten funnit sig böra rekommendera en temporärt ökad kapitalimport. Så långt har vi instämt i finansministerns skrivning i finansplanen, att "såväl staten som kommuner, kreditinstitut och företag" bör komma i fråga som låntagare. Vi har emellertid funnit oss böra klarare än i finansplanen sätta in denna kapitalimport i dess rätta sammanhang. Vi har alltså bedömt det önskvärt att såväl staten som de kommuner och större företag som har förutsättningar härför deltar i den utländska upplåning som blir nödvändig.

Det utrymme för kreditexpansion som på detta sätt skapas på den svenska marknaden bör främst användas för näringslivets behov och då i synnerhet ställas till de mindre och medelstora företagens förfogande. Ja, vi har t. o. m. funnit anledning att vara ännu mer pregnanta i vår skrivning genom att begära att den modifiering av kreditpolitiken som vi bedömt angelägen bör ske snarast möjligt – detta därför att effekten av dylika åtgärder alltid släpar efter. Kreditlättnader för investeringar i näringslivet bör nämligen sättas in nu för att både förbättra bytesbalansen och bidra i väsentlig utsträckning till en stabilisering av totalafterfrågan under nästa budgetår.

I realiteten är alltså lättnaderna på kreditmarknaden de konjunkturpolitiska åtgärder som utskottsmajoriteten bedömer har den högsta prioriteten i dag. Detta är motivet till att finansutskottet företagit den unika åtgärden att ge vad utskottet anfört om kreditpolitiken både regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna.

Ytterligare ett par detaljer är värda att notera i utskottets behandling av kreditpolitiken. I ett par enskilda motioner har begärts kvantitativt preciserade ramar för vissa instituts upplåning på kapitalmarknaden. Av principiella skäl har vi icke ansett det möjligt att biträda dessa yrkanden. Mot bakgrund av vad utskottet anfört när det gäller kreditpolitiken i stort har emellertid utskottet anslutit sig till de synpunkter motionärerna anfört. Utskottet förutsätter att bankofullmäktige vid utformningen av kreditpolitiken beaktar detta och att lantbrukets och de mindre och medelstora företagens kreditbehov tillgodoses.

De i motionerna begärda ramarna, för AB Industrikredit och AB Företagskredit en utökning jämfört med i fjol med 400 milj. kr. och för Hypoteksbanken med 100 milj. kr., bör vid dessa överväganden vara vägledande, har utskottsmajoriteten sagt. Inte minst det senare institutet har i realiteten under många år fått se sin nyutlåning stagnera eller – i jämförelse med det tidiga 1960-talet – krympa, vilket också resulterat i en rekordlång lånekö om f. n. ca 1 000 milj. kr. Utskottets rekommendation om en utökning av Hypoteksbankens ram från 275 till minst 375

milj. kr. för 1975 ter sig mot denna bakgrund ganska modest, bl. a. med tanke på det krav på utveckling av landets egen livsmedelsproduktion och skogsbrukets produktionsförmåga som en förändrad värdering av situationen i världssamhället medfört.

Stöd till lagerupbyggnad och investeringsfondernas frisläpp tillhör de konjunkturpolitiska åtgärder vilka, liksom lättnaderna i kreditpolitiken, bör kunna sättas in med mycket kort varsel. Investeringsfonderna bör enligt utskottets bedömning under innevarande år i högre grad än vad som f. n. är fallet generellt kunna ställas till företagens förfogande för att trygga sysselsättningen. Lagerstödet bör också kunna tas i anspråk som ett verksamt medel för att hålla sysselsättningen uppe när avsättningsförhållandena t. ex. på exportmarknaderna markant försämras. Därvid bör emellertid inte längre gränsen 20 anställda gälla. Även sysselsättningen vid småföretag bör kunna främjas genom lagerstödet. Företagets storlek bör alltså inte vara avgörande men väl lagerstödet betydelse för att hålla sysselsättningen uppe.

Herr talman! I sin recension av finansutskottets betänkande framhöll herr Burenstam Linder att han i stort var överens med majoriteten om den allmänpolitiska bedömningen. Han drog dock den slutsatsen att majoriteten borde ha föreslagit något mer än den har gjort, och han anförde att punktskatterna drar in köpkraft, vilket verkar återhållande på den ekonomiska aktiviteten. I de överväganden som finansutskottets majoritet gjort på grundval av skatteuppgörelsen har man självfallet tagit hänsyn till detta. Det är ju därför som ambitionsnivån relativt sett har blivit så hög som den är när det gäller de konjunkturpolitiska åtgärderna och när det gäller kreditpolitiken. Den konjunkturpolitiska beredskapsplan som vi skisserat har alltså diskonterat de finanspolitiska konsekvenserna av skatteuppgörelsen, och det har alltså avspeglats i den ambitionsnivå som vi har angivit.

Herr Burenstam Linder säger sig vidare sakna direktstimulans i form av momsänkning. Vi har i våra överväganden inte prioriterat momsänkning som ett mer aktuellt konsumtionsstimulerande inslag. Vi har barnbidragshöjningen med, och vi har sagt att barnbidragen eventuellt får höjas tidigare, om konjunkturen det motiverar. Det ligger i sakens natur att den konjunkturutveckling vi nu bevittnar i första hand kräver ökade investeringar för att den vägen säkra sysselsättningen. Konsumtionsstimulansen får komma i ett senare förlopp, om det visar sig motiverat.

Herr Hermansson har på likartade grunder kritiserat finansutskottets majoritet för dess betänkande och därför att vi inte, som han säger, tagit de ekonomiska konsekvenserna av skattereformen. Men det är som jag nyss sade till herr Burenstam Linder: i ambitionsnivån har skatteuppgörelsens finanspolitiska konsekvenser diskonterats. Därför är det också motiverat att man har synkroniserat partiledarförhandlingarna med utskottets arbete.

Jag vill sist till herr Hermansson säga apropå skattepolitiken att låg-

inkomstprofilen självfallet inte har försvagats i uppgörelsen därför att man funnit sig böra gå en bit upp i skalorna med skattesänkningen. Centern har för sin del vid förhandlingarna sagt bestämt nej till åtgärder som skulle kunna tänkas försämra för låginkomsttagarna. Herr Hermanssons kritik mot bottenavdraget för egenavgifter har jag också mot den här bakgrunden svårt att förstå, eftersom det tillfaller låginkomstgrupper med begränsade möjligheter att kompensera sig för arbetsgivaravgiften.

Herr talman! Omsorgen om sysselsättningen och stabiliteten i samhällsekonomin är grunden för trepartiuppgörelsen om 1976 års skattereform och den ekonomiska politiken. Majoriteten i finansutskottet har haft samma målsättning när den på den grund uppgörelsen lagt utformat sitt förslag till ekonomisk politik. Den starka betoningen av den konjunkturpolitiska beredskapen, prioriteringen av näringslivets investeringar och den klara viljeytringen från utskottsmajoritetens sida beträffande lättnader i kreditpolitiken dikteras av en målmedveten vilja att slå vakt om sysselsättningen och den ekonomiska stabiliteten i vårt land. Med detta följer att utskottet förutsätter att en ytterligare avstämning av konjunkturpolitiken kommer att få ske under våren och sannolikt senast i samband med att riksdagen behandlar beredskapsplanen.

Herr talman! Jag ber härmed att få yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 1, punkterna 1–13.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Om riksdagen i dag – som jag vågar tro – ansluter sig till vad majoriteten i finansutskottet anfört, så har man också ställt sig bakom en mindre optimistisk syn på den ekonomiska utvecklingen i Sverige under 1975 än vad regeringen visat upp i finansplanen i januari. Regeringen talar där visserligen om att hög beredskap är nödvändig, men utskottet redovisar som sin uppfattning att vissa åtgärder måste komma till redan nu, om vi skall kunna undvika en djupdykning i konjunkturen med ökad arbetslöshet som följd. En beredskapsplan måste göras upp för att finnas till hands under andra halvåret. Den slutsats som utskottet sålunda drar av sin bedömning grundar sig på motionsförslag från folkpartiet och centerpartiet.

Låt mig redan nu konstatera att det säkerligen är hälsosamt för ekonomin i det här landet – men också för maktfördelningen mellan regering och riksdag – att skillnaderna i fråga om vad den ekonomiska politiken nu kräver och vad regeringen i januari ansåg så klart har kommit till uttryck i utskottets betänkande. Att representanterna för det socialdemokratiska partiet nu även lyssnat till vad vi andra har att säga är visserligen en ganska ny men en värdefull upplevelse. När jag uttrycker min tillfredsställelse över denna ändrade attityd hos representanterna för det socialdemokratiska partiet, så gör jag det utan minsta biton av skadeglädje. De överläggningar som lett fram till utskottsmajoritetens

ställningstagande har varit konstruktiva och präglade av det ansvar som finansutskottet har i de stora och för människors ekonomiska situation avgörande frågorna.

Är det då befogat att vara mer oroad inför framtiden än vad finansministern var i finansplanen? Det är naturligtvis en fråga som gemene man måste ställa sig. Många menar att det inte finns mycket i den svenska vardagen som tyder på att sämre tider är på väg. Det är tvärtom lätt att peka på ljuspunkter i dag jämfört med förra året vid samma tid – för att inte tala om läget vintrarna 1972 och 1973. I dag är 127 000 fler sysselsatta än i februari i fjol. Arbetslösheten är 77 000, vilket är 24 000 färre än i februari i fjol. Antalet lediga platser är nästan 10 000 fler i dag än för ett år sedan. Kan en sådan situation stämma till pessimism? Är inte i själva verket det mesta tämligen ljust?

Jag medger att det kan finnas en risk att man manar fram spökerna redan före midnatt, om man talar för mycket om dem – att det kan bli en självuppfyllande profetia att tala om att sämre tider är på väg. Jag tror emellertid att risken är betydligt större att vi inte märker att mörkare tider närmar sig, om vi bländas av dagens ljusa situation. Vi kan vara tacksamma för att vi hittills klarat oss så bra undan arbetslöshet och annat elände som miljontals människor i t. ex. USA, Västtyskland och Danmark har drabbats av. Men det vore djupt ansvarslöst av riksdagen och dess finansutskott om vi så till den grad speglade oss i vad vi gjort i det förgångna att vi glömde se framåt. Och ser vi framåt, så blir vi mer bekymrade.

En snabb genomgång av de olika faktorer som bestämmer den ekonomiska utvecklingen i vårt land kan sannerligen ge anledning till oro. Låt mig nämna några viktiga varningssignaler.

Läget i andra länder. Trots en begynnande omläggning av den ekonomiska politiken i andra länder råder djup lågkonjunktur i Västtyskland, USA, Danmark, Storbritannien m. fl. av våra viktiga handelspartner. Det kommer att dröja ännu ett tag innan de åtgärder som nu satts in eller föreslagits kommer att ge effekt på efterfrågan på svenska produkter och så småningom på sysselsättningen hos oss. Risken är stor för en nedgång i konjunkturen dessförinnan.

Exportutvecklingen. Läget i Sverige står och faller med hur vi lyckas sälja våra varor utomlands. En fjärdedel av allt vi producerar säljs utanför landet. I de exporterande företagen har man kunnat konstatera att efterfrågan från andra länder mattats. Orderingången är svag. Orderportföljerna är tunnare i år än för ett år sedan. De order som i dag ligger hos olika svenska företag motsvarar 54 % av den totala mängd industrivaror som konjunkturinstitutet tror skall säljas under hela året. Motsvarande andel vid samma tid i fjol var 64 %.

Orderingången till hela tillverkningsindustrin låg under sista kvartalet i fjol 12 % över orderingången vid samma tid ett år tidigare. Under tiden hade priserna stigit med 22 %. Det innebär alltså i själva verket en betydande reell nedgång i ordertillströmningen.

Varslen ökar. Antal berörda arbetare och tjänstemän ökade från 991 i november till 1 547 i december för att sjunka till 1 346 i januari. Det är kraftiga pendlingar. Och även om antalet är lägre än för motsvarande tid ett år tidigare är trenden klart stigande.

Antalet arbetslösa, 77 000, som var oförändrat från januari till februari kan ju verka vara en positiv faktor. Från januari till februari förra året sjönk emellertid arbetslösheten med 14 000. Det är det normala mellan januari och februari. Att arbetslösheten ligger på oförändrad nivå kan därför ses som en varningssignal att kurvan nu vänder.

Det finns alltså en lång rad faktorer som manar till eftertanke – och som inte får leda till handlingsförlamning. En ljuspunkt i mörkret är dock utvecklingen av den privata konsumtionen. Den har ännu inte visat några tecken till avmattning. Och så länge efterfrågan hålls uppe, hålls naturligtvis modet hos företagarna också uppe, och det kan betyda att man vågar fortsätta producera och kanske investera.

Nu kan emellertid inte någon ansvarig företagare grunda sina beslut om den ena eller andra produktionsvolymen eller investeringen på vad han ser av försäljningen för dagen ute i butikerna eller på faktureringsavdelningen. Vad som har betydelse är vad man tror händer med efterfrågan här hemma och i utlandet i framtiden. Och här är den svaga punkten i regeringens ekonomiska analys som den läggs fram i finansplanen.

Om hjulen skall kunna hållas i gång och sysselsättningen tryggas beror på om någon är intresserad av att köpa varorna och tjänsterna. Som jag redan påpekat är efterfrågan från andra länder i avtagande medan efterfrågan här hemma – den som kommer från enskilda konsumenter – ligger kvar på en hög nivå.

Men det kan snabbt slå om av bl. a. följande anledningar:

Inflationen lägger beslag på många sedlar i avlöningskuvertet. Den lön som man fick genom avtalet förra året räcker nu i stort sett till 90 % av det man kunde köpa för samma lön förra vintern.

Innan avtalen är klara håller man av förklarliga skäl igen på inköpen för den händelse man skulle komma ut i konflikt.

När tiden är osäker stiger erfarenhetsmässigt sparandet. Regeringen tror tvärtom att det skall sjunka och bidra till ökad efterfrågan.

Jag har här pekat på vad som *kan* hända. Det är inför dessa risker som vi måste ha hög handlingsberedskap. Det är någonting annat än att säga att läget redan är så allvarligt, att vi nu måste sätta in hela batteriet av åtgärder för att stimulera den privata konsumtionen. Möjligheterna till en tämligen snabb avtalsuppgörelse har förbättrats. Överenskommelserna om 1976 års skatter har lagt grunden härför. Och det finns naturligtvis förhoppningar om att omslaget i andra länder till följd av en stimulansinriktad ekonomisk politik där kommer tidigare än man i dag kan bedöma. Andra tecken tyder på att vi kanske kommer att bli besvikna just i detta avseende. Men vi måste ständigt vara på vår vakt, så att vi hinner med i svängarna, när det svänger.

För att inte förlora någon tid när väl behovet av stimulansåtgärder klart föreligger har folkpartiet och centerpartiet krävt att regeringen skall utarbeta en beredskapsplan. Och vi har klart angett vad vi menar bör ingå i den. Jag återkommer till det. Det kravet skall ses mot bakgrund av erfarenheterna under förra konjunktursvackan. Då avvaktade regeringen alltför länge både hösten 1971 och 1972 samt 1973. Först när riksdagen skulle samlas igen i mitten av oktober ansåg man tiden mogen att lägga fram snabbt ihopkomna stimulanspaket. Vid den tiden hade regeringen möjlighet att med vpk:s hjälp bortse från kraven från den övriga oppositionen. Med ett riksdagsbeslut i ryggen kan däremot inte regeringen vila på hanen så utmanande länge som skedde 1971, 1972 och 1973.

Det är egendomligt att inte moderaterna dragit samma slutsats av våra gemensamma erfarenheter från de åren. I sin reservation menar de närmast att ett tryck på regeringen av det här slaget är ett slag i luften. Man måste ha låga tankar om regeringens respekt för riksdagen och man måste totalt ha glömt situationen från bl. a. 1972 och 1973 för att uttala sig på det viset.

Moderaterna vet tydligen precis när konjunkturen vänder och åtgärderna skall sättas in. Jag har stor respekt för herr Burenstam Linders kunnighet som ekonom, men här måste han helt ha släppt kontakten med ekonomen inom sig och låtit sitt ställningstagande dikteras av andra värderingar än vad som kan vara försvarbart med utgångspunkt i en klok ekonomisk politik.

Den stora okända faktorn här är vad som händer innan avtalsrörelsen är i hamn. Drar den ut på tiden kan det mycket väl bidra till att det datum då konjunkturavmattningen är direkt kännbar flyttas närmare i tiden. Jag antar att herr Burenstam Linder delar den synpunkten. Men då måste det vara väldigt viktigt att göra vad som göras kan för att jämna vägen för en snabb uppgörelse på arbetsmarknaden. Det har bl. a. dikterat vårt handlande när vi gått in i och fullföljt samtalen om skat-teomläggningen för 1976.

Herr Burenstam Linder är starkt kritisk mot oss som träffade uppgörelsen. Han gav en i flera avseenden ofullständig beskrivning av skat-teomläggningens verkliga innebörd för det stora flertalet av löntagarna. Herr Mundebo kommer att belysa folkpartiets roll i samband med uppgörelsen och dess inverkan på det nuvarande skeendet.

Klok ekonomisk politik bör inte bedrivas med stora åthävor. Det är ett komplicerat förlopp, en härva av beslut i politiska organ, i företag, i organisationer och hos den enskilde konsumenten som bestämmer hur varvtalet i ekonomin förändras. Man får därför inte från ena dagen till den andra skifta från tvärbromsning till full gas. Det måste vara mjukt handlag. Därför har vi föreslagit och fått stöd av majoriteten i finansutskottet för att åtgärder som verkar stimulerande på ekonomin skall sättas in successivt, allteftersom man tror att en stabil utveckling är betjänt av dem. Det är då i första hand lättnader i *kreditgivningen* och

stöd för *lageruppbbyggnaden* som omedelbart bör komma i fråga.

Alla som något intresserar sig för ekonomisk politik har i färskt minne det s. k. idiotstoppet på utlåningen från bankerna hösten 1970. Det bidrog till att vi stod huvudstupa ner i lågkonjunkturen. Vi är konjunkturmässigt i motsvarande skede nu. De som skall fatta beslut om investeringar måste veta att det finns pengar att låna, annars blir inte investeringsbeslutet fattat. Den kreditpolitik som förs nu kommer att bli avgörande för sysselsättningen lång tid framåt. Att en upplåning utomlands i nuvarande situation görs av såväl kommuner som större företag är en nödvändighet, men även i övrigt måste ökade lånemöjligheter beredas för mindre och medelstora företag samt för lantbruket. Utskottsmajoriteten har här klart formulerat sin uppfattning genom ett tillkännagivande till riksbanksfullmäktige. Att även regeringen medtagits vid detta tillkännagivande kan kanske synas formellt mindre välgrundat, men det kan vara välmotiverat bl. a. med hänsyn till att även regeringen måste vara medveten om att statliga utlandslån kan vara nödvändiga.

Det räcker dock inte med tillgång till kapital för att investeringsbesluten skall bli fattade. Företagen måste också tro på att det går att sälja. På exportsidan är det redan kärvt, medan det på hemmamarknaden än så länge är bättre ställt. Även om omläggningen av den ekonomiska politiken i de länder som handlar mest av oss är på väg – och även om vi sätter in åtgärder senare under året som stöttar upp hemmaefterfrågan – finns det betydande risk för en nedgång i produktionen och därmed i sysselsättningen. Den kan mötas under ett övergångsskede genom att produktion på lager möjliggörs.

Vi vet att lagersvängningarna har stor betydelse för sysselsättningen. Det är därför mycket angeläget för stabiliteten i samhällsekonomin att företagen kan hålla en så jämn produktion och sysselsättning som möjligt. Då står man bättre rustad när efterfrågan stiger. Det skulle dessutom vara ett verksamt medel att hålla tillbaka den inflation som beror på för hög efterfrågan. Det ligger alltså i samhällets intresse att stimulera produktion på lager när efterfrågan sjunker. Utskottet begär därför hos regeringen att man skall utforma ett lagerstöd, och vi säger att det bör gälla fler företag än när man senast praktiserade den metoden. Det bör inte regeringen vänta med. Så fort talmannens klubba fallit i dag bör enligt min mening finansministern låta sätta i gång arbetet med att konstruera ett sådant stöd. Jag är övertygad om att intresset för att utnyttja det redan är stort i näringslivet.

Stimulansåtgärder av det här slaget är tillkomna för att upprätthålla aktivitet i ekonomin. Man måste därför i första hand fråga sig av vilken anledning stillestånd kan väntas, när man väljer bland olika åtgärder. Men valet är ingalunda värderingsfritt.

När fler arbetstillfällen skall skapas och när efterfrågan bland konsumenterna behöver höjas, då gör sig de grundläggande värderingarna man har i sitt politiska arbete till känna. Jag vill därför bland de olika åtgärder som ingår i den begärda beredningsplanen plocka ut några som

ligger mig särskilt varmt om hjärtat och där man kan förena klok ekonomisk politik med starkt engagemang på annat område.

Jag tänker på åtgärderna mot ungdomsarbetslöshet och utbyggnaden av barnomsorgen.

Trots att arbetslösheten gått ner kraftigt under 1974 är arbetslösheten bland de yngsta på arbetsmarknaden fortfarande oroväckande hög. Den drabbar alla ungdomar, men det är i första hand de som saknar lämplig utbildning som råkar mest illa ut. Det är därför en fråga av stor social betydelse att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten. Den som inte har ett ordnat arbete kommer lätt på kant med det mesta i livet. De kostnader som vi tar på oss för att ge ungdomarna arbete är därför en viktig förebyggande socialpolitisk insats. Därmed kan flera gånger större kostnad undvikas längre fram.

Det finns klart utsagt i utskottets skrivning att regeringen måste ägna särskilt intresse åt den frågan när man sätter samman beredskapsplanen. Det har förvånat mig mycket att moderata samlingspartiet har tagit avstånd också från detta. Jag har lagt märke till att det avsnitt där vi krävt åtgärder mot ungdomsarbetslösheten vill man byta ut mot ett stycke där det inte sägs ett ord om ungdomarnas situation. Vi får anledning att återkomma till en typ av åtgärder när vårt förslag om återinsättande av det särskilda utbildningsbidraget behandlas här i kammaren och även till de mera långsiktiga åtgärderna när vårt förslag om en sysselsättnings- och utbildningsgaranti kommer upp för avgörande.

Den andra punkten i den begärda beredskapsplanen som jag vill framhålla är ökade insatser för att bygga ut barnomsorgen. Här har en tid utgått ökade bidrag till kommunerna för att snabba på byggandet av daghem och fritidshem. De bidragen kom till för att stimulera sysselsättningen. Nu har de upphört, och även om en höjning skett av de ordinarie bidragen innebär detta en betydande risk för kraftigt minskat daghemsbyggande ute i kommunerna. Det leder till minskad sysselsättning bland byggnadsarbetare, men det leder framför allt till att ett stort antal barn saknar någonstans att vara när föräldrarna arbetar eller att en av föräldrarna inte har den valfrihet mellan att arbeta hemma eller borta som vi vill förverkliga. Eftersom det oftast blir mamman, är det här en fråga om jämlikhet mellan könen. Här förenas alltså kraven på vad som bör ske under kvinnoåret 1975 med vad som bör ske under det begynnande lågkonjunkturåret 1975.

En tredje fråga, där olika intressen faller i varandra har redan fått sin lösning. Jag tänker på enigheten mellan folkpartiet, centerpartiet och socialdemokraterna om att höja barnbidraget senast från 1 januari 1976 till 1 800 kr. Det hedrar socialdemokraterna att man här erkänner de starka skälen för en sådan höjning trots att man inte själv fört fram förslaget. Denna höjning kan emellertid bli aktuell tidigare än vid årsskiftet. Försämringskonjunkturen snabbare än beräknat bör höjningen ske redan från hösten. Här förenas således återigen åtgärder för en rimlig ekonomisk politik med åtgärder för en riktig familjepolitik.

Denna höjning kom man överens om i årets upplaga av de s. k. Hagasamtalen. De överläggningarna var, som jag tidigare berört, tillkomna för att jämna marken för en längre avtalsperiod och därmed för stabilare samhällsekonomi. Att samlas till överläggningar tvärs över alla partier i det syftet är ett förslag som folkpartiet och centern länge drivit. Vi har ömsom kallat det rundabordskonferenser, ömsom stabiliseringspolitiska konferenser. Benämningen får inte vara avgörande. Huvudsaken är att man börjat praktisera metoden. Det skall emellertid omedelbart sägas att varken Haga I eller Haga II fyller måttet när det gäller vad vi avsett med stabiliseringspolitiska konferenser. Den viktigaste skillnaden är att konferenserna måste komma in i ett tidigare skede. Därför kan vi inte ansluta oss till moderaternas yrkande. Vi vill skapa ett forum för samråd i lönepolitiska frågor, där statsmakterna kan presentera sin syn på det ekonomiska läget och sin uppfattning om de fördelningpolitiska målen i stort under beaktande av den samhällsekonomiska balansen. Sådana överläggningar skulle kunna bidra till att öka utsikterna för realinkomstförbättringar utan inflationspådrivande effekter. Med den inflationstakt som nu råder har denna aspekt av förslaget vuxit i styrka. Vi har emellertid strukit under att användandet av ett sådant medel inte får beskära de avtalslutande parternas förhandlingsfrihet. Med tillfredsställelse noterar jag, att utskottsmajoriteten nu uttalar sig positivt härom.

De stimulansåtgärder som vidtagits inom vårt land har varit av stor betydelse för upprätthållande av sysselsättningen, men de har också medfört en påfrestning på vår bytesbalans genom ökad import. Det är av stor betydelse att vår export kan vara hög, och investeringarna inom industrin måste ge förutsättningar härför. Utskottet föreslår här vidgade möjligheter att använda investeringsfonderna.

De initiativ som tagits av folkpartiets ledare genom kontakter med liberala politiker i andra länder och som sedan också följts upp av statsministern genom kontakter på det internationella planet har syftat till att göra klart att vi inte kan stimulera till en ökad import, som alltför ensidigt skapar sysselsättning i de länder som gynnas av en sådan ökad import. Läget kräver internationellt ansvar. Det har säkerligen framstått allt tydligare i många länder.

Herr talman! Mycket mer skulle kunna anföras, men jag vill begränsa mig till det här sagda och endast avslutningsvis uttala min tillfredsställelse över det värdefulla innehåll som finansutskottets majoritet kunnat ge betänkandet. Jag yrkar bifall till hemställen i detta betänkande.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Med herr Åsling och herr Löfgren är det i finansutskottet vanligen mycket enkelt att komma överens. I konjunkturfrågor finns det, som jag tror att jag framhöll i mitt anförande, utrymme för olika uppfattningar, och det har i debatten också redovisats en del sådana olikheter. Herr Löfgren vill göra gällande att det t. o. m. är så svårt att komma

överens om konjunkturpolitiken att jag inte skulle ha kommit överens med mig själv, utan att jag som politiker skulle ha en annan uppfattning än som ekonom. Herr Löfgren gjorde också gällande att jag som ekonom inte skulle kunna ha den uppfattning som jag framfört i mitt inlägg. Ja, herr Löfgren, även om det är svårt med konjunkturpolitik och det finns olika uppfattningar, förhåller det sig ju så, att den ekonomiska sakkunskapen i landet står ganska enad bakom den typ av krav som vi framfört. Jag har inte känt minsta påfrestning på mig själv när det gäller att i det här avseendet uttrycka våra uppfattningar.

Jag konstaterar faktiskt att även majoriteten bakom finansutskottets betänkande säger att det pekar utför med konjunkturen och att sysselsättningsgraden kommer att minska under andra halvåret. Jag är överens med den om detta. Jag är även överens med finansutskottet om uttalandet att det erfarenhetsmässigt tar tid innan åtgärder får genomslag. Men förklarar man de två ståndpunkterna blir också slutsatsen att det är nu man borde göra någonting. Det är därför vi framför våra krav.

När det t. ex. gäller ungdomsarbetslösheten, som herr Löfgren tog upp, är vår ståndpunkt att vi bör göra något nu, så vi slipper ungdomsarbetslöshet. Det har tidigare varit den gemensamma borgerliga linjen mot regeringen. Regeringen satte in åtgärder för sent och då fick man lov att göra olika punktinsatser för att avhjälpa problem här och där och hindra svårigheter. Men vi märkte också föregående år att om man för en mer generell politik kan man hindra uppkomsten av sådana svårigheter. Det är vad vi vill göra.

För herr Åsling skulle jag bara vilja påpeka en bagatell. Att punktskatterna nu höjs innebär en åtstramande åtgärd i ett läge där man skulle behöva motsatsen. Det gjorde jag gällande, och herr Åsling sade då att man har tagit hänsyn till detta i majoritetens skrivning genom att kräva desto större frihet för kreditpolitiken. Det är möjligt att man kan säga så, herr Åsling. Men jag har väl ändå läst mittmotionen rätt? Där krävde man redan i utgångsläget lättnader på kreditpolitiken, trots att det då inte fanns några ökade punktskatter i faggorna.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord till herr Burenstam Linder.

Han vet alltså precis vad som nu skall göras. I den moderata motionen fanns förslag om en momssänkning från den 1 april, nu skjuter man på den till den 1 maj. Min erfarenhet inom produktionslivet och handeln säger att det skulle vara ganska vanskligt att i dag besluta om en momssänkning den 1 maj med hänsyn till den stora avmattning som då skulle ske under en tid som inom produktionen är känsligare än året i övrigt. Jag tror att det är klokare att gå den väg som majoriteten i utskottet föreslagit.

Att herr Burenstam Linder sedan tror att åtgärderna för att skapa förbättrade förhållanden när det gäller ungdomsarbetslösheten skulle sammanfalla med vad moderaterna föreslagit, exempelvis en momssänkning,

tyder i alla fall på en bristande kännedom om de verkliga förhållandena. Något annat kan inte föranleda en sådan tanke.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Burenstam Linder säga att punktskatterna får en åtstramande effekt. Det är vi överens om. Men vad jag framhöll i mitt tidigare anförande var att vi i skrivningen har tagit hänsyn till detta. Ambitionsnivån, inte minst när det gäller kreditpolitiken, har tagit hänsyn till den åtstramande effekt som man här kan se fram emot. På så sätt är skatteuppgörelsens effekter diskonterade, och det finns ingen anledning att tvivla på att man i den fortsatta konjunkturbedömningen och med de åtgärder som den bedömningen kan komma att leda till måste ta hänsyn till de finanspolitiska konsekvenserna av skatteuppgörelsen.

Det är också riktigt att vi i mittenmotionen krävde vissa åtgärder i ett utgångsläge. Men konjunkturen, herr Burenstam Linder, har ju förändrats till sin karaktär. Bl. a. har handelsbalansen fått en något mer negativ utveckling än man i det läget hade anledning att räkna med. Självklart måste kraven på en konjunkturpolitisk beredskapsplan anpassas till det för stunden aktuella läget.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åsling har fullständigt rätt i att den försämrade handelsbalansen innebär att utgångsläget för den ekonomiska politiken f. n. är annorlunda än det var 1971–1973. Men det avspeglades också i allra högsta grad i mitt betraktelsesätt i det anförande som jag tidigare höll. Om vi inte skall glida in i en arbetslöshetspolitik måste det vidtas åtgärder. Dessa åtgärder måste med hänsyn till framför allt valutaläget vara förenade med ett antal andra insatser i den ekonomiska politiken. Annars kommer vi att försätta oss i utomordentliga svårigheter.

I vad gäller ungdomsarbetslösheten 1971–1973 försökte regeringen, efter de sysselsättningssvårigheter som uppstått genom dess politik, försvara sig med att säga att det fanns ett A-lag och ett B-lag. Man sade också att det måste till punktinsatser både här och där och att något annat var omöjligt. Det var regeringens tes under de åren. De borgerliga partierna hade den uppfattningen att man kunde komma ganska långt med generella åtgärder. Man kunde t. ex. skapa 100 000 nya jobb. Nåväl, föregående år insattes generella åtgärder, och resultatet blev också en minskad arbetslöshet.

F. n. talas det inte på samma sätt om A-lag och B-lag. Men börjar vi på nytt att föra en arbetslöshetspolitik i landet är jag övertygad om att det talet föds igen. Men det vill vi gärna förhindra, och det är bakgrunden till våra krav på en stimulanspolitik nu. Jag upprepar att jag ger herr Åsling fullständigt rätt i att en sådan politik måste, med hänsyn till de allmänna ekonomiska förutsättningar som nu råder, vara förenad med andra åtgärder som stöder framför allt vår valutasituation. Där gäller

det åtgärder på skattesidan som gör att kostnadsutvecklingen inte blir så ogynnsam som den nu ser ut att bli i förhållande till andra länders. Det gäller framför allt att sätta in åtgärder mot inflationen för att upprätthålla vår konkurrenskraft.

Herr EKSTRÖM (s):

Herr talman! Finansutskottet har varje år att avge ett betänkande över finansplanen och den ekonomiska politiken. Jag har under de senaste två timmarna försökt höra om herrar Åsling och Löfgren skulle nämna regeringens finansplan. Lyssnarna måste få den uppfattningen att finansutskottet har sysslat med att bygga upp ett betänkande på enbart mittenpartiernas motion, och så är ju ingalunda fallet. Min uppgift blir att söka återföra debatten till att redogöra för finansplanen, som dock är det grundläggande dokumentet och som finansutskottet i stora stycken ansluter sig till – bara med några korrigeringar i kanten har man avvikit från den.

Fredagen den 31 maj i fjol hade vi den senaste finansdebatten här i kammaren. Även då sade herr Burenstam Linder inledningsvis att det inte var särskilt välbeträckt av finansutskottet att i sitt betänkande referera till den överenskommelse som då hade träffats mellan folkpartiet och socialdemokraterna. I dag var hans omdöme att det var nedsättande för utskottsmajoriteten att ta in den nu aktuella överenskommelsen in extenso. Jag har, herr Burenstam Linder, träffat många människor i detta land som intresserar sig för politik och som har sagt att det var värdefullt att överenskommelsen fanns ordagrant intagen i utskottets betänkande, därför att om så inte hade varit fallet, hade det rört sig om en presskommuniké som hade seglat omkring som ett löv ute i landet. Nu fanns den där. Därför hävdar jag att även denna gång är det värdefullt att överenskommelsen finns intagen i utskottets betänkande. Utskottet bygger sina slutsatser på överenskommelsen.

Herr Hermansson menade att utskottet inte dragit några slutsatser av överenskommelsens innebörd. Jag vill då citera vad utskottet har anfört: "Uppgårelsen bör enligt utskottets bedömning underlätta avtalsförhandlingarna och bidra till en stabilisering av den svenska ekonomin."

Herr Burenstam Linder har en utsökt förmåga att tala om väldigt mycket. Han kretsar än kring det ena, än kring det andra. Under 28 av de 30 minuterna i dag kritiserade han förd politik och den utskottsmajoritet som står bakom finansutskottets betänkande. Man väntade att herr Burenstam Linder under de minuter som var kvar skulle komma in på alternativ. Men detta hände lika litet denna gång som annars. Herr Burenstam Linders anförande gällde i allmänna ordalag sänkning av skatterna, att försvara den svenska kronans värde – kronan är verkligen inte utsatt för någon fara just nu, herr Burenstam Linder – och åtgärder för industriinvesteringar.

Jag bör då i stället ägna några minuter åt moderatmotionen nr 1020, som ändå är grundvalen för den reservation som har avgivits från mo-

derata samlingspartiets sida. Man säger i motionen att den ekonomiska politiken för 1975 innebär en åtstramning jämfört med 1974. Det är inte riktigt.

I totalbudgeten för 1975/76 redovisas ett underskott, dvs. ett upplåningsbehov, på ca 11,9 miljarder. Det är väl ingen i denna kammare som tror att inte det beloppet kommer att vara större innan budgetåret är slut.

Det är intressant att kunna konstatera hur moderata samlingspartiet av modell 1975 fullständigt nonchalerar statsskulden och statsskuldens utveckling. Den går, herr Burenstam Linder, att avläsa på s. 38 i finansplanen. För 1974 och 1975 är de beräknade värdena 62 miljarder resp. 74,5 miljarder. Ränteutgiften för 1960 var 852 miljoner och beräknas 1975 uppgå till 4 000 miljoner.

Ytterligare 3 miljarder i stimulans nu, eller rättare sagt den 1 maj, som ni skulle vilja genomdriva därest ni hade sådan ställning i kammaren att ni kunde göra det, är verkligen lättsinnigt i den situation vi befinner oss i. Ni säger inledningsvis i motionen att det är utomordentligt svårt att nu bedöma den internationella ekonomiska utvecklingen under 1975, men ändå kan ni föreslå att man fr. o. m. den 1 maj skall minska statens inkomster med 3 miljarder kronor.

Det finns andra punkter i moderatmotionen som jag inte kan underlåta att ta upp. Man talar om den stora skattebördan för barnfamiljer, där den ena maken är hemarbetande, och man vill använda ett ganska stort belopp som ett extra familjeavdrag för den typen av familjer. Nog hade det varit klädsamt om moderaterna, som i alla möjliga och omöjliga sammanhang påstår att det är möjligt att spara på samhällets utgifter – budet just nu lär ligga på ungefär 1 miljard! – talat om vad en dylik skattereform skulle komma att kosta.

Ni talar om de mindre företagens kreditvärdighet och säger att den har blivit avsevärt begränsad nu som en följd av den förlängda uppsägningstid som föreskrivs i lagen om anställningstrygghet. Det är en cynisk inställning till de anställda. De skall finnas, men kunna anställas och sparkas ut ungefär som företagens lager av råvaror och färdiga varor varierar. Det finns tydligen inte något som helst värde i att ha en personal som känner trygghet.

Sedan kommer ni in på AP-fonderna och upprepar återigen kravet på att fjärde AP-fondstyrelsen inte skall få köpa aktier för mer än 5 % av röstvärdet, och ni vill nu ha en utvärdering av de köp som hittills har gjorts. Jag tycker nog att det går att vänta tills kompletteringspropositionen kommer. Fjärde AP-fondens affärer kommer då att redovisas, och då har vi möjligheter, herr Burenstam Linder, att diskutera de spörsmålen.

Det finns ett uttalande i denna motion som är sådant att jag först trodde att jag läste fel. Men jag har läst om det, och jag finner att ni på allvar menar vad som sägs på s. 22:

”Allmänt gäller om den allmänna arbetsgivaravgiften att den är en

betungande börda för näringslivet. Den slår ojämnt; särskilt besvärande är den för arbetsintensiva företag, liksom för den mindre företagsamheten. Genom de olika skatter och avgifter som undan för undan lagts på näringslivet har vi fått en situation där företagen betalar in större belopp till det allmänna – inklusive deras inbetalningar av de anställdas skatter – än de utbetalar i löner.”

Det är fantastiskt att söka visa hur svårt företagen har genom att också tala om att företagen redovisar innehållen skatt till uppborgsmyndigheten varannan månad. Det verkliga förhållandet är ju att företagen faktiskt har ränteinkomster på de pengarna under den tiden.

Det skulle finnas mycket, mycket mer att säga till herr Burenstam Linder.

Herr Hermansson talade om klasspolitiska frågor och ansåg att den uppgörelse som träffats har klasspolitisk karaktär. Jag förmodar att herr Hermansson har läst en stor daglig tidning som har talat om klasspolitik och om att medelklassen skulle gynnas av den uppgörelse som nu har träffats. Vad är medelklass för någonting i dagens samhälle? När vi har tagit ställning till skattereformen har vi konstaterat att stora delar av LO-kollektivet 1976 kommer att gynnas av de ändringar som vidtas i skatteutredningens förslag. Jag avser alltså den del av skatteutredningen som presenterades av socialdemokrater, centerpartister och LO-företrädare. Jag anser inte att man här skall tala om klasser. Det gäller i stället att se till vad människor har för inkomstlägen.

Att man lyckades få en överenskommelse med de två mittenpartierna om att finansiera detta skattepaket med 4 100 milj. kr. i ökade socialförsäkringsavgifter tycker jag är en stor framgång. Herr Hermansson var ju med i överläggningarna ända tills klockan ringde för sista varvet och vet hur överläggningarna gick och hur stora skillnaderna var vid starten.

Jag föreställer mig att finansministern sedermera också kommer att gå in på frågor som har ställts så många gånger under dessa månader: Tjänar samhället i skatteintäkter på inflationen?

Det är intressant när herr Hermansson talar för de allmänna barnbidragen. Det gör jag också. När barnbidragen kom till under senare delen av 1940-talet, utgjorde de en avlösning av de tidigare barnavdragen, vilka gynnade särskilt de stora inkomsttagarna. Att komma överens om en höjning av barnbidragen med 300 kr. från den 1 januari 1976 var inte svårt från vårt håll när vi också kunde få finansiering av de ungefär 550 milj. kr. som det kostar.

Att sedan även i uppgörelsen ligger punktskattchöjningar innebär mycket riktigt, som herr Hermansson själv sade, att man för sprit, vin, cigaretter, förpackningar och annat återställer relationen till de prishöjningar som har skett på andra varor.

Men barnbidragen, herr Hermansson, är intressanta. De kostar mycket pengar – det finns 1 802 000 barnbidragsberättigade barn här i landet. Jag skulle tro att herr Hermansson och jag har samma uppfattning, näm-

ligen att man skulle kunna tänka sig att destinera stödet till barnfamiljerna på ett annat sätt än som nu sker, generellt till alla barnfamiljer oavsett behov.

Vi är alltså överens om barnbidragen. Men jag tror också att herr Hermansson och jag kan vara överens om att det finns andra åtgärder att vidta för barnfamiljerna i landet än höjning av allmänna barnbidrag, nämligen ett mera riktat stöd.

Det kanske är banalt att framhålla att den svenska ekonomin i stor utsträckning är integrerad med den internationella ekonomin. Närmare 30 % av den samlade produktionen av varor och tjänster – vad vi kallar BNP – avsätts på utlandsmarknaderna. Det innebär samtidigt att vår ekonomi, och därmed vår ekonomiska politik, blir kraftigt beroende av utvecklingen i vår omvärld.

När vi nu i finansutskottet har utarbetat vårt betänkande över finansplanen, har problemställningen varit att bedöma den internationella konjunkturbilden. I debatten har härvid gjorts ett stort nummer av att vi skulle ha bedömt läget väsentligt mer pessimistiskt än regeringen har gjort. Jag delar inte den åsikten. Vi har, precis som man gjort i finansplanen, kunnat konstatera att f. n. en kraftig avmattning dominerar vår omvärld sedan slutet av 1973. Vi har i vår bedömning sagt att vi finner tendenser till uppgång under andra halvåret 1975. Man kan kanske uttrycka det på ett annat sätt. Men vi har kommit överens om att säga att dessa tendenser till uppgång finns under det andra halvåret, och jag tycker att både herr Åsling och herr Löfgren borde erkänna att detta är utskottets mening.

Alla konjunkturbedömare vet att det är svårt att pricka rätt på kvartalet när en vändning skall komma. Vi har haft ett par månaders statistik mer än regeringen att bygga vår bedömning på, och vi har därför framför allt funnit att vändningen i USA kan bli något försenad. Personligen tror jag dock att man får en uppgång i USA till hösten, och enligt vad som ryktas angående OECD:s senaste revidering av prognoserna för i år tycks man där komma till samma slutsats. Att den ekonomiska politiken läggs om i expansiv riktning ute i världen är för mig alldeles klart.

Jag avser inte att uppta kammarens tid med en längre debatt om detta. I stället vill jag fästa uppmärksamheten på de konsekvenser för Sverige som man har dragit i finansplanen beträffande den internationella konjunkturen. Man har sålunda räknat med att exportvolymen under 1975 skall öka med 3 %. Detta innebär att vi får gå ganska långt tillbaka i tiden för att finna ett år med lägre tillväxttakt. Jag tycker att det ger ett visst perspektiv på debatten om regeringens påstådda överoptimistiska syn på världskonjunkturen. I själva verket tycker jag att det är en mycket balanserad bedömning av våra exportmöjligheter som regeringen har gjort.

Jag kan inte låta bli att i sammanhanget peka på att svensk export ibland kan hävda sig väl även på svaga marknader. Under de två första

månaderna i år rapporterades försäljningen av Volvo personbilar på den amerikanska marknaden ha ökat med mer än en fjärdedel, och SAAB ökade samtidigt sin försäljning av personbilar på samma marknad med 10 %. Jag vill också understryka att Sverige ligger mycket väl framme när det gäller att få order från de nya köpstarka länderna. Flera stora kontrakt har tecknats med oljeländer.

Med detta vill jag inte ha sagt att vår exportindustri inte kan få vissa avsättningsproblem i år. Självfallet kan företag inom en del branscher få problem, men samtidigt bör möjligheterna vara goda för att regeringens exportprognos skall kunna realiseras. Statistiken över utrikeshandeln för i år täcker hitintills – såvitt jag kunnat finna – januari, och värdemässigt låg då exporten ca 30 % över exporten under motsvarande månad i fjol. Hur mycket av detta som motsvaras av en volymökning kan man i dag kanske inte direkt säga. Exportprisprognosen för året som helhet talar om en uppgång på ca 11 %.

Vad som är väsentligt enligt min mening är att konstatera att vi fortfarande befinner oss i en ekonomi, kännetecknad av en mycket hög aktivitet. Vi vet att vi har att kämpa mot många problem när det gäller vår ekonomiska framtid. Vi får inte tväcka att sätta in nödvändiga åtgärder för att upprätthålla den fulla sysselsättningen, vilket är det primära målet för den ekonomiska politiken.

I utskottet har vi därför dragit slutsatsen att det föreligger skärpta krav på en hög ekonomisk-politisk beredskap. Det råder inte några delade meningar på den punkten. Vi har tillstyrkt de av regeringen föreslagna vidgade finansfullmakterna, och härigenom har regeringen möjligheter att disponera sammanlagt 1,6 miljarder för finansiering av statliga investeringar, för beredskapsarbeten samt till bidrag till kommunala projekt. Vi har bedömt det som så angeläget att ge regeringen denna ökade aktionsmöjlighet att centern släppt sitt yrkande om avslag på fullmakten – ett yrkande som man ändå förde fram i sin partimotion.

Men att nu sätta in kraftiga stimulansåtgärder skulle vara att sabotera möjligheterna att på lång sikt upprätthålla den fulla sysselsättningen. Den svenska arbetsmarknaden kännetecknas fortfarande av mycket hög sysselsättning. Enligt statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning var antalet arbetsökande i januari endast 77 000 – jag tror att herr Löfgren tidigare har nämnt den siffran – och det innebär en relativ arbetslöshet på mindre än 2 %, noga räknat 1,9 %. Motsvarande månad i fjol var 115 000 personer arbetslösa, vilket svarade mot 2,9 % av arbetskraften. Arbetsmarknadsstyrelsens statistik över arbetslösa kassamedlemmar visar samma bild. Arbetslöshetsprocenten var i januari 1,7 %, motsvarande 44 500 personer, vilket innebär att antalet arbetslösa minskade under 1974 med mer än 15 %. Antalet lediga platser uppgick samtidigt till närmare 43 000, en ökning på tolv månader med 12 000 eller ca 40 %. Inte heller för februari visar arbetskraftssiffrorna några tecken på att vi skulle ha fått känning av lågkonjunkturen. Sysselsättningen har ökat med 127 000 personer under ett år.

Borde vi då inte alla, oavsett var vi hör hemma politiskt, vara glada över vår arbetsmarknadssituation? Nej, så är tydligen inte fallet. I en centerpartitidning kunde man för en månad sedan läsa en ledare med rubriken Väljarsympatierna. Artikeln kommenterade SIFO:s valbarometer för januari och redovisade mycket utförligt de förskjutningar som skett sedan föregående mätning. Inte heller centerpartiets minskning med 6 % under ett år stack skribenten under stol med.

Men så kom förklaringarna! Inför valet 1973 var centerpartiet det starkaste oppositionspartiet och blev efter valet ännu starkare. Enligt ledaren berodde framgångarna på att centern framträtt med krav på åtgärder som stimulerade ekonomin och sysselsättningen. Det välbekanta slagordet "100 000 nya jobb" lanserades, erinrade man om i ledaren.

Därefter blev – fortfarande enligt tidningsartikeln – 1974 ett bra år. Sysselsättningen ökade, arbetslösheten minskade och flera för löntagare och anställda gynnsamma reformer genomfördes. Centerns krav på åstadkommande av 100 000 nya jobb infriades.

Så kommer då bitterheten. Vem fick äran härav? Jo, skriver ledarskribenten, det blev regeringen!

Med anledning härav uttalar chefredaktören följande: "Nu återspeglas detta förhållande i SIFO-siffrorna. För centerledaren personligen innebär 1974 års högkonjunktur att hans främsta triumfkort, bristen på sysselsättning, smulades sönder. I denna situation är det inte lätt att snabbt hitta nya.

Vidare heter det i ledaren: "Oppositionen kan ju inte gärna halsstarrigt köra med samma taktik, när sakargumenten genom den faktiska utvecklingen smulats sönder."

Herr talman! Det är trist att behöva läsa något dylikt. Besvikelsen över att centerpartiet förlorat ett slagord är tydligen större än glädjen och tillfredsställelsen över att 127 000 fler människor fått förvärvsarbete.

När jag läser statistiken över utvecklingen i vår närmaste omvärld kan jag inte undgå att göra reflexionen att den svenska konjunkturen just nu på ett mycket lyckosamt sätt ligger färförskjuten i jämförelse med vad som gäller för större delen av våra viktiga handelspartner. Från tid till annan utsätts regeringen för kritik från borgerligt håll angående denna färförskjutning. Ordet är hämtat från Studieförbundet Näringsliv och samhälles s. k. konjunkturråd, där man talar just om Sverige "ur fas", och ordet har upprepats i den borgerliga politiska propagandan. Men måste vi inte i sanningens namn erkänna att vi nu skördar frukterna av den här färförskjutningen? Genom att våra konjunkturtoppar inte inträffar samtidigt som utlandets besparas vi en lång rad överhettningssproblem, såsom onödiga pris- och kostnadsstegringar och påfrestning på bytesbalansen.

Att vi 1973 och 1974 kunde driva en stimulanspolitik som resulterade i att sysselsättningen i fjol ökade som den gjorde berodde på att vi hade möjligheter att bedriva en fullsysselsättningspolitik. Under början av 1970-talet – de förkättrade förlorade åren – förde regeringen en relativt

försiktig politik vad gällde den inhemska efterfrågan. Härigenom kunde vi maximalt utnyttja den internationella högkonjunkturen och nå stora exportframgångar. Den inhemska efterfrågepolitiken ledde till en jämförelsevis låg pris- och kostnadsutveckling 1972 och 1973, en klar förbättring av vår internationella konkurrenskraft och en kraftig ökning av valutareserven.

Det var dessa två faktorer – den stora valutareserven och det fördelaktiga kostnadsläget – som utgjorde förutsättningarna för stimulanspolitiken under fjolåret. Vi hade det handlingsutrymme som var nödvändigt för att uppnå målet full sysselsättning tack vare den förnuftiga politik som vi fört under de närmast föregående åren.

När det gäller framtiden skall vi självfallet fortsätta att slå vakt om den fulla sysselsättningen. Men vi skall göra det på ett sätt som tillåter oss att klara denna målsättning även på lång sikt. Detta innebär att vi måste akta oss noga för att följa den typ av ansvarlösa råd som de s. k. SNS-ekonomerna och moderaterna för fram angående en kraftig stimulans av den privata konsumtionen.

Pengar för konsumtionsstimulans måste skaffas fram genom upplåning på den internationella kapitalmarknaden. Jag vill inte förneka att en sådan politik i ett kortsiktigt perspektiv skulle leda till ett visst ekonomiskt uppsving, men jag står samtidigt mycket undrande till det långsiktiga resultatet. Att låna pengar utomlands till en importintensiv privat konsumtion leder med nödvändighet till ett läge där man inom ett par år måste skära ner den inhemska aktiviteten och därmed sysselsättningen för att klara balansen i utrikesbetalningarna. Den kortsiktiga stimulanspolitiken kan med andra ord bli fullsysselsättningens dödgrävare i det längre perspektivet. Vi har flera avskräckande exempel på denna kortsiktiga ekonomiska politik i vår omvärld.

Speciellt onödigt och farlig ter sig en generell stimulans av den privata konsumtionen när man ser på vad som händer i vår ekonomi just nu. Detaljhandelns omsättning surfar fortfarande på högkonjunkturvägen, enligt vad som förljudes i pressen. Volymökningen i fjol var hela 6 %, och uppgifter som man nu kan få från KF och ICA, som tillsammans svarar för en mycket betydande andel av omsättningen, tyder på att volymen i januari hållits väl uppe – ökningen var drygt 3 %. Personbilsförsäljningen under januari och februari har samtidigt varit rekordartad. Totalt har registrerats mer än 43 500 personbilar, vilket är två tredjedelar mer än under motsvarande period 1974. Jämfört med de två första månaderna 1973 ligger ökningen på 10 %.

Samtidigt börjar handelsbalansen visa en hotfull utveckling. Som vi framhållit i vårt betänkande uppgick handelsbalansens underskott under perioden oktober 1974–januari 1975 till ca 2,5 miljarder kr. Detta talar för att efterfrågans utveckling måste ägnas stor uppmärksamhet och understryker vådan av ett oansvarigt propagerande för konsumtionsstimulans.

Balansrubbningsen understryker också det nödvändiga i att våra resurser

utnyttjas för insatser som bidrar till att på sikt skapa balans i våra utrikes betalningar. Det gäller alltså att bygga ut exportindustrin och våra importkonkurrerande företag samt att spara energi på olika sätt. Endast därigenom skapas möjligheter att på sikt trygga sysselsättningen. Ett annat viktigt element i politiken måste vara att bevara vår internationella konkurrenskraft.

En i sistnämnda avseende viktig grundsten anser jag ha lagts i och med överenskommelsen med mittenpartierna. Det är en överenskommelse vars viktigaste innebörd jag anser har kommit bort i den allmänna debatten. Det har mest talats om skatteskalornas utseende och skattelättnader i olika inkomstklasser. Självfallet har detta sitt intresse, men det centrala anser jag vara att man genom överenskommelsen bör ha skapat förutsättningar för en snabb uppgörelse på arbetsmarknaden, en uppgörelse som möjliggör en fortsatt förbättring av inkomstagarnas reala levnadsstandard utan att man därmed behöver kräva inflationsdrivande bruttolöneökningar.

Att garantier för vår fulla sysselsättning i det längre perspektivet på så sätt skapas – det anser jag vara det viktigaste resultatet av överenskommelsen.

Jag ber, herr talman, att på samtliga punkter få yrka bifall till finansutskottets hemställan i betänkandet nr 1.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström ansåg att det var så bra att den här uppgörelsen fanns ordagrant, inom citationstecken, återgiven i utskottets betänkande. Det gjorde det lättare för människor att hitta uppgörelsen, vilket skulle vara svårt om den seglade runt som stencil.

Jag undrar om inte utskottets ordförande borde ta avstånd från en sådan ganska lättvindig motivering för att rycka in överenskommelser av det här slaget i utskottsbetänkandet. Och vad skall man då, herr Ekström, säga om människorna frågar efter de många hemliga kontokuranter som seglat runt i luften under den här perioden och som inte kommer att finnas redovisade någonstans? Det är i så fall en allvarlig nackdel om herr Ekström vill se på utskottets betänkande som en sorts bibliotekstjänst.

Herr Ekström ville gärna återvända till finansplanen i debatten. Ja, låt oss göra det och bl. a. titta i bilaga 1. Där finns på s. 170, herr Ekström, en tabell, i vilken konjunkturinstitutet räknar fram att regeringens politik i år jämfört med regeringens politik föregående år innebär en åtstramning. Herr Ekström var ju så upprörd över att detta konstaterades i moderaternas motion. Om herr Ekström verkligen vill återvända till finansplanen, bör han i stället skälla på konjunkturinstitutet, ifall det känns skönare.

Herr Ekström var synnerligen upprörd över att jag i mitt inlägg hade i så hög grad gisslat motståndare i stället för att redogöra för vad vi själva skulle vilja göra.

Jag framförde ganska många synpunkter på vad man borde göra. Inom skattepolitiken anser vi från moderat sida att det gäller att få till stånd en verklig skattesänkning, inte någonting som utgives för att vara en skattesänkning, fast det i själva verket är fråga om en omfattande skattehöjning.

Mot bakgrund av den debatt som har drivits och vad som verkligen behöver göras för att få stopp på inflationen vill vi ha en sänkning av marginalskatterna i de stora löntagargrupporna. Vi vill att man skall erkänna att inflation leder till automatiska skattesärpningar, som måste motarbetas. Vi anser att man skall eftersträva besparingar för att på det viset skapa utrymme för verkliga skattesänkningar. När man funderar ut hur man skall ha det med skattesystemet, skall man ge utrymme för en verklig förhandlingsfrihet för parterna på arbetsmarknaden. Som det framgick av olika citat jag gjorde, är denna förhandlingsfrihet i fara för närvarande.

Om konjunkturen har vi sagt att det gäller att inte driva en sysselsättningsfientlig politik, utan sätta in stödåtgärder i tid, när redan utskottets majoritet själv ser att det bär nerför.

Vi vill stimulera investeringarna, bl. a. för att hålla tillbaka prisstegringarna. Vi vill att man skall lätta på kreditpolitiken.

Herr talman! Vi har framfört bra många förslag. Det finns flera, men tyvärr tillåter inte tiden just nu att jag fortsätter denna presentation.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Löfgren från folkpartiet sade att hans parti inte kände någon skadeglädje över den här uppgörelsen. Nej, varför skulle man göra det? Men nog måste herr Löfgren erkänna att hans parti känner stor glädje över att socialdemokraterna snällt krupit in och ställt sig under folkpartiets och centerpartiets paraply.

Herr Löfgren talade också om barnbidragen och om hur nödvändigt det var att bygga ut barnomsorgen, daghem, förskolor. Det är någonting som vårt parti mycket hårt har tryckt på och som vi förde fram också under förhandlingarna, men då mötte vi inget gensvar för de synpunkterna.

Det avgörande, och det som är skillnaden när det gäller inställningen till dessa frågor, är att folkpartiet och centern, liksom nu socialdemokraterna, vill skjuta på dessa åtgärder för barnfamiljernas del till den 1 januari. De kan möjligen tänka sig att lägga dem tidigare, om det ekonomiska läget blir sämre. Det tycker jag är en mycket cynisk uppfattning. Så länge vi har nuvarande ekonomiska läge skall man alltså inte göra någonting för att hjälpa barnfamiljerna, höja barnbidragen eller bygga ut daghemmen. Varför skall man skjuta på dessa åtgärder? Vi anser det nödvändigt att genomföra dem snarast möjligt. Jag tror detta också är kvinnornas och barnfamiljernas åsikt.

Herr Åsling tog upp skattepolitiken och sade att öåginkomstprofilen i skatteförslaget inte har förändrats genom det tillägg på 1 miljard kronor

man har kommit överens om. Då har herr Åsling en egendomlig uppfattning om vad en profil är för någonting. Den här nya miljarden har lagts uteslutande till inkomsttagare som ligger över 35 000 kr. Det är alldeles självfallet att det förändrar profilen hos skattesänkningen. Låt mig med ett mycket enkelt exempel illustrera det.

Om vi tar en vanlig djup tallrik och vänder på den ser vi onekligen en profil som följer tallrikens mönster. Tar vi sedan en kaffekopp och vänder också på den och placerar den ovanpå tallriken förändras profilen – om vi ser den djupa tallriken och kaffekoppen tillsammans. Hur kan man förneka det? Tillägget på 1 miljard kronor utgår ju uteslutande på inkomster över 35 000 kr. De inkomster som ligger därunder får inget tillägg. Det är självfallet en förändring, det kan ingen förneka.

Herr Ekström sade att stora delar av LO-kollektivet gynnas av majoritetsförslaget i skatteutredningen. Det var jag också med om. Men varför har ni då gått ifrån det förslaget och ändrat profilen i skatteförslaget sedan folkpartiet krävt det? Det är det ni skall tala om för allmänheten – varför ni så snabbt sprang ifrån den riktiga uppfattning som era ledamöter hade i skatteutredningen.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse till herr Ekströms anförande och blev kanske litet besviken när han mot slutet fann sig för-anlåten att ta upp en ledare som någon gång funnits i en centertidning och som hade en kommentar om sysselsättningsutvecklingen. Jag skall inte fördjupa mig i polemik om detta. Jag vill bara säga att vad som förenat centerpartiet och socialdemokraterna i den här uppgörelsen är omsorgen om sysselsättningen; vi har velat säkra sysselsättningsutvecklingen för framtiden, också för att uppfylla kravet på en stabil ekonomisk utveckling. Därmed tycker jag att vad som har sagts på ett eller annat ställe i en eller annan tidning fullständigt saknar intresse i sammanhanget. Centerns djupa engagemang i sysselsättningsfrågorna kan man knappast ifrågasätta.

När det sedan gäller den internationella bedömningen tycker herr Ekström att vi borde erkänna att uppgången är på gång internationellt. Jag sade i mitt anförande att det finns tendenser till det, men vi har också kommit överens om i majoritetsskrivningen att det ser väsentligt dystrare ut nu än det gjorde vid tidpunkten för finansplanens framläggande. Vi har ingen anledning att tvista om detta här. Jag kan gärna erkänna att det finns positiva tendenser vid horisonten, men det väsentliga är att man inte drar förhastade konklusioner därav och begränsar ambitionerna när det gäller att med konjunkturstimulerande medel säkra sysselsättningen.

Jag vill säga till herr Hermansson att man, trots herr Hermanssons vällovliga pedagogiska ansträngningar, knappast kan förneka att de skatteskalor som ingår i uppgörelsen i inkomstlägena under 35 000 kr. ser ut som de skatteskalor om vilka socialdemokraterna och centern enades i skatteutredningen.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström tog upp skillnaden mellan vår behandling i utskottet och finansplanen. Han menade att vi i utskottet inte på något sätt berört vad finansplanen innehåller. Det är kanske att ta till litet i överkant. Jag började mitt anförande med att tala om skillnaderna mellan finansplanens bedömningar och den bedömning som vi i utskottet därefter har kunnat komma fram till. Jag har betecknat det som en glädjande attitydförändring att man nu också har kunnat lyssna till vad vi har att anföra.

Herr Hermansson vänder denna min tillfredsställelse till skadeglädje över själva uppgörelsen. Sedan herr Hermansson så utomordentligt fint talat om vilken framgång uppgörelsen var för folkpartiet behöver jag således kanske inte tillägga något ytterligare.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller frågan om den påstådda åtstramningen, som herr Burenstam Linder och jag diskuterade tidigare, rådde herr Burenstam Linder mig att läsa vad som står på s. 170 i finansplanen, där den preliminära nationalbudgeten redovisas. Jag vill först säga att den på s. 170 återgivna tabellen inte, som herr Burenstam Linder påstod, kommer från konjunkturinstitutet utan från finansdepartementet. Där står: "Källa: Finansdepartementet." Tabellen visar att statens inverkan visserligen blir oförändrad men att kommunerna och socialförsäkringssektorn visar en effekt som totalt innebär 0,6 % av BNP. Det trodde jag också att herr Burenstam Linder hade kunnat läsa ut av den tabell som han rådde mig att studera.

Herr Hermansson har under debatten, både i sitt första anförande och nu senast, menat att vi socialdemokrater skulle ha underordnat oss mittenpartierna. Vi har, som jag tidigare sagt, lyckats åstadkomma en finansiering med 4,1 miljarder. Om man hänför denna avgiftshöjning till socialförsäkringsavgifter eller till arbetsgivaravgifter är för oss inte någon särskilt angelägen fråga, i synnerhet som vi nu också tar bort taket för socialförsäkringsavgiften. I den proposition som skall framläggas kommer att föreslås ett avskaffande av taket för socialförsäkringsavgiften vid 7 1/2 gånger basbeloppet, alltså med dagens basbelopp 67 500 kr., så att socialförsäkringsavgifter kommer att tas ut också ovanför denna gräns.

Det är för oss likgiltigt om mittenpartierna hellre vill kalla detta en höjning av arbetsgivaravgiften än en höjning av socialförsäkringsavgiften. Det är i varje fall inte fråga om något underordnande när vi har fått till stånd en finansiering av skattereformen med 4,1 miljarder, som vi tar ut av arbetsgivarna, och det tycker jag nog att herr Hermansson skulle kunna erkänna. Hans resonemang om tallriken och kaffekoppen får väl herr Åsling komma tillbaka till.

Herr Åsling var besviken på mig för att jag hade återgivit en ledare i en centerpartistisk tidning, där man skrev att centerledaren hade förlorat ett "triumfkort" genom att sysselsättningen hade ökat och 127 000 män-

niskor ytterligare hade fått arbete under det gångna året. Ja, jag kunde inte underlåta att göra det, eftersom jag verkligen själv blev förvånad när jag läste det. Jag tror att Thorbjörn Fälldin har anledning att säga sig själv emellanåt: Mina motståndare kan jag väl emellanåt klara, men må alla goda makter bevara mig för vissa av mina vänner.

Nr 34

Onsdagen den
12 mars 1975

Finansdebatt

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Kanske blev även herr talmannen häpen över herr Ekströms kommentar till den tabell vi här resonerar om. Det helt avgörande är ju att man under föregående år förde en betydligt mera stimulansbetonad politik än man planerar att göra i år, trots att alla konjunktursignaler, inklusive vad herr Ekström i utskottsbetänkandet tycker sig se, pekar nedåt för sysselsättningen. Detta framgår av den tabell vi diskuterar, herr Ekström.

I sitt första inlägg ansåg herr Ekström att jag i mitt anförande hade snurrat runt på alla möjliga punkter. Nåväl, jag tyckte kanske att herr Ekström också i någon mån gjorde sig skyldig till detta. Han tog ur vår motion upp en serie synpunkter och yrkanden som inte alls är ställda till finansutskottet. De yrkanden som herr Ekström talade om är hänvisade till olika andra utskott, och vi får så småningom tillfälle att diskutera den.

Herr Ekström menade att vi moderater hade anlagt så cyniska synpunkter på trygghetslagarna. I riksdagen röstade vi i princip för ett ökat anställningsskydd, men vi framförde ett antal kritiska synpunkter, det är fullständigt riktigt. Om herr Ekström inte då tyckte att det var berättigt borde han tycka det nu, ifall vad han läser vad arbetsmarknadsministern säger i bil. 13 till budgetpropositionen. Där står det att det med "trygghetslagarna" följer en hel del avigsidor som nu olika utredningar måste syssla med, bl. a. kreditvärdigheten för mindre företag som här blir försämrade. Arbetsmarknadsministern säger också: Det är ännu inte möjligt att ge en sammanfattande bild av vilka förändringar som har inträtt på arbetsmarknaden till följd av de nya trygghetslagarna. Det är då konstigt att herr Ekström kan tala så tvärsäkert om cynism, som ju är ett långtgående ord.

Herr Ekström var också inne på frågan om olika förslag som vi har fört fram i skattedebatten för att öka valfriheten när det gäller att ordna barn tillsyn. Händelsevis hör inte heller det till vad vi sysslar med i dag, men jag vill säga herr Ekström att jag finner frågan om valfrihet mycket betydelsefull. Ökad valfrihet är bra för föräldrarna, men det är kanske framför allt bra för barnen att föräldrarna kan få möjlighet att ordna tillsyn på det sätt som de uppfattar som mänskligt och riktigt. Vad man än säger om välfärd och välbästand i det samhälle som vi har byggt upp – det har faktiskt inte blivit speciellt barnvänligt, och det är djupt beklagligt.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! "Nej, socialdemokraterna har inte alls underordnat sig mittenpartiernas uppfattning", säger herr Ekström. Men hur är det då med synpunkterna på den ekonomiska politiken och på vad man skall göra för att möta en konjunkturförsämring? Socialdemokraterna i finansutskottet har ju helt och hållet svält mittens program och har inga egna synpunkter att komma med. Finns det ingen skillnad mellan mittenpartiernas och socialdemokraternas inställning i dessa frågor, herr Ekström? Kan vi få reda på dem, om det finns sådana skillnader?

Herr Åsling upprepar att det inte har skett någon förändring av låginkomstprofilen i skatteomläggningen. Jag beklagar att han inte vill medge vad man egentligen har gjort här, men jag förstår varför han inte vill göra det. Då skulle nämligen sveket mot låginkomstgrupperna framträda mycket tydligt. Han säger nu: "Vi har samma skatteskalor för inkomsttagarna under 30 000 kr. som socialdemokraterna och centern enades om i skatteutredningen." Ja, visst har man det, men, herr Åsling, det är ju det som är felet. Om man lägger på 1 miljard till och sänker skatterna för dem som ligger över 35 000 kr. men inte gör någon ytterligare förändring för dem som ligger under 35 000 kr., har man ju gått ifrån den tidigare profilen i skattesänkningen. Detta är väl obestridligt.

Som jag påpekade i mitt huvudanförande drabbas låginkomsttagarna på en rad olika sätt av avtalet mellan mittenpartierna och regeringen. Höjningen av sparavdraget gynnar de höga inkomsttagarna. Låginkomsttagarna får väsentligt mindre. Att man har bibehållit avdragsrätten för sjukförsäkringsavgiften, som socialdemokraterna från början inte alls ville ha kvar nästa år, gynnar också höginkomsttagarna. Nu är denna avdragsrätt utslagen på två år och skall betalas på två år, vilket innebär ytterligare en underbalansering av de här utgifterna.

Kanske någon säger: "Det ligger inte så många löntagare under 35 000 kr." Men enligt den offentliga statistiken kommer det t. o. m. nästa år, 1976, att ligga 1,3 miljoner löntagare under 35 000 kr. Då invänder man: "Men det är deltidsarbetande." Ja, en stor del av dem är det. 650 000 människor ute i landet arbetar deltid, och de flesta av dem är kvinnor. Men skall inte de ha en ordentlig skattesänkning? Skall de drabbas av de höjda punktskatterna och inte få något ytterligare med?

Vad tror ni att en städerska tjänar? Tror ni att hon har fått någon förbättring genom det avtal som ni slöt och som innebär en stor förändring av skatteutredningens förslag? Nej, det har hon inte. Hon får i stället en ökad belastning.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström har nu reducerat betydelsen av den ledare han talade om i sitt tidigare inlägg. Det förstår jag. Den var säkert inte mycket att söka sak om. Under alla förhållanden kan den inte rubba helhetsintrycket av den sysselsättningspolitik som vi är överens om. Den slutsats jag drar är att även herr Ekström har anledning att be makterna

bevara honom för en del vänner, t. ex. i Aftonbladet. Jag har alltså all förståelse för att han inte längre är lika intresserad av denna diskussion.

Det hjälper inte hur herr Hermansson argumenterar och försöker göra det hela till en terminologisk fråga. För inkomster under 35 000 kr., vilka man normalt brukar karakterisera såsom låginkomster, är de två skatteskalor som vi diskuterar identiska. Om man sedan tar upp en fördelningspolitisk diskussion, bör man också ta med finansieringssidan och vad därtill hör. Då för denna jämförelse ännu längre, men den är inte – det är min bestämda övertygelse – oförmånlig för de låginkomsttagare som vi slår vakt om. Det kan herr Hermansson inte förneka.

Herr EKSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om herr talmannen blev så förvånad över att då herr Burenstam Linder hänvisade mig till tabellen i den preliminära nationalbudgeten så drog jag slutsatser av vad som där stod. Herr Burenstam Linder brukar emellanåt tala om den konsoliderade offentliga sektorn, och där finns denna sektor redovisad, nämligen staten, kommunerna och socialförsäkringssektorn. Jag kan inte finna annat än att effekten uppgår till 0,6 %. Det budgetår som börjar den 1 juli 1975 och som sträcker sig fram till den 30 juni 1976 kommer säkerligen också att medföra en höjning av lånebehovet utöver de 11,9 miljarder kr. som f. n. är aktuella.

Jag har sagt vad jag anser beträffande moderata samlingspartiets uppfattning om trygghetslagen, och jag ändrar ingenting på den punkten.

Herr Burenstam Linder påstår att jag har fört in i debatten sådana ting som inte hör till finansutskottet. Men finansutskottet har, herr Burenstam Linder, till behandling fått motionen 1020, vari dessa synpunkter framförs. Då må jag väl ha rätt att även beröra dem. Jag kan inte finna att någon av klämmarna i den motionen inte har gått till finansutskottet.

Ja, herr Hermansson, vi kan diskutera mycket länge vem som har givit med sig i en överenskommelse. Men faktum är att skatteutredningens majoritet ansåg att man i överensstämmelse med finansministerns direktiv skulle sikta till en sänkning av den direkta skatten med 4 miljarder kronor. Sedermera kon diskussionen i gång. Från borgerligt håll framhölls att denna summa inte skulle behöva finansieras till sista kronan, eftersom "staten tjänar på inflationen". Emellanåt talades det om att vinsten var 2,5 miljarder kronor., kanske upp till 2,7 miljarder. Endast skillnaden mellan 4 miljarder och låt oss säga 2,7 miljarder kronor skulle behöva tas in i avgiftshöjningar. Uppgårelsen innebär som jag tidigare sagt att näringslivet nu påläggs avgifter med 4 100 milj. kr. Vi har därmed inte underkastat oss mittenpartierna, utan vi har fått täckning för reformen, vilket är nödvändigt för samhällsekonomin. Samhället gör inga skattevinster på inflationen.

Herr talmannen anmälde att herr Hermansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Sedan utskottets vice ordförande Sven Ekström gjort sitt inlägg, som var späckat med fakta, har debatten fått mer av balans över sig än vad den hade dessförinnan. Jag har väl inte någon anledning att upprepa de synpunkterna och skall försöka avhålla mig från det. Jag skall i stället se på de här problemen utifrån mera principiella utgångspunkter.

Jag skulle möjligen vilja göra den reflexionen att jag är överraskad över den intensitet i skatteskatedebatten som bland andra herr Hermansson lägger i dagen. Nu skall det ju skrivas en proposition på grundval av den här uppgörelsen och i punktskattefrågorna, och när den har lagts på riksdagens bord finns det i sedvanlig ordning möjligheter att väcka motioner. Det blir i sedvanlig ordning utskottsbehandling, och sedan kommer den reguljära skattedebatten tillbaka. Det är klart att herr Hermansson är välkommen att vid det tillfället repetera alla de inlägg han har gjort i dag. Han kommer inte heller att uraktlåta att göra det, föreställer jag mig.

En bra kompromiss brukar kännetecknas av att parterna redovisar ett visst missnöje. Jag har inte funnit så mycket av det här i dag, med undantag av kritiken från de båda partierna sida som ställt sig utanför uppgörelsen, dvs. moderata samlingspartiet och vpk. Det missnöjet är väl förståeligt i varje fall när det gäller moderata samlingspartiet. På nytt har man i en alldeles avgörande politisk fråga ställt sig som isolerad flygelman på den ena sidan, på samma sätt som vpk står på den andra sidan. Det sista är för all del inte lika överraskande.

Jag föreställer mig att marschen ut i kylan och isoleringen är påfrestande för moderata samlingspartiet. Enligt min mening har inget annat parti under senare tid så uppoffrande, så energiskt, ibland emfatiskt och framför allt självutplånande arbetat för att ge den svenska allmänheten intrycket av att i avgörande politiska frågor står trots allt som har hänt den borgerliga fronten orubbad.

Jag har en bestämd känsla av att det nu föreligger en plågsam politisk baksmälla i moderata samlingspartiet. Jag försäkrar, herr talman, att det är absolut självförvållat. Vi var kanske litet överraskade över det. Möjligen hade vi trott att en skidtur i fjällen som partiledaren presterade under det mera inledande skedet av överläggningarna skulle återställa den sinnets balans som alltid är en tillgång i politiska diskussioner och överläggningar.

Att det när herr Hermansson och herr Werner lämnade oss inte var något uttryck för hastigt mod och irriterade nervtrådar skall jag villigt erkänna. Det var väl i stället den omständigheten att vpk:s så många gånger framförda politiska värderingar och ställningstaganden i de frågor som förhandlingarna gällde är så isolerade från vad regeringen betraktar som praktisk politik i dagsläget att en lugn bedömning – och då menar jag en lugn bedömning från båda parternas sida – visade att det var rätt överflödigt att fortsätta. Det är därför som jag sätter en rad frågetecken

i kanten för herr Hermanssons uppträdande här i dag. Det är nämligen så kontroversiellt och diametralt annorlunda än vad det var under förhandlingarna. Herr Hermansson visste ju då mycket väl vilken regeringens ståndpunkt var. Vid det tillfället var jag beredd att ge herr Hermansson en honnör för en del inlägg, som jag tyckte på ett briljant sätt stödde regeringens politik, och jag tror också att jag gjorde det. I dag kan jag inte vara lika artig. Det är självklart.

De avtalslutande parterna, regeringen och mittenpartierna, har båda gjort eftergifter och har som alltid vid en förhandling stått inför den svåra stund då plus och minus skall vägas och värderas, dvs. om uppgörelsen skall antas eller förkastas. Parterna valde att ta uppgörelsen, och efter det att uppgörelsen träffades har det varit en populär sport att kannstöpa om vem som vann och vem som förlorade. Den enkla utgångspunkten att betrakta de politiska överläggningarna som något slags rännarbana, tävlingsarena eller boxningsring passar helt enkelt inte in på vad som nu hänt. Jag vill gärna bekänna att jag skulle ha varit mera tilltalad av en försiktigare finansiering via punktskatterna – naturligtvis med en motsvarande starkare finansiering via arbetsgivaravgifter – men jag är helt övertygad om att vår motpart känt stark olust inför nödvändigheten att följa med på en finansiering på drygt 6 miljarder, framför allt mot bakgrund av den energiskt hävdade filosofin att de s. k. inflationsvinsterna borde stå för betalningen.

På båda sidor om förhandlingsbordet drog vi den slutsatsen att den ekonomiska politiken och skattepolitiken i den ekonomiska situation vi nu står i och avläser i omvärlden samt den komplicerade förhandlings-situation om nya avtal som vi nu upplever är alltför allvarliga ting för att vi skulle kunna stå till svars med det dröjsmål och den osäkerhet som en politisk oenighet hade inneburit. Inför möjligheten att en nyckfull lottdragning i denna kammare i sista hand skulle avgöra den ekonomiska politikens utformning kom tre av riksdagens fem partier till den slutsatsen att samförstånd var att föredra. Jag anser därför att de parter som visade förhandlingskraft till en uppgörelse vid en lugn bedömning ärligt kan säga sig att uppgörelsen är värd att försvara i det läge vi nu befinner oss i. Jag är beredd att göra det.

Efter denna korta kommentar till själva uppgörelsen vill jag övergå till att säga några ord om den ekonomiska situation som vi i dag möter. Den har varit föremål för debatt här i dag, och jag vill göra ytterligare några kompletteringar.

Finansutskottet inleder sitt betänkande med en internationell exposé, baserad på utvecklingen under de senaste månaderna, och säger att den i vissa stycken har reviderat de antaganden och synpunkter som låg till grund för finansplanen. Framför allt har den reviderat de synpunkterna i negativ riktning. Man har i finansutskottet anfört, att när man ser sig omkring ute i världen drar man slutsatsen att den negativa utvecklingen i några stora länders ekonomi är ganska påtaglig, bl. a. i USA, Japan och Italien. Men om man noggrant följer debatten finns det några

inslag i den internationella bedömningen där det kan sägas att vissa förhoppningar och en viss optimism om en förändring och en uppgång, daterad till senare delen av 1975 eller låt mig säga senare halvåret 1975, framträder på ett klarare sätt än tidigare. Bl. a. tycks lageravvecklingen, som man ju kan följa rätt väl från tid till annan, gå snabbare än beräknat, och då följer naturligtvis rätt logiskt ett behov av påfyllnad igen.

En synpunkt i det internationella perspektivet som är värd att uppmärksamma är att situationen med våra viktigaste handelspartner – de nordiska länderna, England och Västtyskland – även under 1975 kommer att präglas av en förhållandevis hygglig efterfrågan. Ser jag på hur vårt land fördelar sin export – och det är alltid hälsosamt att göra det, man blir många gånger litet för gripen av den stora nationens vikt, tyngd och dignitet – är England vår största kund som köper mellan 13 och 14 % av vad vi exporterar, men därefter kommer – hör och häpna – det lilla Norge med 4 miljoner människor, som köper mellan 10 och 11 % av vad vi exporterar. Västtyskland ligger på mellan 9 och 10 %, Danmark på mellan 8 och 9, Finland omkring 7. USA stannar på 5 % och Japan på 1 %. Den här beräkningen är gjord på vår exportstatistik under tidsperioden januari–november 1974.

Ett intressant inslag i denna jämförelse är att vi har höjt vår export till u-länderna så att denna numera tar närmare 11 % av vår totala export. Man kan säga att u-länderna som kund till Sverige betyder mer än dubbelt så mycket som det stora USA.

Nu vill jag gärna understryka att både USA och Japan – de två länder som särskilt omnämns i utskottets betänkande – som nationer betraktade har en speciell tyngd och betydelse i världshandeln vilket ger sekundära verkningar på vår handel och export och på de frågor som hör samman med det. För att få en bättre balans i diskussionen har jag ansett det vara av intresse att redovisa den exportfördelning som f. n. gäller för vårt land. I de nationer med vilka vi har det stora och tunga handelsutbytet är prognoserna för 1975 bättre än vad de är i de stora nationer som bl. a. omnämns i finansutskottets betänkande.

Ett annat inslag i den internationella bilden är att man nu torde kunna avläsa en klart lugnare inflationstakt i förhållande till vad som gällde för ett halvt år sedan. Prisstegringen på det internationella råvaruområdet tycks ha kulminerat. Från december 1973 till december 1974 – det är så färsk statistik vi kan skaffa fram – har vi haft kraftiga prissänkningar. På koppar, bomull och rågummi ligger prissänkningarna på ungefär 50 %, på kaffe, vete och bly omkring 10 %. De enda råvaror av betydelse där en prisökning fortfarande kan avläsas är råolja, stålskrot och tenn.

Stabiliseringen i prisutvecklingen, eller om jag använder uttrycket en lugnare inflationstakt, bör rimligtvis ge nationerna möjlighet till en mera medveten stimulanspolitik än vad som varit fallet under 1974. Vissa lättnader i penningpolitiken har vi avläst. Det abnormt höga internationella ränteläget är på klar nedgång. Det kan vi avläsa av rapporter i dagstidningarna med jämna mellanrum.

Problemet är för många nationer självfallet en balansgång mellan inflationsrisken och önskan att hålla den fulla sysselsättningen. En prisstegringstakt på mellan 15 och 20 % som vi haft under senare år i kombination med en kraftig balansbrist i utrikeshandeln har inneburit att en hel del nationer har satt frågan om att ta ner inflationstakten med klar prioritet före frågan om att uppehålla sysselsättningen. Lugnar nu inflationstakten ner sig, vilket jag tror att den internationellt och självfallet även nationellt kommer att göra, bör man även i de nationer, som inte har samma ambition i avseende på sysselsättningspolitiken som vi har här i Sverige, kunna kosta på sig inslag av kraftigare stimulanser i den ekonomiska politiken då arbetslösheten – det vågar jag nog säga. även om det självfallet finns graderingar när det gäller viljan att angripa problemet – knappast heller för en genuint borgerlig regering kan vara något acceptabelt i det långa loppet, något som man kan tolerera hur länge som helst.

Här hemma har vi ännu inte känt av den internationella konjunkturnedgången i annan mån än att den under 1973 och 1974 ständigt stigande orderingången nu har kulminerat och under de senaste månaderna varit vikande. Jag lade märke till att herr Löfgren ägnade en del av sitt inlägg åt det avsnittet på det ekonomiska området. Ordernedgången är framför allt koncentrerad till trävaruindustrin och då i första hand sågverken. Jag har personligen den uppfattningen – jag har nog deklarerat den tidigare – att det möjligen kommer att ändra sig även på den här punkten om några månader. Dragkampen mellan leverantörer och köpare i fråga om sågade varor är i sista hand en fråga om dragkamp i priserna. Skall säljarna vidta en *prissänkning*, vilket köparna anser att de bör göra, eller kan säljarna hålla fronten och bibehålla de höga priser som de f. n. tar ut? Jag läste en bulletin som gav vid handen att man nu på köparsidan i Europa håller på att byta varor med varandra i lagerhusen för att kunna solidariskt hålla ihop mot den priskartell på säljarsidan som är ett faktum.

Den andra sektorn inom vår industri där orderingången har stagnerat är de svenska varven. Ingen är kanske överraskad över detta, då ju varvskonjunkturen alltid går i vågor och nu är speciellt influerad av den oljekris som man runt om i världen försöker bemästra genom att spara sig in i balans. Det betyder självfallet en nedgång i frakterna på oljesidan. Om man har haft möjlighet att studera varvskonjunkturen, och det har i långa stycken legat inom mitt ämbetsområde, har man kunnat konstatera att den har en alldeles specifik benägenhet att visa höga berg och djupa dalar. Just nu är vi nere i en djup dal – det är ingen diskussion om det. Dess bättre kan vi i detta avseende konstatera att orderstocken är så pass hygglig att sysselsättningen även i den hårt pressade varvindustrin bör vara garanterad såväl 1975 som 1976.

Låt mig göra en jämförelse med förhållandena för ett år sedan. För ett år sedan talade vi ju inte särdeles mycket om att orderingången icke var tillfredsställande – tvärtom var den i ständig stegring. Ser jag på

den nuvarande orderstocken, som ju är avgörande för framtiden, och jämför den med hur det var för ett år sedan, visar det sig att för gruvindustrin, tillverkningsindustrin, järn-, stål- och metallverken, verkstadsindustrin, massa- och pappersindustrin och den kemiska industrin är orderstocken tillfredsställande. Däremot för träindustri och varv har vi en påtaglig nedgång.

Med detta i bakgrunden har vi kunnat redovisa en god bild av situationen på den svenska arbetsmarknaden. Flera av dagens talare har redovisat siffror som är så färska de kan bli, dvs. sysselsättningssiffrorna för februari månad. Det är ändå rätt sensationellt att vi under den här vintern, i januari och februari, har haft en sysselsättning som jag inte tror mig ha upplevt någon tidigare vinter och en arbetslöshet som har varit så pass låg att den är unik med tanke på den säsong av nedgång som vintern alltid representerar. Detta gäller inte bara de industrianställda utan även byggnadsarbetarna, även om den kraftiga nedgången i byggnadsarbetarnas antal också spelar in i det här sammanhanget. Den redovisning som sker av arbetslösheten bland de kassaförsäkrade är, som jag ser det, den mest vederhäftiga. Med all respekt för AKU-räkningarna är det ändå bara 17 000 personer man tillfrågar direkt eller per telefon och sedan bygger man på detta mycket begränsade material upp en redovisning av hur det förhåller sig sysselsättningsmässigt sett för våra i runt tal 4 miljoner arbetsföra medborgare i samhället. AKU-räkningarnas väsentligaste fördel är att de redovisar en tendens; gör man dem likadant varje månad bör tendensen vara ganska korrekt. Men i den räkning som görs på arbetsförmedlingarna får vi ett mera direkt och omedelbart uttryck för vad som är arbetslöshet. Jag har nämligen den uppfattningen att om man är arbetslös och önskar ett arbete bör man kunna anmäla sig på arbetsförmedlingen direkt eller per telefon och på det sättet bli avläst i räkningarna.

Det visar sig då att vi var nere i 1,6 % arbetslösa under februari månad. Av dem var precis fjärdedelen i pensionsåldern. De lediga och obesatta platserna är 47 000 och det är, som sagts tidigare i dag, tillfredsställande såsom ett bevis på efterfrågan på folk. Det är 12 000 mer än för ett år sedan.

Arbetsmarknadsläget är på det hela taget gott, men det finns vissa inslag i arbetsmarknadssituationen som vi så långt vi kan och med all den energi som vi kan mobilisera skall försöka komma till rätta med. Det är den lokalt inträffade arbetslösheten, och det är framför allt den ungdomsarbetslöshet som vi avläser. Nu tror jag att de väsentliga förbättringar av utbildningsersättningarna till ungdomen som föreslås i den proposition som snart kommer på riksdagens bord måste verka attraherande på ungdomen; många kommer då säkerligen att ta arbetsmarknadsutbildning och därmed skaffa sig den entrébiljett till arbetsmarknaden som är erforderlig. För märk väl: även i denna dag saknar 50 % av de svenska företagen yrkesutbildad arbetskraft, samtidigt som vi har alltför många ungdomar vilkas utbildning inte passar ihop med

efterfrågan och ungdomar som inte har någon yrkesutbildning alls. Det är därför som omskolning och yrkesutbildning är erforderlig. Med den nya propositionen – vi brukar kalla den KAMU-propositionen – sker så radikala förbättringar i ersättningen under utbildningstiden att vi betraktar den som en god möjlighet att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten.

Den lokala arbetslösheten, där den uppstår, är besvärligare. För 10–15 år sedan accepterade man en rörlighet på arbetsmarknaden som i långa stycken löste dessa problem. Därefter har vi i fullt samförstånd introducerat en regionalpolitisk giv och forcerat de lokaliseringpolitiska verksamheterna. Och vi har nu – det är uppgifter som jag har fått från arbetsmarknadsverkets aktiva tjänstemän – ett motstånd mot att flytta på sig från en ort till en annan ort där arbetskraft efterfrågas. Man begär i stället att politiken skall vara den att ett företag på ett eller annat sätt skall etableras där sysselsättningen sviktar. Och var och en som har arbetat med dessa frågor vet att det är lättare sagt än gjort. Vi har under de senaste åren tagit in åtskilliga tusental danska medborgare och förstärkt den svenska arbetsmarknaden med dem just på de platser där arbetskraft har saknats. Det har varit lättare att flytta människor över nationens gränser än att få människor att flytta inom nationens gränser. Sådan är situationen, och därför är problemet att komma till rätta med den sista restarbetslösheten ganska kinkigt, där den arbetslösheten är betingad av lokala förhållanden.

Emellertid visar arbetsmarknadsläget – och det är ju det intressanta – att för dagen går den svenska ekonomin med god fart. Jag har någon gång tidigare liknat det vid ett så pass tungt lastat godståg att det tarvas en bromssträcka om detta skall förändras i påtaglig grad. Det här är ett alldeles unikt förhållande, om jag jämför vår ekonomi med omvärldens ekonomier, där arbetslösheten nu har nått tal som på sina håll är uppseendeväckande. Jag sade inledningsvis att man i dessa nationer nu börjar ana att man inte kan nöja sig med detta så länge till och att man därför börjat diskutera en stimulanspolitik som ger konjunkturförändring i slutet av 1975. Det föreligger då naturligtvis i varje fall en chans att vi i vårt land skulle slippa den internationella nedgång som präglade omvärlden 1973, 1974 och första halvåret 1975. Men även om denna chans föreligger befriar det oss inte – det är jag, herr talman, angelägen att med all kraft framhålla – ifrån att vara beredda på att även vi kan drabbas av nedgången. Vi kan självfallet inte invägga oss i något slags säkerhet. Finansutskottet har ju starkt understrukt nödvändigheten av den här fullgoda beredskapen, och här har regeringen inte någon annan uppfattning. Detta har inte varit någon kontroversiell fråga, i den mån dessa partiledarförhandlingar också har influerats av finansutskottets synpunkter.

Finansutskottet delar också regeringens uppfattning att någon extra stimulans just för dagen för att stärka konjunktur och efterfrågan icke är erforderlig. Den beredskapsplanering som utskottet beställt är redan under arbete i kanslihuset, och den kommer att redovisas inför riksdagen

längre fram under våren – i varje fall i samband med kompletteringspropositionen, som skall avlämnas till denna kammare inom en tidrymd av mindre än två månader.

Hur utvecklingen blir för vår del beror i stor utsträckning på hur den avtalsrörelse utvecklar sig som vi just nu är inne i. Vi har alla uttalat förhoppningen om en snabb uppgörelse. En sådan är önskvärd för en god ekonomisk utveckling i vårt land. Vi har en del dystra minnen av konsekvenserna för vår ekonomi av den långt utdragna och dramatiska avtalsrörelse som vi upplevde 1971. Skall parterna lyckas med en snabb uppgörelse, bör den nog omsättas i verklighet helst inom innevarande månad. Jag är rädd för att vi i annat fall riskerar att få den där utdragna förhandlingen med vad det innebär av officiella förlikningsingripanden, en distansering mellan parterna, en dramatisering och en irritation. Vi har upplevt detta tidigare, och det var sannerligen inte välgörande för den svenska ekonomin.

Vi har på regeringssidan haft behov av att ge uttryck åt vår starka önskan att dessutom få ett tvåårsavtal med den stabilisering av ekonomin som ligger i en längre tid av garanterad arbetsfred. På löntagarsidan har avgivits deklARATIONER som positivt ansluter sig till denna uppfattning, och vi är glada för det. Vi efterlyser i dag en motsvarande positiv deklARATION från Svenska arbetsgivareföreningens sida. Det skulle i och för sig vara välgörande.

Förutsättningen för att parterna skall kunna ena sig om tvåårsavtal är väl att man har något så när fasta hållpunkter för utvecklingen under 1976. Det är svårt att ha fasta utgångspunkter för 1975 – det är naturligtvis ännu svårare om jag går ytterligare ett år framåt i tiden. Men det gäller då i första hand en bedömning av prisutvecklingen. Vi har överraskande nog enligt statistiska centralbyrån under januari månad kunnat avläsa en reduktion av prisindex. Herr Burenstam Linder tog upp den diskussionen i sitt inlägg och ville göra gällande att det över huvud taget inte var någonting att tala om. Men det är det faktiskt. När man nu bättre känner till utvecklingen under det gångna året finner man att detta innebär en justering som har med långtidsindex att göra. Även om den här enheten i prisindex inte är ett uttryck för utvecklingen under januari månad så är den ett uttryck för tolv månadersperioden januari i fjol – januari i år, och då stannar prisstegringen under 10 %. Om jag efter justeringen av långtidsindex ser på fjolåret från januari till december så stannar indexstegringen på ungefär 10,5 %. Det är i den internationella bilden en låg indexhöjning, även om den efter traditionella mått är hög – det skall jag inte förneka. För februari har vi nu fått en rapport från pris- och kartellnämnden om en indexstegring på 0,4 %. Fortsätter jag denna redovisning statistiskt så hade vi – jag vill minnas att herr Burenstam Linder anförde detta – enligt pris- och kartellnämnden under januari och februari månader en ökning på 1,6 %. Ja, vi har enligt statistiska centralbyrån för dessa båda månader en höjning på 1,2 %. Detta är inte altartavlans sanning, utan det är, som vi vet, ett försök att göra

det bästa möjliga av dessa avläsningar. Den riktiga bilden får man emellertid när man i efterhand har materialet för att göra långtidsjusteringen. Det är denna som jag menar har givit ett ganska glädjande utslag.

Vi har på regeringssidan haft ett behov av att ge uttryck åt vår starka önskan om ett tvåårsavtal. Som jag sade spelar självfallet bedömningen om prisstegringen en avgörande roll här. Hur blir då situationen 1976? Ja, jag har kostat på mig en redovisning, och det finns antydningar i finansplanen om vad vi tror om prisutvecklingen. Jag har tidigare här i dag givit ett referat över den färskaste statistiken när det gäller priserna på råvaruområdet internationellt. Att vi skulle få en så avgörande förändring uppåt i efterfrågan att prisstegringen på nytt tar fart, vilket vi upplevde under 1973 och 1974 när oljekrisen slog igenom, har jag dock svårt att tro. Jag ger mig naturligtvis ut på mycket tunn is, herr talman, om jag i dag försöker ställa prognoser för prisstegringen icke allenast under 1975 utan även under 1976. Vi har i finansplanen utgått från att vi under innevarande år skulle kunna ta ned ökningstakten till någonting mellan 7 och 8 %. Det finns väl inga reella skäl som talar för att den skall behöva bli högre under 1976, snarare finns det en chans till en ytterligare dämpning. I denna osäkra situation är det helt förklarligt om tvåårsavtal på löntagarnas yrkande måste kompletteras med vad som går under begreppet "kontrollstation". Med en kontrollstation i början på 1976 – då säkrare bedömningar kan göras i fråga om prisutvecklingen – som ett element i en uppgörelse anser jag nog att man på löntagarsidan har en tillfredsställande säkerhetsklausul för att kunna möta en oväntad och oönskad prisutveckling.

Jag brukar inte ge mig in i avtalsfrågorna, vare sig ge råd eller kommentera. Parterna skall få diskutera i lugn ro så länge de kan diskutera i lugn och ro. Men nu är avtalsfrågan så definitivt inknuten i de politiska avvägningarna. Vi har bl. a. gjort en skatteskala som går in som ett element i avtalsrörelsen. Vad jag här sagt har jag därför tyckt vara befogat att säga som ett uttryck för regeringens syn på detta för hela nationen så utomordentligt viktiga problem.

Den fråga som naturligtvis också får en avgörande betydelse då man ser på arbetsmarknaden och på möjligheterna att binda sig för ett tvåårsavtal är frågan hur skatten kommer att utveckla sig. Det gäller både den kommunala skatten och statsskatten. Regeringen har lagt ner mycket arbete på att rulla undan stenarna på vägen vid en sådan bedömning. Uppgörelsen med kommunerna innebär att staten går in med ett bidrag till kommuner och landsting under åren 1976 och 1977 som svarar mot 50 öres utdebitering under vardera året. Om vi vet att kommuner och landsting under den sista skattestoppsperioden 1973 och 1974 på båda åren sammanlagt endast höjde den totala utdebiteringen med 23 öre, torde dessa statsbidrag, som ger kompensation för 1 krona på två år eller 50 öre om året, ge goda möjligheter till en i huvudsak oförändrad kommunalskatt. Här har – det var möjligen av herr Burenstam Linder – annonserats att självfallet kommer man att ta ut den sista 1-öringen

även på den 50-öring som ligger ovanför den statliga 50-öreskompensationen. Jag är inte alls övertygad om det med de erfarenheter som vi har från den förra överenskommelsen som träffades.

För att inte försvåra för kommunerna att genomföra sin kommunala ekonomiska långtidsplanering så ligger i uppgörelsen också en överenskommelse om att kommunerna har möjlighet, som jag nyss sade, därest 50-öringen från staten inte räcker till, till ett utdebiteringsutrymme på motsvarande belopp. Vidare ligger i uppgörelsen en utfästelse från regeringen att inom kredit- och kapitalmarknadens ram medverka till att kommunerna får det utrymme som blir erforderligt och absolut nödvändigt mot bakgrund av denna överenskommelse om skattestabiliseringen.

Efter diskussionerna om den kommunala uppgörelsen har jag hört röster som gjort gällande att denna överenskommelse med regeringen skulle förhindra kommunerna att genomföra de erforderliga reformer som medborgarna ofrånkomligen kräver. Jag menar, herr talman, att motsatsen är i själva verket sanningen närmare. Med en kommunal utdebitering på mellan 24 kr. och 25 kr. är kommunerna i dag inte längre anonyma i sin egenskap av skatteuttagare av det svenska folket. De kommunalt ansvariga tar varje beslut om ökade kommunalskatter som en besvärande pålaga på medborgarna. Jag talar nu för alla aktiva kommunalmäns räkning, i varje fall för en alldeles överväldigande majoritet av dem. I det förhållandet ligger en naturlig restriktion i avseende på de kommunala skattehöjningarna. Kommunalpolitikern på samma sätt som rikspolitiker skapar ju ingen entusiasm när han bjuder medborgarna nya skattehöjningar. Ersättningen från staten ger emellertid kommunerna en praktisk möjlighet att genomföra sitt planerade reformarbete, den s. k. kommunala ekonomiska långtidsplaneringen, inom de ramar som regerings- och kommunuppgörelsen innebär. Kommunerna har – och det är sanningen – större möjligheter att effektuera detta reformarbete i medborgarnas intresse tack vare den uppgörelse som nu har träffats.

Den andra lika avgörande och i det publika medvetandet kanske ännu mer intressanta frågan är naturligtvis sänkningen av statsskatten under 1976. Innevarande år har löneförhandlingarna kunnat sätta sig vid förhandlingsbordet och genom fjolårets beslut här i riksdagen varit garanterade ca 8 % lönehöjning innan ens förhandlingarna startat. Det kostar företagarsidan de 4 % som räknas av i det utrymme inom vilket de förhandlande parterna har att röra sig. Men systemet att växla om lönehöjning till avgift på företagen har ju den obestriddliga fördelen att de anställda får sitt reala påslag med denna 4-procentiga arbetsgivaravgift, ett påslag som de, om de skulle gå den traditionella avtalsvägen, i stället skulle vara tvingade att ta fram via en 8- till 10-procentig lönehöjning. Skattepengarna kommer tillbaka obeskattade och lönehöjningen skall ju beskattas. Jag erkänner villigt, med den marginalsatt vi har i dag, att lönehöjningarna beskattas starkt.

Man ställs ibland inför frågan: Vem är det då som betalar kalaset?

Det var en fråga som spelade en stor roll i bl. a. de kommunala förhandlingar som jag nyss berörde. Ja, om jag ser kortsynt på det hela och använder ett populärt språk så är det finansministern och de kommunala kassörerna som betalar kalaset. Det blir ett mindre underlag att ta ut skatt på. Men man får ju inte se bort ifrån att både stat och kommun i dag är arbetsgivare i stor utsträckning. Jag vill minnas att bara kommunerna sysselsätter ungefär 17 % av de personer i de arbetsföra åldrarna som det här landet kan prestera. Och det spelar ju en viss roll för både stat och kommun som arbetsgivare om man skall ut med en löneökning till de anställda som i procent är dubbelt så hög som den arbetsgivaravgift man betalar och lägger in i den här ekvationen.

Vi hade långa intensiva debatter med våra kommunala vänner om detta. Jag hade väl en känsla av att när vi fick tala igenom problem ordentligt var det i stort sett samförstånd mellan oss på denna punkt. Dessutom får det ju i samhällets mening en enorm betydelse om man, utan att det går ut över de anställda, kan hålla den definitiva lönesumman och därmed också företagets kostnader på en lägre nivå. Det är ju en avgörande synpunkt för en nation som har att saluföra sin varuproduktion på världsmarknadens torg.

Det har varit långa och intensiva diskussioner om hur själva skattesänkningen skulle utformas. Den sittande skattekommittén hade lojalt redovisat sitt förslag, utformat det som beställningsarbete efter de direktiv som regeringen utfärdade och som fick kosta de 4 miljarderna.

Herr Hermansson har visat en oanad aktivitet i debatten här i dag i fråga om att kritisera den förändring som skedde under förhandlingarnas gång. Det har ju sagts tidigare – jag skall inte upprepa det – att skattesänkningarna för de lågavlönade ligger fast. Det var bara herr Bohman som intog den enligt min mening förunderliga attityden att han inte ville ge de lägre avlönade den skattesänkning som majoriteten i skattekommittén hade presterat i sitt förslag. Herr Bohman var ensam på den punkten och gillade inte situationen.

Men herr Hermanssons indignation har jag svårare att förstå. Han har satt sitt namn under ett kommittéförslag, som i fråga om de lågavlönade i pengar ger precis vad den här uppgörelsen ger. Men eftersom situationen var sådan att man hade en splittrad löntagarkår och hade en politisk kontrovers om hur en skatteskala skall se ut, kom vi fram till att lägga på 930 miljoner till i det skikt som ligger alldeles ovanför det skikt där herr Hermansson och majoriteten i utredningen hade velat lägga in den i kronor räknat största skattesänkningen. De 1 200 kronorna i 30 000-kronorsskiktet justerades upp till en maximal sänkning på 1 600 kr., som inträder i 40 000-kronorsskiktet fr. o. m. år 1976.

Under de här förhandlingarna, där vi så småningom kom fram till en politisk överenskommelse om den nya skalan, hade vi – och det är väl inte överraskande – intensiva parallellförhandlingar med de fackliga organisationerna. Jag avslöjar inga hemligheter om jag säger att skalan, som den nu ser ut i uppgörelsen, har auktorisation och sanktion från

Landsorganisationen och från tjänstemännen, och därmed har vi på nytt etablerat en enhällig löntagarfrent. När därför herr Hermansson uttrycker en sådan våldsamt indignation som han gjorde i sina inlägg här i dag, är det ju inte en kritik enbart mot de avtalslutande parterna på den politiska sidan utan också mot hela den fackliga rörelsen, från LO och tjänstemannaorganisationerna, som har sagt att all right kan vi skaffa fram 900 miljoner till och lägga på det i detta skiktet, är vi också överens om att den skatteskalen har löntagarnas auktorisation och godkännande. Herr Hermansson skall sätta sig i sin kammare och fundera igenom den här situationen. Jag tyckte att han var ute efter litet för billiga politiska gottköpspoäng i sina inlägg i dag. Hans inlägg skilde sig väsentligt från hela den attityd han hade under förhandlingarna. Där hade vi med vpk:s båda representanter hela tiden en mycket avslappad och lugn diskussion. Man kanske inte skall avslöja hemligheter, men låt mig ändå göra det: jag tyckte att herr Hermansson argumenterade så framgångsrikt för de kloka synpunkter som regeringen hade att anföra att jag vill minnas att jag offentligt, eller i varje fall på tu man hand, uttalade mitt tack för hans briljanta argumentation.

Det är litet annorlunda här i dag. Jag vet inte vad det beror på, om det är herr Hermanssons svanesång som skall gå till hävderna med pukor och trumpeter eller om det är den pågående kongressen som spelar en roll. När herr Hermansson använde uttryck som "svek mot arbetarklassen" och liknande hårda ord föreföll det som om han grävde upp den argumentation han för 25-30 år sedan flitigt anförde men sedan dess har använt betydligt försiktigare.

Den här skattesänkningen har lagt tyngdpunkten på de lågavlönade och de vanligen förekommande inkomstgrupperna, och den profilen bibehålls trots alla expressiva bilder från porslinsindustrins område.

När jag nu kommit in på den här skattedebatten – vilket jag egentligen inte skulle ha gjort, eftersom vi skall ha en skattedebatt längre fram – kanske jag avslutningsvis skall säga att 40 000 kr. i årslön år 1976 inte är någon överklasslön och inte heller någon specifik medelklasslön, enligt gamla begrepp. Det är en ganska normal lön för folk inom det stora LO-kollektivet som har årsarbete. Det finns naturligtvis stora grupper som har lägre lön, ingen skall bestrida detta.

När herr Hermansson gjorde sitt inlägg tog jag pennan och tittade på tabellen på s. 88 i det skatteomläggningsförslag som presterats av kommittén, där herr Hermansson är en av ledamöterna. Jag gjorde en snabb beräkning. Jag utgår från att den är korrekt trots att jag försökte lyssna på inläggen samtidigt. Om man ser på löntagargrupper som ligger mellan 25 000 och 70 000 kr. finner man att de utgör 62 % av hela den kategori som statistiskt redovisas som löntagare. Om man ser på de grupper som ligger under 25 000 kr. finner man att de utgör 25 %.

Den sammanställningen ger ändå vid handen att vi – om vi skall göra en skattereform – inte kan se bort från vad som har hänt under de senaste åren med den löneutveckling vi har och kommer att ha. Gamla vedertagna

begrepp och värderingar får revideras med hänsyn härtill. Jag kanske kan gå så långt att jag säger: Skulle det i regeringens direktiv till skatteutredningen ha legat ett utrymme på 5 miljarder kr. i stället för 4 miljarder är det inte alldeles säkert att majoriteten i skatteutredningen hade följt den linje som herr Hermansson här företräder. Jag tror att det finns lika stor chans att man hade velat fördela gracerna och lägga in en sänkning just i det avsnitt över 30 000 kr. där för varje år allt större grupper av löntagarna växer in.

Vi kommer att servera ett punktskatteförslag, som väl kommer att uppfattas som besvärande i vissa avseenden. Det har utformats mot bakgrund av vår energipolitiska situation. Vi har varit ense om att vi behöver spara energi, och även om övertalning och propaganda kan föra en bit på väg är det klart att också ett ökat pris har direkt spareffekt. För att vi skall kunna spara behöver vi bättre isolera vårt bostadsbestånd. Och för att nå en sådan effekt går vi ut med bidrag och fördelaktiga lån, men det kostar en hel del pengar.

De till oljan alternativa energikällorna, som skall ge oss ett minskat oljeberoende, behöver utbyggas och kräver mycket pengar i avseende på forsknings- och utvecklingsarbete. Jag vågar också säga att den satsning på forskning som regeringen föreslår i sin energiproposition är forskningsmässigt helt unik. I programmet ligger vidare en oljelagring av beredskaps- och säkerhetsskäl, och även den kräver sin finansiering. Bara lagringsprogrammet för den försörjningsberedskap för tre månader som vi önskar kostar 1 1/2 miljard, och den framlagda energipropositionen kräver 630 miljoner.

Detta skall vi finansiera med avgifter och höjningar av bensin- och oljebeskattningen samt elskatten. Den senare skall ju även bidra till att finansiera det utökade skattesänkingsprogram som jag nyss berörde. Därutöver kommer som bekant den sedvanliga justeringen av priserna på sprit och tobak. I det avseendet har vi fortsatt att följa den gamla vedertagna regeln att vi i efterhand med ungefär två års mellanrum anpassar priserna till prisutvecklingen i allmänhet.

Jag nämnde att reformerna beträffande den kommunala och den statliga skatten har präglats av en strävan att bereda vägen för den tvååriga uppgörelsen. Regeringen skulle betrakta det som ett beklagligt misslyckande om förhoppningen på den punkten slog fel.

Till slut, herr talman! Det överskuggande problemet för folkhushållet och för möjligheten att genomföra reformer och upprätthålla sysselsättningen är och förblir hur vi skall kunna bemästra underskottet i utrikeshandeln och försvara vår valutareserv. Den så flitigt rekommenderade utlandsupplåningen – jag har fått rekommendationer även i dagens debatt om en sådan – är naturligtvis, som också har påpekats, ingen bestående lösning. Vi har exempel på det. Vårt grannland i söder, som löpt linan ut vad gäller utlandsupplåning, tvingas i dag under en socialdemokratisk regering lägga fram förslag för folketinget om en politisk tvångslösning för hela löne- och avtalsmarknaden, innebärande praktiskt

taget oförändrade reallöner för en tvåårsperiod. Det måste vara påkostande i en nation med en demokratisk samhällsordning och med fria fackliga organisationer. Man har gjort det därför att man står mot väggen och inte har något annat att välja på med hänsyn till bytesbalansen, valutaläget och upplåningssituationen utomlands.

Vi läser vidare i dagens tidningar och hörde av nyhetsrapporterna i går kväll hur vårt östra broderland nu tvingas lagstiftningsvägen genomföra ett allmänt prisstopp och belägga importen med avgifter, allt detta framtvingat av valutabrist och underskott i bytesbalansen.

Även vi har under de senaste månaderna fått obehagliga varningar då vi läst siffrorna i vår egen utrikeshandel. Importuppgången har varit påfallande hög, så hög att inte ens en god export har kunnat balansera handeln. Att man i det läget, som moderata samlingspartiet gör, på allvar kan ställa krav på stimulanser uppgående till 3 miljarder, omedelbart eller i varje fall inom de närmaste månaderna, av den privata konsumtionen och kräva beslut härom i dagens debatt – utan att ens avvakta resultatet av avtalsförhandlingarna – är en för mig alldeles obegriplig ståndpunkt. Det är ju inte obekant för moderata samlingspartiet vilka bud man på löntagarsidan f. n. går ut med i avtalsförhandlingarna. Skulle det inte – det säger jag allvarligt och vördsamt – hedra er om ni lugnade ner era upprörda känslor litet grand och tänkte på att man i första hand bör avvakta resultatet av detta innan man är beredd att ösa på ytterligare till den privata konsumtionen?

Jag säger att jag inte förstår moderata samlingspartiets inställning. Jag skulle begripa den om det uteslutande var med hänsyn till snöda partipolitiska synpunkter, som herrar Bohman och Burenstam Linder presenterade sina förslag. Emellertid skulle jag väl i varje fall inte i det här första inlägget direkt vilja påstå det; till min natur är jag en hygglig människa. Det är kanhända på det sättet att man rent omedvetet har lagt sina förslag utan tanke på den värld man lever i – men då är det å andra sidan litet deklasserande för den intellektuella standard som partiet åtminstone tidigare har visat sig besitta.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är att notera att finansministern f. n. talar om konjunkturläget så som han gjorde 1971–1973, år som kännetecknades av omfattande sysselsättningssvårigheter i landet. Det är vidare att konstatera att finansministern uttrycker sig på ett helt annat sätt än vad även de socialdemokrater som ingår i finansutskottets majoritet gör när de betraktar utsikterna.

Finansministern ställer frågan: Hur kan moderaterna i det här läget vilja föreslå omedelbara stimulansåtgärder? Skall man åtminstone inte vänta på avtalsuppgörelsen och den starka stimulans av konsumtionen som den kommer att innebära genom höjda löner?

Jag tror att herr Sträng är ganska medveten om att större delen av löneökningarna kommer att försvinna i skatt och att en övervägande

del av det som är kvar av dem efter skatt kommer att försvinna genom stigande priser. Det blir inte något utrymme för en real förbättring för konsumenterna, och just det är ett av de allvarliga problem som vi har att ta ställning till i den ekonomiska politiken.

Den intellektuella kvaliteten på moderaternas förslag är inte så dålig som herr Sträng tycks vilja antyda, även om han uttrycker sig ganska hövligt. Vi är ju inte ensamma om förslag av den här typen. Sådana har framförts i debatten av människor som, även om herr Sträng anser att de är katedervetenskapsmän, ändå är ganska begåvade.

Herr Sträng är väldigt belåten med att prisstegringen kanske blev bara runt 10 % föregående år. Men då är det att komma ihåg att man fick en så hög prisstegring som detta ändå är trots att man lastade av en mängd miljoner på att subventionera för att hålla priserna nere. När vi nu är oroliga över prisutvecklingen det här året är det bl. a. mot bakgrunden av att man i stället skall genomföra en serie punktskatteökningar, som kommer att ytterligare höja prisstegringstakten.

Vem är det som betalar? är en fråga som ställs ibland när det gäller skatterna. Jo, det är finansministern och kommunerna, påstår herr Sträng. Men vi kan titta i statistiken. Det är så enkelt att i efterhand se, att trots att man har sagt att under de senaste fem åren har vi fått fyra skattesänkningar har ändå staten tagit in mer och mer i skatt. Följaktligen kan vi där se vem det är som betalar, och det kommer att bli på precis samma sätt med den här skattesänkningen. Inflationens effekter, punktskatter, fastighetsskatt och annat kommer att leda till samma resultat.

Den politiska baksmällan, herr Sträng, kommer inte att drabba moderaterna, den kommer att drabba de politiker som nu säger att här genomförs en stor skattesänkning, när medborgarna upptäcker att det är fråga om en väsentlig skattehöjning.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är svårt att vara alla till lags, och här tycks det t. o. m. vara svårt att tala i en ton som alla är nöjda med. Herr Åsling tyckte att jag var alltför modest i min kritik, och herr Sträng tycker att jag är alltför intensiv. Herrarna, som numera går ihop i politiken, får väl försöka ena sig också på den punkten.

Sedan säger herr Sträng att jag här framträder på ett annat sätt än jag gjorde under förhandlingarna i kanslihuset. Där stödde nämligen mina inlägg regeringspolitiken; herr Sträng säger t. o. m. att jag argumenterade framgångsrikt. Ja, jag ansåg det angeläget att under förhandlingarna hårt angripa den borgerliga politiken, och innan regeringen gjorde upp med de borgerliga partierna kunde väl herr Sträng dra en viss fördel av detta. Men sedan regeringen nu har gjort upp med de borgerliga mittenpartierna, förstår jag att herr Sträng ser annorlunda på mina kritiska synpunkter.

De drabbar då även regeringens politik.

Jag kan inte heller medge att jag argumenterade framgångsrikt. Hade jag argumenterat framgångsrikt, hade jag naturligtvis lyckats förhindra uppgörelsen mellan socialdemokraterna och de borgerliga mittenpartierna, en uppgörelse som är dålig framför allt från låglönegruppernas synpunkt.

Herr Sträng sade att skattefrågan kommer tillbaka. Den får vi resonera om senare. Men några minuter efteråt ägnade han den stor uppmärksamhet. Han framhöll att skattesänkningen för de lågavlönade ligger fast. Han hade svårt att förstå min indignation, eftersom jag hade satt mitt namn under skatteutredningens förslag. Men skatteutredningens förslag ligger inte fast, utan det har de samverkande partierna ändrat på. Man har lagt på nära 1 miljard kr. vid skatteomläggningen. Men de inkomsttagare som ligger under 35 000 kr. får ingenting av detta, utan det ges uteslutande till de grupper som ligger över 35 000 kr. Detta har jag kritiserat.

Enligt vpk:s uppfattning, som vi också framförde under förhandlingarna, borde denna miljard spridas ut över hela fältet så att även de som ligger under 35 000 kr. får en ytterligare skattesänkning. Den som tjänar 30 000 kr. nästa år får inte ett öre till i skattesänkning, men den som har 80 000 kr. i inkomst får 400 kr. till enligt regeringens och mittenpartiernas förslag. Det är ingen bra politik från låglönegruppernas synpunkt.

Herr talman! Finansdebatten har flyttats och förlagts till samma dag som vår partikongress inleds. Jag beklagar detta. En sådan kollision borde undvikas. Eftersom jag om några minuter måste tala på partikongressen, ber jag om ursäkt för att jag inte vidare kan delta i denna debatt.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall självfallet inte blanda mig i det meningsutbyte som vi nu har lyssnat till. Jag har allt förtroende för finansministerns sätt att försvara den träffade mittenuppgörelsen mot anfall både från höger och från vänster.

Jag vill dröja vid några detaljer i finansministerns kommentarer till finansutskottets betänkande. Jag noterar inledningsvis att finansministern har en positiv syn på betänkandet och att han t. o. m. säger att uppgörelsen är värd att försvara. Det känns tryggt när landets finansminister ger detta omdöme. Det är av särskilt värde, inte minst med tanke på den skrivning som finansutskottet har gjort beträffande kreditpolitiken. Även om utskottet i några avseenden har reviderat den konjunkturbedömning som finansplanen givit uttryck för, är det självfallet av stor betydelse att finansministern delar vår uppfattning.

Vad jag framför allt vill notera är vad finansministern sade om arbetslösheten, nämligen att den regionala arbetslösheten egentligen är besvärligare än ungdomsarbetslösheten. Jag har all förståelse för den argumenteringen, och jag tar den såsom intäkt för att man inte ens i gynn-

samma konjunkturlägen får släppa av på regionalpolitiken. Den måste fortlöpande vara föremål för betydande intresse.

Men jag vill ändå säga att ungdomsarbetslösheten som den framstår i dag är ett av våra allra största sociala problem, och det är av den anledningen som vi i finansutskottets betänkande har tagit med åtgärder mot ungdomsarbetslösheten bland de speciellt angelägna saker som vi har fört upp i den konjunkturpolitiska beredskapsplanen. Det är inte tillfredsställande att många ungdomar i dag lämnar skolan utan att ha en chans att uppleva gemenskapen i arbetslivet. Det är ett problem som vi nu måste försöka lösa.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sträng är optimist, och det kanske han måste vara. Det bekymrar mig i alla fall en aning att herr Sträng i dag hållit ett anförande som i alltför hög grad påminner om sådana som han höll vintern, våren och sommaren 1971. Då var allt bra, och det fanns inga moln på himlen.

Nu gör det väl ingenting om en sådan beskrivning framförs för att vi andra och svenska folket skall bli optimistiska, men jag hoppas att herr Sträng beskriver situationen för sig själv på ett sådant sätt att han förbereder de åtgärder som behöver vidtas för att möta de sämre tider som kan komma – det finns alltför tydliga tecken på en sådan utveckling.

Den avgörande skillnaden mellan situationen nu och 1971 är att om herr Sträng inte skulle vilja öppna det skrin i vilket en beredskapsplan kan finnas förvarad så har riksdagen numera andra möjligheter att agera. I enlighet med de förändringar som företagits i grundlagen har finansutskottet fått initiativrätt.

Om herr Sträng säger att det inte är någon väsentlig skillnad mellan hans uppfattning och finansutskottets, så innebär det att han ser något allvarligare på läget än han gjorde i januari månad, och då får man hoppas att hans beredskapsplaner är så långt framskridna att det inte behöver dröja så länge innan de kan tillämpas och ge verklig effekt som det gjorde under tidigare bekymmersamma år.

Det glädde mig alldeles särskilt mycket att herr Sträng också tog upp frågan om ungdomsarbetslösheten, och jag tar detta som ett uttryck för att vi även i fortsättningen kan förvänta oss gehör för framställningar om att använda exempelvis femkronan, kanske något förhöjd numera. Den har ju tidigare givit tiotusentals ungdomar arbete.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Utskottets ledamöter har presterat fenomenalt korta repliker, och jag borde väl också försöka nå upp till denna fina nivå.

Jag skall inte, hur frestande det än vore, ge mig in på att polemisera mot herr Burenstam Linder, även om han gör vad han kan för att provocera fram en debatt om obetydligheter. Jag tror inte kammaren precis sätter värde på en sådan debatt.

Till herr Åsling skulle jag emellertid ändå vilja säga något ord. Herr Åsling ansåg att staten borde gå ut och låna snarast möjligt. Den uppfattningen har tidigare förts fram. Man har frågat: Varför skall industrin, kommunerna och näringslivet gå ut och låna på den internationella marknaden, men staten ligga i bakgrunden? Vi har haft långa utläggningar om detta. Men på sista tiden har vi kunnat avläsa att man i industrin har blivit påtagligt mera intresserad av att gå ut och låna, och detta är helt enkelt betingat av att man ute i världen har haft en ränteutveckling som gjort att nu är inte beräkningarna om den billiga svenska räntan kontra den dyra utländska, en restriktion på samma sätt som de var för låt mig säga fem sex månader sedan. Riksbanken har givit tillstånd till upplåning i utlandet i snabb takt. För 1974 låg nivån för den svenska varvsindustrin och för övrig företagsamhet 2 miljarder högre än under 1973. För bara några dagar sedan kunde vi också läsa ett uttalande av vice riksbankschefen att det just nu inte finns någon anledning för riksbanken att mana på de svenska företagen i deras ackquisition av lån utanför landets gränser, ty de lånar nu i den takt man kan önska. Och då tycker jag inte att man direkt behöver forcera fram staten som låntagare. Vi har en beredskap för att låna, och vi har skaffat oss garantier för att den beredskapen kan utlösas snabbt, men jag har svårt att tänka mig att det föreligger anledning att gå ut och låna förrän vi är tvungna till det.

Herr Åsling drog sedan den slutsatsen, när han hörde min deklARATION att jag självfallet var beredd att försvara uppgörelsen, att jag därmed också ville bryta en lans för den skrivning i finansutskottet som rör sig på det kreditpolitiska området. Jag skall inte kritisera finansutskottets skrivning. Den ingick som en deluppgörelse i partiledarförhandlingarna sista eftermiddagen och kvällen, och därför får vi stå för den. Men – jag brukar ju vara en ärlig man – jag är inte överförtjust i skrivningen, eftersom den rymmer en viss motsättning. Vi har nämligen ett par motioner som går in i riksbankens verksamhetsområde och säger att nu skall den och den sektorn i det svenska näringslivet ha 100 miljoner mera, och nu skall den och den sektorn i näringslivet ha 400 miljoner mera. Utskottet säger då: Vi avstyrker de motionerna men anser att riksbanken skall hantera hela denna verksamhet på sådant sätt att motionernas intentioner blir uppfyllda. Detta är som alla förstår en utomordentligt kompromissbetonad skrivning. Och när man nu så småningom kom fram till den skrivningen, så vore väl jag den siste att dra upp en träta om den. Men det skall inte bli någon modell för riksdagen att plocka ut vissa områden – av skäl som jag inte skall orda om – och bestämma sig för att det och det området bör komma före andra områden. Om man sätter värde på att riksbanksfullmäktige, som är en församling där samtliga politiska partier är representerade, har kvar sin självständighet att prioritera och väga mellan de olika intressen som ständigt förs fram, så får man väl – och detta är min stillsamma erinran till herr Åsling – vara ganska försiktig med att peka ut detta som en ny riktpunkt

för förhållandet mellan finansutskottet och riksbanken. Nu är det som det är. Men någon egentlig entusiasm för skrivningen kan jag inte mobilisera. Och jag skall som sagt inte träta om skrivningen, eftersom den går in som en integrerad del i uppgörelsen.

Sedan tillät sig herr Burenstam Linder att fråga: Vad hjälper det med skattesänkningar, staten tar ju för varje år in mer och mer i skatt? Kan man diskutera en sådan fråga utan att samtidigt också kasta ett öga på den andra sidan, dvs. vad staten behöver pengarna till, vad vi har för utgiftsutveckling på det statliga området? Vad händer på alla de stora och tunga posterna där utgifterna med en ångvälts automatik bara ökar? Det är folkpensionärerna som blir 25 000–30 000 fler varje år, det är försvarets kostnader med hänsyn till indexregleringen, det är statstjänarlönerna som i sedvanlig ordning kräver kraftigare påslag från statskassan. Man kan inte så enkelt föra debatten, i varje fall inte i en församling som gör anspråk på att debatten skall ha något så när hög nivå, att man bara säger att här har staten ständigt fått mer och mer pengar genom skattehöjningar, och det har vi inte sett något resultat av i form av vad vi skulle önska. Visst har vi det! Vi har ju använt dessa pengar för att klara de utgifter som den här kammaren i stor enighet beslutat. Och tyvärr har problemet varit att det har uppstått svårigheter att få utgifter och inkomster att balansera. Vi har – vilket Sven Ekström har påpekat – en större skuldsättning f. n. i den statliga finansiella hushållningen än vad vi någonsin tidigare haft, och tyvärr går den skuldsättningen snabbare i vädret än vad den gjort tidigare. Det är alltid ett varningsord på vägen när vi funderar över dessa frågor.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern konstaterade att det inte är så enkelt det här med skatterna. Man måste också se på den andra sidan, på utgifterna, och vi kan inte i själva verket genomföra någon skattesänkning eftersom utgifterna stiger så mycket. Men då tycker jag att herr Helén och herr Fällidin, som mycket samstämmigt med herr Bohman har påpekat att det finns automatiska inkomstökningar som kan ge utrymme för skattesänkningar, verkligen bör föra denna debatt med finansministern. Det måste föreligga en mycket stor olikhet i uppfattningarna.

Men om finansministern driver sitt resonemang som han gör, nämligen att vi måste se på utgiftssidan, måste finansministern en gång för alla bestämma sig för att inte försöka säga till svenska folket att nu gör vi en skattesänkning. Så har det varit. I fyra omgångar under de senaste fem åren har man tutat i lurarna och sagt att nu skall två tredjedelar av svenska folket få skattesänkning eller att nu skall alla få skattesänkning nästan. Och nu säger man på nytt att det skall bli skattesänkning. Men i samma anförande säger finansministern nästan i klartext att det inte är fråga om någon skattesänkning därför att utgifterna stiger så mycket.

Så klagar finansministern på att nya utgiftsanspråk gör sig gällande. Men hur gör regeringen själv? Jo, den säger alltid till borgerligheten

att allt skall totalfinansieras och att skatter skall höjas. Men så kommer plötsligt finansministern, som nu i december, farande med ett förslag till bostadspolitik som kostar förskräckligt många hundra miljoner utan att det står en rad om hur man skall betala det hela. Det är klart att om regeringen gör så i punkt efter punkt då hamnar vi i det läge där vi f. n. är, nämligen i ett skatteläge som är synnerligen allvarligt.

Finansministern säger att han inte brukar ge sig in i avtalsförhandlingarna. Men nu har skattesituationen blivit sådan att det fordras en sådan här överenskommelse – man måste rulla undan stenar, som han sade. Jag undrar då vilka dessa stenar är. Har man rullat undan några stenar? Är det fråga om skattesänkning eller inte i den här omgången, herr Sträng? Är det fråga om en marginalsattesänkning för de stora löntagargrupperna? Är det fråga om att arbeta sig fram till ett nytt skattesystem eller inte, som t. ex. TCO, byggnadsarbetarna och andra har krävt? Är några stenar verkligen undanrullade?

Det är möjligt att herr Sträng kan säga att vi får eniga löntagarorganisationer bakom de konstruktioner som nu görs. Men den enigheten måste vara ganska fragil, därför att om man läser remissvaren finner man en allvarlig oro inför de perspektiv som här öppnar sig. Vidare kan det hända att denna enighet inte blir så bestående när det som jag tidigare kallade för den politiska baksällan, dvs. när man märker vilka skatthöjningar det rör sig om, snart gör sig gällande.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för det svar finansministern gav när det gäller den kreditpolitiska skrivning som finansutskottet har gjort. Det är inte jag som sagt att staten borde låna utomlands snarast möjligt, utan det är utskottsmajoriteten som skrivit detta. Men är det så att industrin nu har en ökad benägenhet att gå utomlands är inte vi dogmatiker. Kan man nå huvudsyftet, dvs. att på svensk kreditmarknad bereda plats för de företagskategorier som har svårt att göra sig gällande och som rimligen inte kan gå ut på utlandsmarknaden, är allt gott och väl. Huvudsaken är – det är grundtemat i utskottets skrivning – att man bereder tillräcklig plats på den svenska kreditmarknaden även för småföretagen. Filosofin bakom detta är att arbetsplatser är lika mycket värda, ur samsättningsynpunkt och ur den enskilde arbetstagarens synpunkt, oavsett om de finns i stora eller små företag. Båda slagen av företag måste alltså ha samma reella möjligheter att leva vidare och utvecklas.

Jag förstår att finansministern har läst vårt fina betänkande utan entusiasm, men jag har heller aldrig trott att finansministern inte skulle stå för uppgörelsen. Den är ju en kompromissprodukt, och det måste då bli formuleringar som kanske inte alltid kan vara tillfredsställande för alla parter. Jag vill emellertid trösta finansministern med att de två motioner som finansministern åsyftar och som utskottet i princip instämt i, även om vi hållit en distans till frågan och inte velat lägga oss i riksbankens administration av kreditpolitiken, tar upp mycket angelägna öns-

kemål om vidgade ramar. Det gäller bl. a., som jag tidigare har anfört, hypoteksinstitutionen där man har en mycket lång kö och vars kreditbehov under en lång följd av år i realiteten varit eftersatta. Jag utgår från att finansministern, när han i sak studerar vår skrivning, också skall ge oss rätt i att den beställning på vidgade kreditramar som utskotts-majoriteten de facto utfärdat är befogad.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag vill bara för ordningens skull säga till herr Burenstam Linder att bostadspolitiken kostade precis lika mycket för staten innan förslaget i höstas lades på riksdagens bord, men tidigare i form av lån med små utsikter att driva in i framtiden. Fördelen med det förslag som lades på riksdagens bord i höstas var att man fick ett stopp för de ständigt ökade låneutgifterna i bostadspolitiken som det gamla paritetslånesystemet innebar.

Vad sedan gäller marginalbeskattningen är det enligt den uppgörelse som nu ligger som ett faktum på partiledarplanet så, att vi har marginalskattesänkningar även på inkomster upp till 50 000 à 60 000 kr. Därmed täcker vi in alla de stora grupperna av löntagare.

Herr Burenstam Linder gjorde ett försök på allra sista tampen att ta upp de havererade inflationsvinsterna, som skulle bli en följd av skat-tepolitiken. Vi har lagt ner så många timmars diskussion på detta under förhandlingarna att jag blev litet överraskad att herr Burenstam Linder tog upp det en gång till. Jag skall inte följa resonemanget vidare, för det blev ju ingenting kvar av det under den partiledaröverläggning som vi har haft.

Herr ANTONSSON (c):

Herr talman! Det skulle vara lockande att något kommentera det replikskifte som nu har utspunnit sig mellan företrädare för finansutskottet och finansministern, men gruppledarna får ju en replikomgång efter statsministerns anförande och därför skall jag för ögonblicket avstå från kommentarer.

Utvecklingen inom den svenska ekonomin efter det att budgetpropositionen lades fram bekräftar det förstahandsintryck som både vi i centern och många andra gav uttryck för, nämligen att finansministerns bedömning av konjunkturutvecklingen snart skulle visa sig vara alltför optimistisk. Den "draghjälp" från de stora industriländerna som finansministern i så hög grad satte sin lit till i finansplanen verkar i dag lika avlägsen som när propositionen lades fram. Detta kommer bl. a. till uttryck i de senaste månadernas handelssiffror, som ju är nedslående vad importen beträffar, vilket kommer att återverka på vår valutasituation. Någon kompenserande ökning av köpkraften inom landet är inte heller att vänta. Därmed har, som jag bedömer det, hotet om att Sverige på allvar skall dras in i den internationella lågkonjunkturen snarast stärkts sedan vi fick budgetpropositionen.

Finansutskottet ger därför följdriktigt i sitt betänkande en bild av vad vi har att vänta oss på det ekonomiska området som avviker betydligt från finansministerns beskrivning i finansplanen. Utskottet understryker med skärpa behovet av en hög finanspolitisk beredskap. Det är vad vi från vår sida har framhållit under årets gångna månader. Den uppläggning av den ekonomiska politiken under resten av 1975 som utskottet nu föreslår överensstämmer mer med de riktlinjer för den ekonomiska politiken som centern och folkpartiet har angett i sin gemensamma ekonomisk-politiska motion än med finansplanen.

Något mer betydande utslag i ökad arbetslöshet och minskad produktion har avmattningen i konjunkturen glädjande nog hittills inte gett. De mycket välmatade orderböcker som många exportföretag skaffade sig under förra året ger på de flesta håll fortfarande arbete åt lika många som tidigare. Arbetslösheten är därför f. n. – på samma sätt som tidigare under högkonjunkturperioderna – koncentrerad till de grupper som söker sig ut på arbetsmarknaden och till grupper som av en eller annan anledning har svårt att klara tempot i dagens hårda arbetsliv. Ungdomsarbetslösheten är f. n. särskilt påfallande, något som utan tvivel motiverar speciella åtgärder på det området. Allmänt sett är det dock främst risken för en relativt tvär nedgång i produktion och sysselsättning längre fram som utgör det största orosmomentet. Om exportföretagen inte snart får möjligheter att på nytt fylla sina orderböcker, måste riskerna för en snabb försämring av sysselsättningsläget under hösten eller den kommande vintern bedömas som mycket stora.

Det är för att kunna möta en sådan situation som det nu gäller att skaffa sig beredskap. Glädjande nog har ju finansutskottet också tillstyrkt centerns och folkpartiets gemensamma motionskrav på upprättandet av en konjunkturpolitisk beredskapsplan.

Inom ramen för en sådan plan är det naturligt att i dagens läge prioritera näringslivets investeringar. En fortsatt hög investeringstakt inom industrin och andra näringsgrenar är en nödvändig förutsättning både för att sysselsättningen skall kunna hållas uppe på en hög nivå och för att vi inom rimlig tid skall kunna eliminera de nya påfrestningar i utrikeshandeln som främst de höjda priserna på olja har fört med sig.

Lättnader i kreditpolitiken, som tidigare har diskuterats här, och stöd till företag som producerar på lager framstår i det sammanhanget som de mest angelägna åtgärderna. Särskilt inom den mindre företagsamheten har likviditeten de senaste månaderna stramats åt så kraftigt att lättnader i kreditpolitiken framstår som helt nödvändiga för att tilltänkta investeringar skall komma till stånd.

Utlandsupplåningen har diskuterats tidigare i dag. Den spelar en ganska stor roll i just den situation som vi nu är inne i, eftersom utlandsupplåningen f. n. får betraktas som den snart sagt enda möjligheten att öka kreditkapaciteten. Därför noterar jag med tillfredsställelse att regering och riksbank den senaste tiden varit mer aktiva när det gäller att stimulera till upplåning för både statens, kommunernas och andra större låntagares räkning.

Men det är, herr talman, också angeläget att styra kreditströmmarna till de områden där de största behoven finns. De mindre och medelstora företagen kan inte själva gå ut på utlandsmarknaden utan måste på andra vägar få tillgång till den ökade kreditkapacitet som utlandsupplåningen möjliggör. Finansutskottet har också tagit fasta på de motionskrav som förts fram om en överslussning av ökade medel till de kreditinstitut som försörjer den mindre och medelstora industrin samt jordbruket med långfristigt kapital. Jag betraktar finansutskottets uttalande som en direkt beställning av krediter på sammanlagt 500 milj. kr. för den mindre företagsamhetens och jordbrukets behov. Samtidigt måste vi försöka tillhandahålla dessa krediter så billigt som möjligt. Det är min personliga bedömning – och den delas helt säkert av det parti jag företräder – att den senaste tidens mycket markerade sänkning av den internationella räntenivån bör ha skapat förutsättningar för en sänkning även av det svenska diskontot, särskilt om man räknar med att det skall gå att hålla prisökningarna på en mera rimlig nivå i fortsättningen.

När det gäller andra tänkbara åtgärder för att stimulera industrins investeringar vill jag här bara understryka det krav som vi har framfört i vår motion att särskilda investeringsavdrag vid beskattningen inte än en gång får införas utan att de kombineras med motsvarande investeringsbidrag, eftersom det bara är de vinstgivande företagen som har nytta av investeringsavdragen. Vi har under flera lågkonjunkturperioder det senaste decenniet haft en ordning där investeringsavdragen vid beskattningen spelat en mycket stor roll som stimulansmedel. Men mindre och nyetablerade företag och andra företag som inte kunnat redovisa vinst har inte kunnat tillgodogöra sig dessa avdrag.

Utän tvivel har dessa avdrag som helhet påverkat investeringsvolymen positivt. Men det har skett till priset av en omotiverat snabb utslagning av vissa företag, en förstärkning av koncentrationstendenserna samt ökade skillnader i lönsamhet och vinst mellan olika grupper av företag. På så sätt har man fått ett genomslag där staten kan sägas aktivt ha bidragit till att konservera löneskillnader och andra skillnader i arbetsvillkor mellan höglönebranscher och låglönebranscher.

Denna inriktning av investeringsstödet fullföljdes även förra året, när man fastställde regler för avsättning till arbetsmiljöfonder och till de särskilda investeringsfonderna. I det fallet står man nu följaktligen i en situation, där de under 1973 och 1974 mycket vinstrika storföretagen inte bara gynnas skattemässigt utan dessutom av allt att döma kommer att placera en del av miljövårdspengarna i förhållandevis lyxbetonade investeringar. Samtidigt vägras andra företag både lånekapital och andra resurser för att kunna genomföra grundläggande förbättringar av arbetsmiljön, som vi ju är positivt inställda till. Det gäller här sådana ting som att få bort rök, damm, sot och buller från själva arbetslokalen. Än mindre kan dessa företag räkna med att få någon hjälp av finansministern eller av skattebetalarna för att klara den uppgiften.

När riksdagen behandlade frågan om avsättning till arbetsmiljöfonder

föreslog centern att en del av de pengar det här var fråga om skulle avsättas till en samhällsförvaltnad fond ur vilken alla företag skulle kunna ansöka om bidrag till investeringar som kunde medverka till en bättre arbetsmiljö. Men det kravet avslogs tyvärr. Därför ser jag det som ett visst framsteg att utskottet den här gången uttalat att det bör övervägas att kombinera avdragen med särskilda bidrag, om det på nytt blir aktuellt att sätta in investeringsstimulans på bred front. Den inriktning som regeringen de senaste åren gett de investeringsstödjande inslagen i den ekonomiska politiken är från de utgångspunkter som jag har berört i längden inte hållbar, om man verkar för jämlikhet och solidaritet mellan olika löntagargrupper och för lika konkurrens mellan olika grupper av företag.

I en konjunkturpolitisk beredskapsplan måste också åtgärder medtas som gör det möjligt för kommunerna att vidmakthålla och förbättra sin service inte minst när det gäller vårdsektorn. Vi måste också snabbt försöka förbättra och bygga ut barnomsorgerna. Det är en sak som väl ligger alla varmt om hjärtat. Också inom det statliga området finns det angelägna investeringsobjekt som bör kunna sättas i gång omedelbart om konjunktutvecklingen ger anledning att sätta in ytterligare stimulanser.

Det kan inte heller uteslutas att det i senare skede kan behövas en viss stimulans även av den privata konsumtionen. Vi har från vårt håll i sammanhanget markerat att vi sätter förbättringar av barnfamiljernas ekonomi i första rummet genom att föra fram förslag om höjning av barnbidraget från den 1 januari 1976 med möjligheter till tidigareläggning exempelvis till den 1 oktober i år, om det visar sig att det är motiverat av konjunkturskäl och stimulansskäl för den privata konsumtionen. Jag erkänner gärna, herr talman, att man i övrigt måste gå fram med viss försiktighet den närmaste tiden när det gäller att stimulera den privata konsumtionen, detta inte minst med hänsyn till utrikeshandeln som har utvecklats sig negativt. Men försiktigheten får å andra sidan inte gå så långt att vi försitter möjligheterna att via en stimulans av den privata konsumtionen hålla produktion och sysselsättning uppe.

Med den utveckling som nu kan förutses inom och utom landet kommer den fortsatta utvecklingen i avtalsförhandlingarna att få mycket stor betydelse. De nya avtalen kommer att tillföra ekonomin ny köpkraft. Om avtalsrörelsen kan genomföras snabbt ökar möjligheterna att hålla produktion och sysselsättning uppe i den vikande konjunktur, som många tecken tyder på att vi står inför. Speciella statliga insatser för att stimulera konsumtionen kan, som jag redan antytt, sparas till ett mera kritiskt läge längre fram.

Det är inte minst mot den bakgrunden som man skall se den nyligen träffade uppgörelsen om 1976 års skatter, vilka vi nu diskuterar. Avtalsrörelsen har, som alla vet, haft en ganska trög start. Svårigheterna att bedöma den fortsatta konjunkturutvecklingen har därvid utgjort ett återhållande element. Tendenserna till minskad sammanhållning inom

några av de stora löntagarkollektiven har givetvis heller inte underlättat förhandlingarna. Oklarheten om 1976 års skatter har bl. a. försvårat diskussionerna om avtal med längre varaktighet än ett år.

När regeringen därför inbjöd partierna till överläggningar tvekade vi i centern inte ett ögonblick om att vi skulle ställa upp. Ett blankt nej till regeringens inbjudan skulle i dagens läge inneburi att man hade lämnat arbetsmarknadens parter åt sitt öde, och enligt vår uppfattning skulle man på ett oansvarigt sätt avsaqt sig allt ansvar för den fortsatta samhällsekonomiska utvecklingen.

Såvitt man kan bedöma av de omedelbara reaktionerna bör också den uppgörelse som slutligen träffades mellan centern, folkpartiet och socialdemokraterna väsentligt kunna underlätta de fortsatta avtalsförhandlingarna. Om uppgörelsen är tillräcklig som plattform för snabba tvåårsuppgörelser återstår att se. Jag vågar inte ha någon mening om det. Men vi har väl litet till mans den uppfattningen att ett tvåårigt avtal ur samhällsekonomisk synpunkt och på annat sätt skulle vara mycket gynnsamt, inte minst för att vi därigenom skulle få en ökad stabilitet på arbetsmarknaden. En snabb uppgörelse stimulerar också sysselsättningen och påverkar konsumtionen på ett gynnsamt sätt.

När det gäller innehållet i uppgörelsen om skatterna och det övriga som ingår i paketet ser vi i centern med tillfredsställelse på att ändringarna i skatteskalen den här gången har fått en klar låginkomstprägel. Utgångspunkten har varit skatteutredningens majoritetsförslag vilket, som alla vet, stöddes av socialdemokraterna, centern och LO. För att en skatteomläggning av det här slaget skall kunna få någon betydelse för avtalsförhandlingarna måste den emellertid kunna accepteras av alla de stora parterna på arbetsmarknaden. Som vi från centern framhöll redan under den allmänpolitiska debatten här i riksdagen har det därför gällt att – utan att ge avkall på de grundläggande dragen i skatteutredningens majoritetsförslag, det vill jag betona – finna en lösning som tjänstemannaorganisationerna skulle kunna acceptera. I den allmänna debatten kom det ju också på ett tidigt stadium fram förslag till olika kompromisslösningar. Den skatteskala som man nu enat sig om påminner exempelvis mycket om det förslag som Byggnadsarbetareförbundets ordförande förde fram i en debattartikel i Aftonbladet för bortåt ett par månader sedan.

Vårt viktigaste krav i detta avsnitt av förhandlingarna var att eventuella förbättringar för mellangrupper utöver utredningens förslag inte fick tillåtas gå ut över låginkomsttagarna, dvs. i detta fall inkomsttagare med upp till 30 000 kr. i inkomst. Någon reduktion av de skattesänkningar som skatteutredningen ursprungligen föreslog för denna grupp är det inte heller fråga om i uppgörelsen. Däremot har inkomsttagare med över 30.000 kr. fått något mer än enligt utredningens förslag, och hela skattepaketet har därigenom blivit något omfångsrikare och fått en större penningmässig volym.

Att omläggningen har en klar låginkomstprofil framstår kanske bäst om man jämför med den omläggning som var aktuell i de s. k. Ha-

gaöverläggningarna förra året och som trädde i kraft nu vid årsskiftet. Inkomsttagare med inkomster på 50 000–80 000 kr. har den här gången fått nöja sig med skattesänkningar som är 500–600 kr. mindre än förra gången. Däremot har inkomsttagare i inkomstlägena mellan 25 000 kr. och 40 000 kr. fått skattesänkningar med 200–300 kr. mer än efter den första Hagaöverenskommelsen. Till detta kommer barnbidragshöjningen enligt vårt motionskrav med 300 kr. per barn, något som jag tror har stor betydelse för låginkomsttagarna, vilka ju representerar en ganska konsumtionssvag grupp. Det sätt på vilket man finansierar den här omläggningen bör också ge större utrymme för speciella låglöneinsatser i den pågående avtalsrörelsen än en finansiering med arbetsgivaravgifter.

När det gäller finansieringen kom socialdemokraterna till förhandlingarna med krav på att hela omläggningen skulle finansieras med arbetsgivaravgifter. Som alltid när det är fråga om kompromisser fick parterna ge och ta. En stor del av finansieringen kunde klaras genom höjda punktskatter på sprit, vin, öl och tobak och genom höjningen av skatten på elektrisk kraft. Höjningen av arbetsgivaravgiften kunde på så sätt begränsas till ungefär hälften av vad som annars skulle ha blivit fallet. Finansiering enbart med arbetsgivaravgift skulle ha inneburit en höjning av löneskatten med 4 %. Nu stannar höjningen vid 1,9 %, som tas ut på sjukförsäkrings- och folkpensionsavgifterna.

Den omläggning av skatten på elkraft, som skall genomföras samtidigt med att det totala uttaget ökas, innebär att företagen i större utsträckning får bära den samlade skattebördan efter bärkraft – en princip som vi har hävdat ganska hårt under de senare åren. Förslaget ligger helt i linje med det motionskrav, som vi förde fram i höstas men som då avslogs. Skattehöjningen på elkraft drabbar – och det vill jag särskilt understryka – på detta sätt i första hand de stora energislukande företagen, under det att hushållen, den privata konsumtionen, och andra småförbrukare kommer förhållandevis lindrigt undan. Därmed har behovet av höjningar av arbetsgivaravgifterna kunnat hållas nere.

Inom centern fäster vi också stor vikt vid att den del av egna företagares och fria yrkesutövares inkomst som är fri från löneskatt har kunnat höjas från 10 000 till 18 000 kr. Vi fäster också vikt vid att fördubblingen av det s. k. sparavdraget från 400 kr. till 800 kr. för ensamstående resp. det dubbla beloppet för äkta makar nu har säkerställts med denna uppgörelse. Jag säger att vi fäster stor vikt vid det därför att jag tror att det gäller att i framtiden, med den ekonomi vi står inför, uppmuntra det enskilda hushållssparandet.

Den träffade uppgörelsen innebär att man behåller en relativt stram finanspolitik. Uppgörelsen innebär en s. k. totalfinansiering av omläggningen enligt finansministerns sätt att räkna. Samtidigt fördes emellertid, som de flesta känner till, under förhandlingarnas gång vissa utgiftsposter åt sidan, för vilka regeringen ursprungligen begärt särskild finansiering. Indirekt får det betraktas som ett erkännande av den s. k. automatiken i skattesystemet, även om regeringen under förhandlingarna har varit

mycket obenägen att försöka uppskatta denna "fiscal drag" i siffror. Den bibehållna strama finanspolitiken bör som jag tidigare framhållit utnyttjas för att genomföra betydande lättnader i kreditpolitiken för bl. a. de mindre och medelstora företagen. Det är, herr talman, en förutsättning för att sysselsättningen skall kunna hållas uppe i denna sektor av näringslivet.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Även om finansministern just nu intar en välbehövlig lunch kan jag inte underlåta att generellt bemöta hans synpunkter på den ekonomiska politiken. Jag skall göra det genom att i korthet teckna vår bild av den svenska ekonomin just nu.

Som rubrik för den bilden skulle man kunna ta ett citat ur dagens nummer av Veckans Affärer, nämligen följande: "Den svenska ekonomin pressas nu hårt av den internationella lågkonjunkturen. Exporten har redan börjat rasa. Nu måste den privata konsumtionen komma i gång."

Det finns klara tecken på att vår svenska ekonomi går emot en konjunkturvändning. Alla bedömare är för övrigt överens om det, inkl. finansminister Gunnar Sträng. Däremot bryter sig meningarna både om hur många månader vi har på oss innan vi drabbas och om hur kraftig nedgången kommer att bli.

Finansplanens prognos från januari räknade för 1975 med en tillväxt i vår ekonomi av 2,5 %, dvs. drygt en hel procentenhet mindre än förra året. Även med en så – mot bakgrunden av kända tendenser utomlands – gynnsam utveckling måste Sverige – om ingenting görs – utgå ifrån stigande arbetslöshetssiffror senare under året. Såvitt jag minns, har herr Sträng inte vid något enda tillfälle under det senaste årtiondet i sin finansplan lagt fram en så pessimistisk tillväxtprognos.

Det är mot den bakgrunden som behovet av stimulansåtgärder skall bedömas, och också möjligheterna att med sådana åtgärder påverka de olika faktorer som alla medverkar till att styra tillväxt och sysselsättning. Oljekrisen och den ökande belastningen på vår handelsbalans och valutareserv kräver insatser för en långsiktig uppbyggnad av vår exportindustri. Nya investeringar stärker också den importkonkurrerande industrin. Härom är vi ense med regeringen eller, om vi vänder på det, regeringen med oss. Investeringsintresset är emellertid inte bara beroende av de kapital- och kreditresurser som står till förfogande och de lättnader som statsmakterna är beredda att ge den industriella utbyggnaden. Framför allt i ett läge med vikande exportutsikter spelar den privata konsumtionen och efterfrågan här hemma en betydande roll. Jag har redan förut liksom herr Burenstam Linder konstaterat, att den offentliga sektorns allmänt efterfrågestimulerande effekt blir väsentligt lägre i år – inför en konjunkturdämpning – än under förra årets förhållandevis tillfredsställande ekonomiska utveckling. Det där bestred herr Ekström, och jag vill rikta samma uppmaning till honom som herr Burenstam Linder gjorde: att han skall läsa inlantill i bilaga 1 till finansplanen – och den här gången läsa ordentligare än förra gången.

Det är bl. a. med hänsyn härtill som man har anledning att ställa sig frågande till finansplanens prognoser om en tioprocentig ökning av industrins investeringar. För många företag är likviditetläget i dag inte vad det borde vara. Exporten visar tydliga tecken till tillbakagång. Ordersiffrorna är på väg nedåt. Antalet varsel om personalinskränkningar tenderar att stiga, trots dagens i sig goda sysselsättningssiffror. Allmänt pekar förutsägelseerna nedåt. Den optimism som finansplanen gav uttryck åt i fråga om lagerutvecklingen verkar alltmer orealistisk. Slutsatsen av vad som skett sedan finansplanen lades på riksdagens bord är alltså att redan finansministerns försiktiga – eller pessimistiska – prognos om en till 2,5 % förväntad tillväxt förutsätter generella stimulansåtgärder inriktade på efterfrågan i vår ekonomi. Vad som därefter skett gör sådana här insatser ännu mer påkallade. Herr Burenstam Linder har redan utvecklat våra synpunkter på hur den här efterfrågan lämpligen bör åstadkommas.

Herr talman! Den omständigheten att det ekonomiska konjunkturuppsvinget nådde oss senare än andra länder och att konjunkturdämpningen följaktligen låtit vänta på sig har obestriddligen medfört gynnsamma konsekvenser för det svenska folkhushållet, även om man ibland försöker inhösta applåder med hjälp av det bekanta förhållandet att procentuella förbättringar i förhållande till dåliga utgångsvärden är ägnade att göra helhetsbilden bättre än vad den faktiskt är.

Att svenska kronans värde har förstärkts i förhållande till många andra valutor är emellertid ett faktum. I sig borde det göra det lättare för löntagarna att nå en verklig löneförbättring utan mycket höga lönehöjningar. Att de enbart nominella lyften begränsas är ett gemensamt intresse. Att avståndet mellan löneökningar och verkliga förbättringar är så litet som möjligt borde lika självfallet vara en målsättning för alla. Det var mot den bakgrunden som vi i höstas framförde de förslag till inflationsbekämpande åtgärder som vi sedan upprepat i januari. Vi ville – och vi vill alltjämt – lägga en grund för avtalsrörelsen i första hand för 1975 och åstadkomma ett program mot den snabbt snurrande pris-, kostnads- och skattespiralen, den som vårt lands ekonomi dragits in i. Löntagargenerationerna skall inte vara tvingade att begära löneförhöjningar på över 20 % för att kunna trygga en köpkraftshöjning av bara ett par procent. Sådant ger i längden ingen höjning av levnadsstandarden över huvud taget. Däremot gynnar det fortsatt inflation.

Regeringen valde inte den vägen. Man lämnade 1975 därhän. I stället för att låta statsmakterna genom skattesänkningar garantera löntagarna reallönehöjningar med lägre nominella lönekrav valde man att söka underlätta ett tvåårsavtal genom en skatteomläggning, som inte pressar ned de sammanlagda kostnadshöjningarna på ett sådant sätt att pris- höjningarna begränsas och förutsättningarna för en ytterligare förstärkning av kronans värde skapas. Den av regeringen valda metodiken kan befaras få motsatt effekt, nämligen en försvagning av den svenska kronans värde – i varje fall om prisutvecklingen utomlands avsiktas på det sätt många tecken tyder på.

Den bild som jag har försökt teckna stämmer väl med den skildring som professor Assar Lindbeck lämnade för bara någon timme sedan i ett anförande på sparbankskonferensen Vårt ekonomiska läge. Jag skulle därför vilja återge några rader ur hans anförande. De är så pass intressanta att jag gör det trots att mitt anförande därigenom blir längre än vad det annars skulle ha blivit. Assar Lindbeck säger så här för att direkt citera hans anförande:

”Situationen i Sverige under åren 1974–75 är i själva verket mycket likartad den som rådde under åren 1951–52: vi har släppt in en utländsk inflation som tenderar att följas av en inhemsk löneexplosion, även sedan den utländska inflationsimpulsen avtagit. I ett avseende är emellertid 1975 års situation besvärligare än 1950–51: terms of trade för svenskt näringsliv har kraftigt försämrats denna gång medan terms of trade förbättrades i samband med Koreainflationen. En hemmatillverkad löneexplosion efter den internationella inflationen är därför en större fara för sysselsättning och betalningsbalans i dag än som var fallet 1951 och 1952.” Assar Lindbeck fortsatte: ”Vad saken nu gäller i svensk politik är alltså inte längre att avskärma oss från utländska inflationsimpulser, utan att förhindra att den inflation som redan släppts in från utlandet får en ytterligare förstärkningseffekt i den svenska ekonomin. Sverige ligger i detta avseende i viss mån sämre till än många andra länder, eftersom vi har en starkare inbyggd inflationsförstärkande mekanism i vårt skattesystem än flertalet andra länder. Det beror naturligtvis på det jämförelsevis starkt progressiva skattesystemet.

Det är numera allmänt känt att ett starkt progressivt skattesystem kan leda till närmast ’explosiva’ förstärkningsmekanismer av utländska inflationsimpulser, eftersom det vid en stark inflation fordras väldiga nominella lönestegringar för att uppnå även mycket blygsamma ökningar i de reala disponibla lönerna även för helt normala inkomsttagare. För att exempelvis uppnå en reallöneökning efter skatt på 4 % vid 10 % inflation fordras som bekant med dagens starkt progressiva skatteskala en nominell löneökning före skatt av storleksordningen 25 procent i helt ’normala’ inkomstsikt. Och då blir prisstegringen långt större än 10 procent”, yttrade Assar Lindbeck och tillade sedan:

”Den ekonomisk-politiska situationen i Sverige i dag skulle alltså kunna sammanfattas så här: Antingen bör statsmakterna snabbt erbjuda löntagarna en ytterligare skatteminskning redan *i år*, eller också kan vi så småningom tvingas att devalvera gentemot D-marken för att inte råka ut för allvarliga betalningsbalansproblem och arbetslöshet i industrin. Statsmakterna skulle exempelvis nu kunna erbjuda hushållen att den planerade skattesänkningen 1976 tidigareläggs, exempelvis till mitten av 1975 – med motprestationen att de nominella löneökningarna begränsas i motsvarande grad, så att den privata konsumtionens storlek inte påverkas av operationen.”

Det här är nästan exakt det som vi har föreslagit i vårt antiinflationsprogram – samma program som finansminister Gunnar Sträng gjorde

sitt bästa, och det är inte litet, att ösa sin ironi över. Den intellektuella kvaliteten, som herr Sträng talade om, skall man kanske vara försiktig att betygsätta. Man skall i varje fall inte göra det så kategoriskt som herr Sträng gjorde för en stund sedan. Den betygsättningen drabbar då många andra än dem som han ville komma åt.

Och därmed, herr talman, har jag kommit in på den uppgörelse som har träffats mellan socialdemokraterna, centerpartiet och folkpartiet och som riksdagen nu har den uteslutande formella uppgiften att bekräfta. Finansutskottet är uppbundet, riksdagen är bunden. Och dessutom får sådana här överenskommelser långtgående följder för det parlamentariska arbetet och det politiska livet generellt sett under en stor del av den tid som ligger framför oss intill 1976 års val.

Jag har tidigare vid flera tillfällen redovisat den moderata synen på politiska förhandlingar och uppgörelser mellan de politiska partierna. I en demokrati, som måste bygga på respekt för olika meningsriktningar och på hänsynstagande till skilda partiers uppfattningar, är kompromisser naturliga inslag. Det är ofta bättre att förankra en reform eller ett viktigt ställningstagande över huvud taget i ett beslut, bakom vilket står flera partier, än att i kraft av en majoritet på en eller annan röst genomdriva sin mening gentemot en stor minoritet.

Men förhandlingar och kompromisser bör – det har jag hävdat – i första hand ske *inom* riksdagen. Riksdagens utskott utgör lämpliga organ för sådana överläggningar. Förhandlingar *utanför* riksdagen bör höra till undantagen. De kan vara naturliga i exceptionella lägen då de omfattar organisationer utanför den parlamentariska församlingen eller i ärenden av alldeles särskild betydelse för nationen, exempelvis då det gäller försvar och säkerhetspolitik. Vi har också hävdat att överläggningar inom ramen för stabiliseringspolitiska konferenser bör kunna upptas med arbetsmarknadens parter, näringslivets organisationer och de politiska partierna för att garantera en trygg ekonomisk utveckling och en god sysselsättning. Det var i överensstämmelse med det som vi i höstas begärde de förhandlingar om ett frontalangrepp mot inflationen som jag nyss berörde.

Mot bakgrunden av våra strävanden och förslag att stoppa de prisstegringar som sedan ett par år drabbat landet var det naturligt för oss att medverka vid de överläggningar som tog sin början i slutet av februari. De skulle enligt statsministerns inbjudan omfatta dels den provisoriska omläggning av statsskatten för 1976 varom förslag framlagts av skatteutredningen, dels reformens finansiering. Den omständigheten att vi har ett parlamentariskt dödläge i riksdagen, som inte ger regeringen garantier för att dess propositioner kan oförändrade vinna riksdagens bifall, utgjorde naturligtvis ett ytterligare bakomliggande motiv för överläggningarna. Det är inte tilltalande att för landets ekonomi viktiga frågor skall behöva lösas genom lottens hjälp; det har vi tidigare starkt understrukit. Men i motsats till regeringen har vi gjort gällande att det mest effektiva sättet att definitivt lösa dödlägets problem skulle vara antingen ett nyval eller en regeringsombildning, som inför medborgarna

klart markerar vilka partier som har att bära det direkta politiska ansvaret för landets styrelse.

Orsaken till att överläggningarna för vårt vidkommande bröts har jag tidigare redovisat. Socialdemokraterna ställde ett ultimativt krav, som innebar att vi skulle villkorslöst frånträda vår uppfattning om hur en skatteomläggning skall ske och lika villkorslöst acceptera den mening som i skatteutredningen företrädde främst av socialdemokratien och Landsorganisationen och som vår företrädare där gick bestämt emot.

Att vi inte kunde villkorslöst överge vår huvudlinje i skatteutredningen, det måste statsminister Olof Palme naturligtvis ha begripit. Och det var kanske just det som föranledde honom att ställa sitt krav på total underkastelse, trots att vi förklarat oss beredda att ge låginkomsttagarna en större skattesänkning med bibehållande av vår principiella grundsyn men genom en omarbetning av den skatteskala som vår representant i skatteutredningen, Eric Krönmark, reserverat sig för.

Här har förekommit antydningar från olika håll – och jag fick en känsla av att finansministern sällade sig till skaran av antydare – om att jag personligen skulle ha varit mera intresserad av att åka skidor i fjällen än att delta i överläggningarna. Jag vet inte om det var herr Strängs mening att göra en sådan antydning, men om så var fallet tycker jag att han borde hålla sig för god för det. Var det var fråga om var om man skulle hålla ingångna löften och fullfölja ett för flera månader sedan uppgjort program med fem skilda framträdanden uppe i Härjedalen. Man sviker inte de medarbetare som har lagt ner ett tidsödande arbete på att förbereda och planera ett sådant program bara därför att statsministern med en enda veckas varsel behagar kalla till överläggningar.

Finansministern förklarade vidare att moderaternas ställningstagande till skattetabellerna var "utomordentligt besynnerligt" och att moderater skulle ha gått emot en sänkning av skatten för låginkomsttagarna. Detta har vi *inte* gjort. Vår skattesänkning för denna grupp är något mindre än den som majoriteten har fastnat för. Att det blev så berodde ju på att vi måste få pengar över för att angripa det helt avgörande skatteproblemet, nämligen marginalskatterna.

För en liten stund sedan tyckte jag mig höra finansministern här i kammaren säga att man inte kan vara övertygad om att just skatteutredningens förslag hade genomförts, om man bara disponerat 4 miljarder kronor, de ursprungliga, för skatteomläggningen. Man kanske hade varit tvungen att göra vissa justeringar, och dem hade man tvingats göra över 30 000-kronors gränsen. Eller missförstod jag finansministern?

(Herr finansministern Sträng: Fullkomligt!)

Desto bättre. Då slipper jag beskylla finansministern för motsägelser.

Herr talman! Alldeles oberoende av vem som bröt förhandlingarna skall jag, när vi nu har studerat det resultat som blev följden av uppgörelsen, gärna öppet bekräfta att vi moderater ändå hade varit tvungna att så småningom ställa oss vid sidan av de övriga. Vi kan inte godta uppgörelsen vare sig principiellt eller sakligt. Det vill jag konstatera från denna talarstol.

De principiella betänkligheterna gäller framför allt överenskommelsens stora omfattning. Den har kommit att innefatta så många skilda aspekter av vårt ekonomisk-politiska liv att den måste vara ägnad att i alltför hög grad binda de politiska partierna och framför allt oppositionens handlingsfrihet. Debatten kan inte bli lika öppen som den annars skulle ha varit. Möjligheterna att redovisa alternativa lösningar och att engagera medborgarnas intresse för olika metoder att angripa skilda problem har starkt begränsats. Och det är inte bra för den politiska debatten att man utanför riksdagen åstadkommer en lösning av den omfattning som det här är fråga om.

Även om jag inte räknar med att lå medhåll, föreställer jag mig bl. a. att ledamöterna i riksdagens enligt vår nya grundlag mäktiga finansutskott inte gärna kan känna sig tillfredsställda med den roll som de har fått spela under de veckor som gått. De fick sitta och vänta på definitiva besked från de berörda partiledarna om de huvudlinjer efter vilka utskottets betänkande skulle byggas upp. Även om vissa utvalda ledamöter av utskottet i informativt syfte fått följa överläggningarna, kan detta näppeligen ha varit ägnat att stärka känslan för finansutskottets – och riksdagens – auktoritet och betydelse.

När den demokratiska oppositionen efter 1973 års riksdagsval efter långa och segslitna förhandlingar fick ordförandeposten och majoriteten i detta viktiga utskott, hade man nog svårt att föreställa sig att utskottet skulle kunna reduceras till att ge sitt formella godkännande till förslag och synpunkter som arbetats fram i en församling under ordförandeskap av den socialdemokratiska partiordföranden. Reservationer har visserligen gjorts i parternas gemensamma deklaration rörande handlingsfriheten inom begränsade ramar. Trots detta binder emellertid uppgörelsen även andra utskott – bl. a. socialutskottet, socialförsäkringsutskottet och skatteutskottet – i deras handlande.

I själva sakfrågan har uppgörelsen förmodligen underlättat arbetsmarknadsparternas möjligheter att förutse den ekonomiska situationen under avtalsåret 1976. Detta var ju uppgörelsens syfte. Men oklarheten är säkerligen fortfarande stor både på arbetstagar- och på arbetsgivarsidan om hur lättnader och skärpningar skall fördelas mellan olika grupper. Till osäkerhetens område hör bl. a. frågan om vilka kompensationskrav som kan komma att resas och vilken övervältring som kan komma till stånd på grund av höjda punktskatter på starksprit, vin och andra drycker, på tobak, på elenergi, på bensin och brännolja – allt punktskatter som självfallet är ägnade att driva kostnader och priser i höjden för både arbetsgivare och arbetstagar. Inte heller har vi ännu fått någon vägledning om i vad mån det borttagna taket för vissa socialförsäkringsavgifter kan komma att beaktas vid löneförhandlingar. Tillspetsat skulle man alltså kunna göra gällande, att samtidigt som klarhet skapas i vissa hänseenden har ökad oklarhet åstadkommit i andra. Om detta är ägnat att göra avtalsförhandlingarna snabbare och mindre komplicerade och att underlätta ett tvåårsavtal återstår att se. Gemensamt kan vi natur-

ligtvis alla hoppas att så blir fallet.

Majoriteten av landets löntagare har garanterats en skattesänkning nästa år – det är vad man har gjort gällande i debatten. Men vi kan tyvärr inte blunda för att det finns en betydande risk, för att uttrycka sig försiktigt, för att slutresultatet av det hela, nu som tidigare, kommer att visa sig vara en ökad belastning på den alldeles överväldigande majoriteten av löntagare – belastning i form av nya skatter och höjda skatter till följd av progressiviteten och marginalskattesatserna, kommunernas ökade kostnader samt höjda priser. Sätter man upp plus och minus på ett papper, blir resultatet inte särskilt uppmuntrande.

Över en årsinkomst av 40 000 kr. är de höga marginalskatterna oförändrade. Herr Sträng har fel, när han nyss påstod att marginalskattesänkningarna går högre än till 40 000 kr. Vi vet – det har skatteutredningen själv räknat ut – att de genomsnittliga lönerna för heltidsarbetande och helårsarbetande löntagare år 1976 kommer att ligga på nivån mellan 45 000 och 55 000 kr. för de stora löntagarorganisationernas medlemmar. I dessa inkomstlägen är marginalskatterna fortfarande över 60 %. Av varje intjänad hundralapp går alltså mer än 60 kr. bort av hela den lönehöjning som parterna efter segslitna förhandlingar så småningom kommer fram till. Arbetstagaren får behålla inte ens fyra tiondelar av hundralappen. Om priserna fortsätter stiga med omkring 10 %, plockas löntagare i dessa inkomstskikt på omkring 3 000 kr. Har de dessutom bostads- eller andra liknande bidrag, som reduceras med stigande inkomst, då lär det inte bli många ören kvar av de lönehöjningar som organisationerna nu håller på att kämpa sig fram till. Jag konstaterar liksom herr Burenstam Linder att ordet marginalskatter inte ens omnämns i den uppgörelse som intagits i finansutskottets betänkande.

Men samtidigt som det är ett faktum att ingen enda heltidsarbetande löntagare i dessa inkomstlägen kommer att få några marginalskattesänkningar år 1976, är det långt ifrån säkert att de grupper låginkomsttagare – av vilka majoriteten är deltidsarbetande – som uppgörelsen framför allt skjuter in sig på, kommer att få det nämnvärt bättre. Den köpkraftsförbättring som uppgörelsen sägs ge löntagarna svarar nämligen mot en ännu större köpkraftsindragning som drabbar samma löntagare.

Vem betalar ytterst de höjda arbetsgivaravgifterna? Företagen, genom minskade utdelningar, neddragna investeringar eller minskad sysselsättning? Ja, på utdelningssidan finns faktiskt inte mycket att hämta, det vet finansministern lika bra som jag. Och drar företagen ner investeringarna eller minskar sysselsättningen, då kommer det att krävas särskilda stimulansåtgärder för att mota en sådan utveckling.

Nej, nu som förr återstår bara det fjärde alternativet, nämligen prishöjningarna. Och dem får vi alla betala i vår egenskap av konsumenter. Och så rullar inflationen bara vidare. De med skatteomläggningen direkt sammanhängande ökningarna av punktskatter och arbetsgivaravgifter motsvarar storleksmässigt ca 3,9 % av den sannolika konsumtionen 1976. Därtill kommer emellertid ytterligare beslutade eller aviserade höjningar

av punktskatter och avgifter under 1976, vilka tillsammans med de nyssnämnda ökningarna motsvarar ca 5,8 % av konsumtionen.

Om man sedan jämför skattesänkningen i olika inkomstskikt med köpkraftsindragningen till följd av höjda skatter och avgifter, finner man att inkomsttagare i mellaninkomstlägena får en förbättring, men bara om man räknar med den lägre kostnadsökningen, dvs. 3,9 %, den som finns med i uppgörelsen. Men låginkomsttagarna får då ingen förbättring alls. Räknat på det högre kostnadsalternativet, dvs. 5,8 %, det som i varje fall regeringen vill förverkliga, innebär skatteomläggningen ingen förbättring för någon enda grupp.

Vart tar den stora skattelättnaden vägen? Borta med vinden. Det erkände finansminister Gunnar Sträng åtminstone indirekt i sin debatt med herr Burenstam Linder alldeles nyss.

Herr talman! Särskilt hårt kommer naturligtvis egnahemsägarna och människorna i de norra glesbygderna att drabbas av detta, människor som i stor utsträckning är hänvisade till långa resor för sin kontakt med omvärlden, människor som förbrukar mera drivmedel och mera elektricitet än andra beroende på långa nätter och sämre klimatiska förhållanden. Att egnahemsägarna kommer att drabbas av högre skatt på både inkomst och förmögenhet, och pensionärerna desslikes eventuellt av sänkta bostadsbidrag på grund av den genomsnittliga 40-procentiga höjningen av taxeringsvärdena, det vet vi redan. Pensionärerna får f. ö. ingen skattesänkning alls. De drabbas däremot av skattehöjningarna. Därtill kommer höjda skatter på bensin och andra drivmedel samt på energiförbrukningen. Om dessa grupper jämför de hundralappar de tror sig tjäna på skattesänkningen med vad de får betala ut i ökade skatter och kostnader, så blir de inte glada – för att åter uttrycka sig mildt.

Alltjämt väntar dessa grupper på besked om vad regeringen tänker göra för att ta bort de värsta konsekvenserna av de höjda villavärdena. Jag fick inget svar av finansministern, när jag häromdagen frågade honom här i kammaren. Jag ställde då följande frågor, som jag nu repeterar:

1. Kommer finansministern att räkna upp schablonvärdegränserna i relation till inflationen, så att de höjda taxeringsvärdena inte får en dubbel skattehöjande effekt?

2. Är finansministern beredd att också räkna upp de förmögenhetsgränser över vilka beräkningen av folkpensionärernas s. k. fiktiva inkomster skärps och risk för nedtrappning av bostadstilläggen inträder?

3. Är finansministern beredd att justera det s. k. villaavdraget, så att även det anpassas till inflationsutvecklingen? – Det skulle alltså höjas från 500 till 700 kr.

Det enda jag då fick veta var att regeringen så småningom kommer att framlägga förslag i samband med att skatteförslaget läggs på riksdagens bord, men att jag säkerligen inte kommer att bli nöjd. Detta måste innebära att inte heller egnahemsägarna kommer att bli särdeles nöjda.

Och hur kommer kommunerna nu att klara skattetaket? De har av finansministern fått löfte om att höja kommunalskatterna med 50 öre

1975 och lika mycket 1976, men ett villkor för skattestoppet var – det framhöll det moderata kommunfolket – att nya bördor inte skulle åläggas kommunerna. Men nu får vi i stället en extra belastning på många kommuner och landsting, som redan befinner sig i en besvärlig ekonomisk situation, klämda mellan löften om skattestopp och de allt dyrare räkningar som nu sänds ut. Mycket överslagsmässigt kan man uppskatta den totala merkostnaden av uppgörelsen för den kommunala sektorn till över 1 miljard kronor, och det motsvarar en genomsnittlig skattehöjning av i runt tal 70 öre. Hur skall kommunerna och landstingen klara det? Inte minst besvärligt blir det här i Stockholmsområdet, där regeringens ekonomiska politik och övriga åtgärder medför en verkligt bekymmersam ekonomisk situation.

Det finns här skäl att påminna om vad Landsorganisationen anförde i sitt remissyttrande om den kommunala ekonomin. Skatteomläggningen har, framhöll LO, för kommunerna inneburit att de fått minskade skatteinkomster, samtidigt som de har fått betala de av staten uttagna höjningarna av arbetsgivaravgiften. I motsats till staten har kommunerna inte fått någon automatisk ökning av skatteintäkterna, eftersom deras skatteskala är proportionell. 1970-talets skatteomläggningar har därför inneburit en *fortgående sammanpressning av kommunernas ekonomi*. Och LO:s slutsats är att kommunerna "inte längre bör utsättas för den ekonomiska press som de senaste skatteomläggningarna inneburit".

Till det från politisk-moralisk synpunkt allvarligaste i uppgörelsen hör borttagandet av taket för socialförsäkringsavgifterna; det innebär något slags ny dubbelbeskattning. Man höjer avgifterna i ett försäkringssystem utan att ge motsvarande förbättrade förmåner. Det drabbar naturligtvis staten själv och kommunerna. Det vore därför värdefullt om finansministern här i kammaren kunde redovisa vad denna transaktion egentligen kommer att kosta stat och kommun i höjda arbetskraftskostnader. Hur mycket blir det kvar av de 1,1 miljarder kronor, eller vad det nu var, som finansministern räknat med att ta in på det här sättet?

Men nu är "manipulationen" gjord, de facto. Skillnaden mellan den allmänna arbetsgivaravgiften och socialförsäkringsavgifterna har därmed borttagits. I båda fallen kommer avgifterna att beräknas på den samlade lönesumman. Försäkringssystemet har därmed brutits sönder. Det är alltså en *milt sagt förskönande omskrivning*, då man går ut och gör gällande, att man har åstadkommit en "förskjutning från skattefinansiering till avgiftsfinansiering från arbetsgivarna inom de båda socialförsäkringarna för sjukvård och folkpensioner". I verkligheten – det förklarade herr Ekström klart och tydligt i talarstolen – har löneskatten höjts.

Herr talman! Överenskommelsen innehåller inte ett enda ord om besparingar. Riksdagens icke-socialistiska opposition genomdrev i höstas mot regeringens vilja en besparingsutredning. Den tillsattes för två månader sedan. Den har ännu inte börjat arbeta. Det kan inte sägas vara för mycket begärt att i det ansträngda läge i vilket vårt folkhushåll f. n. befinner sig – ett läge som kan bli ännu sämre framdeles – begära en

omprövning av gjorda åtaganden och en rationalisering av den offentliga verksamheten. Det borde kunna ge betydande besparingsbelopp. Den statliga budgeten omsluter mer än 90 miljarder kronor. Om bara viljan finns, borde det vara möjligt att åstadkomma besparingar på åtskilliga hundratals miljoner kronor.

Men det förutsätter att regeringen ger besparingsutredningen bestämda direktiv om vilka besparingar som skall åstadkommas under det första verksamhetsåret. Det har regeringen inte velat göra. Under de dagar vi deltog i överläggningarna framförde vi bestämda krav i det hänseendet. Ingenting av detta tycks ha stannat kvar, sedan vi lämnade förhandlingsbordet.

Redan i skatteutredningen påvisade samtliga icke-socialistiska oppositionspartier, att staten skulle få automatiska skatteinkomster på i varje fall 2,3 miljarder kronor år 1976 till följd av inflationen och progressiviteten i skatteskalorna. Dessa miljarder ligger ovanpå de ökade inkomster som staten får i stort sett proportionellt till löncökningarna och vilka helt säkert går åt för att täcka av inflationen betingade utgiftshöjningar. De därutöver tillkommande miljarderna utgör alltså resultatet av skattesystemets konstruktion. Att sådana extrainkomster – det är fråga om det – i första hand skall användas för att finansiera angelägna skattesänkningar är för oss självklart. Så blev nu inte fallet genom reparatiuppgörelsen. Det är beklagligt att de krav som de tre oppositionspartierna gemensamt inledde överläggningarna med inte sedan kunde fullföljas.

Uppgårelsen – som av tre partier garanterats bli riksdagens beslut – innebär alltså att de drygt 2,3 miljarder som oppositionen ville använda för att möjliggöra en skattesänkning inte tas i anspråk för detta ändamål. Jag utgår ifrån att det på den borgerliga sidan föreligger enighet om att dessa pengar *skall* användas för att täcka andra utgiftsbehov som regeringen aviserat och varom förslag kan komma att föreläggas riksdagen. Dessa pengar kan inte rimligen få trollas bort och utnyttjas som något slags reservfond för nya åtaganden.

Herr talman! Det bör observeras, att LO nu tycks ha kommit underfund med – eller för att vara artigare, nu öppet redovisat – vad som framhållits från moderat håll under lång tid, nämligen att den nya "inkomstpolitik" som regeringen bedrivit sedan 1973 leder till en minskning av kommande ATP-utbetalningar och därmed urholkar den trygghet pensionssystemet skall ge blivande pensionärer. Än mer diskutabel blir denna metodik om man kan fastställa, att den antiinflationseffekt som man trodde sig kunna uppnå inte åstadkommes därför att totalfinansieringen leder till att den samlade belastningen på folkhushållet inte nedgår utan bibehålles vid oförändrat hög nivå eller rent av ökar.

Det är mot den bakgrunden kanske inte besynnerligt att LO i sitt remissyttrande "med bestämdhet" hävdar "att en eventuell höjning av det maximala skattesänkingsbeloppet inte får betalas med en ytterligare höjning av arbetsgivaravgiften". De krav vi framfört på effektiva åtgärder

för att åstadkomma en besparing av det offentligas alltför snabbt växande utgifter understrykes därmed ytterligare.

Jag har, herr talman, här i korthet redovisat vårt partis grundsyn – i princip och i sak – på trepartiuppgörelsen. Min kritik drabbar naturligtvis alla medverkande. Det är likväl obestridligt att de två andra borgerliga partierna åstadkommit framgångar vid förhandlingarna. Enbart den omständigheten att det förut maktmedvetna regeringspartiet tvingas låta resonera med sig är från politisk utgångspunkt angeläget att notera. Socialdemokraterna har helt enkelt varit tvungna att ta en helt annan hänsyn till andra än vad de skulle ha varit beredda att göra om mandatfördelningen i riksdagen varit en annan än den är.

Detta förhållande – att man har nått ett visst resultat – kan emellertid inte få vara avgörande för bedömningen av slutresultatet. Alternativet till uppgörelsen med socialdemokraterna var ju *inte* att överlämna hela saken till regeringen för avgörande på egen hand. Alternativet var i stället att de tre borgerliga partierna gemensamt skulle ha utnyttjat sin majoritet i finansutskottet för att lägga fram ett eget förslag här i riksdagen och där ställa socialdemokraterna inför avgörandet – att ta förslaget eller att förkasta det eller att eventuellt förhandla om modifieringar i förslaget här i riksdagen. Vi tror att den vägen skulle ha givit ett bättre resultat än den väg som nu har valts.

Under alla förhållanden kvarstår det faktum, att regeringen på många viktiga punkter har kunnat vidhålla sin uppfattning i själva sakfrågan. Det är framför allt mot de delar där regeringen alltså står kvar på den ståndpunkt den intog från början som vi riktar vår kritik.

1. Den bristande förståelsen för att vårt land behöver en skattesänkning. Att det inte räcker med den ena provisoriska skatteomläggningen efter den andra, som år efter år får till resultat att den *samlade* skattebelastningen inte minskar utan tvärtom ökar, även om man får mycket gott för de här skattepengarna. Det är bäst att jag tillägger det, så inte herr Sträng hoppar på mig sedan.

2. Det envetet framförda kravet på totalfinansiering, trots att varje års bokslut visar att staten genom skattesystemet och inflationen tillförs automatiskt ökade skatteinkomster.

3. Den hittillsvarande dogmatiska inställningen till löneskatter. Förkunnelsen om att löntagarna skulle tjäna på att skattebördan flyttas över från dem till arbetsgivarna, trots att regeringens egna tänkare självfallet är på det klara med att det blir löntagarna själva som till sist får betala hela kalaset. I form av höjda priser. I form av uteblivna lönehöjningar. I form av sämre sociala förmåner än vad de annars skulle få. Och i form av en snabbare inflation än den man skulle ha behövt räkna med vid en mera realistisk och målmedvetet insatt ekonomisk politik.

4. Och åtgärden att ta bort "taket" för olika socialförsäkringsavgifter. Försäkringssystemen rivs sönder. Avgiftshöjningar genomförs utan att förmånerna förbättras. Försäkringsavgifterna förvandlas hux flux till allmänna löneskatter. Det är att föra svenska folket bakom ljuset.

5. Slutligen – och viktigast – regeringens ovilja att medverka till en genomgripande marginalskattesänkning som åter gör det lönande att arbeta, lönande att få lönehöjningar och som motverkar inflationen.

De höga marginalskatterna har blivit det allt överskuggande problemet inom vårt tilltrasslade skattesystem. Detta torde vid det här laget majoriteten av svenska folket ha kommit till insikt om. Så var det inte för några år sedan. Vi moderater stod då ensamma i riksdagen och krävde år efter år att reformarbetet skulle inriktas just på marginalskattesatserna. Vi sysslade med meningslöst "skattekineseri" förklarade finansministern då. Nu är förståelsen för den här kritiken betydligt större. Därom vittnar de remissyttranden över skatteutredningens förslag som flutit in.

"Ett inkomstskattesystem med stark progressivitet i normala inkomstlägen för löntagare försvårar avsevärt kampen mot inflationen", säger exempelvis TCO. Det var samma sak som Assar Lindbeck sade i det citat som jag återgav här i början av mitt anförande. "Progressiviteten måste minskas, vilket i sin tur förutsätter sänkta marginalskatter", säger TCO vidare. "Skatteutredningens förslag, som i alla normala inkomstlägen visserligen innebär en sänkning av den genomsnittliga skattesatsen medan marginalskattesatserna lämnas oförändrade, leder till en ytterligare skärpt progressivitet", förklarar slutligen TCO.

Till sist, herr talman. Det har gjorts gällande att den omständigheten att vi moderater inte kan acceptera det slutresultat som förhandlingarna har lett till skulle innebära en påfrestning för de icke-socialistiska partiernas samarbete. Jag tror inte att man skall ta alltför allvarligt på det påståendet, som herr Sträng ju bl. a. gjorde till sitt. De här tre partiernas ledare har i riksdagen alltid och konsekvent påmint om att den icke-socialistiska oppositionen består av tre skilda partier. Vart och ett av dem har att driva den politik som överensstämmer med dess program och som ger det resultat som dess väljare anser vara det bästa på sikt för dem själva och landet.

Vi klandrar inte de två övriga partierna för att de nu har träffat en uppgörelse med regeringen, en uppgörelse som – jag upprepar det – självfallet har fått ett bättre innehåll än vad de förslag skulle ha fått som en socialdemokratisk regering i majoritet skulle ha förelagt riksdagen och där genomdrivit i kraft av denna majoritetsställning. De två andra borgerliga partierna har handlat enligt sin övertygelse, efter vad de anser vara rätt. Vi har följt vår övertygelse. Den omständigheten att vi moderater vid upprepade tillfällen har förklarat oss beredda att jämka på våra ståndpunkter, om vi därigenom kan åstadkomma ett förstärkt samarbete på den borgerliga sidan, får naturligtvis inte tolkas så vidsträckt att samma beredvillighet skulle vara för handen då det gäller att åstadkomma en överenskommelse som omfattar också regeringspartiet, en överenskommelse som socialdemokraterna med visshet – oavsett innehållet – skulle komma att åberopa som en stor politisk seger.

De överläggningar som har förekommit på den borgerliga sidan under de senaste veckornas förhandlingsarbete har präglats av stor förståelse

för de olika parternas – ibland varierande – synpunkter och önskemål samt av en öppenhet och en beredvillighet att ta och ge. Det lovar gott för framtiden, menar jag, även om finansministern har en helt annan mening och talar om självutplåning, baksmälla och allt vad det var.

Vi har därför fortfarande den övertygelsen att det är möjligt att inför 1976 års val teckna en bild av den icke-socialistiska oppositionens politik som övertygar om att förutsättningar för ett regimskifte föreligger för den händelse valresultatet skulle leda till en icke-socialistisk majoritet i Sveriges riksdag. Att finansminister Gunnar Sträng inte gillar sådant och högljutt ger uttryck för den ståndpunkten här i kammaren utgör strängt taget ett argument så gott som något för att våra förhoppningar kommer att kunna infrias. Vi är nu som tidigare beredda att verka i den riktningen. Den omständigheten att vi inte har kunnat godta stora delar av den föreliggande överenskommelsen påverkar inte vår allmänna, långsiktiga bedömning. Men i dagsläget är vi helt enkelt skyldiga att förklara för väljarna varför vi inte kunde acceptera uppörelsen.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Hur frestande det än är skall jag inte vid det här tillfället gå in i polemik med herr Bohman, men jag vill klara upp ett par tre ting som han tog upp i debatten.

Det är väl alldeles självklart att jag inte riktar någon kritik mot herr Bohman för den här skidturen i Härjedalsfjällen. Min kommentar var bara den att jag var litet överraskad över att den avkopplingens vecka som herr Bohman hade genom att ömsom tala för partivännerna och ömsom åka skidor inte avsatte något resultat i form av sinnets lugn när han kom tillbaka. Det var en enormt irriterad herr Bohman som vi fick försöka lugna ner under förhandlingarna, i varje fall i slutskedet.

Jag tillät mig bara komma med den här enkla reflexionen och missunnar framför allt inte herr Bohman att åka skidor – gör det även i fortsättningen, men med bättre resultat efteråt naturligtvis!

När jag diskuterade hur situationen skulle ha varit om skattekommittén hade haft mera pengar att röra sig med var anledningen den att vi hade en diskussion om huruvida den nya skatteskalen var diametralt olika den som skattekommitténs majoritet hade konstruerat. Då tillät jag mig säga:

Den nya skatteskalen kostar 930 miljoner kronor mera. Skulle vi ha avsatt de pengarna till skattekommittén och denna alltså hade haft 5 miljarder till sitt förfogande – den hade ju nu bara 4 miljarder att röra sig med – så är det troligt att den kommit fram till ett majoritetsförslag som legat ungefär där den nuvarande partiledaruppörelsens skatteskala ligger. Så enkelt var det med det.

När det sedan gäller frågan om vid vilken inkomstnivå marginalskat-

tesänkningen upphör, skall jag villigt erkänna att jag hade fel i det senaste inlägget. Jag råkade få tag på en promemoria som gällde skattesänkningen 1975 och inte skattesänkningen 1976. Det är förklaringen till att jag gick för långt i fråga om de inkomstlagen där marginalskattesänkningen sätter in. Men det är ett förklarligt misstag när man efter alla dessa diskussioner är så överlastad med skattepromemorior som i varje fall finansministern har varit.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Bohman att jag faktiskt inte fattat besparingskommitténs arbete på det sättet att finansministern skulle sitta och ge direktiv till kommittén: Nu skall ni spara ihop x miljarder kronor och leverera ett förslag till finansministern snarast möjligt! Om problemet vore så enormt enkelt, skulle det vara ganska onödigt att tillsätta en kommitté och besvära en massa respektabla personer att syssla med den här frågan. Kommittén skall angripa problemet i hela dess vidd – bedöma, avväga och se vad det finns för möjligheter att spara och i vilket avseende man kan bli ense om besparingarna. Vi måste ändå komma ihåg att det finns lika mycket av politiskt kontroversiella meningar i en besparingsaktion som i en skatteaktion – de politiska motsättningarna är lika uppenbara i båda fallen.

Då kan man inte gärna när denna kommitté arbetar bara säga: Var vänlig och spar ihop ett par miljarder och kom in med förslaget! Om hela problemet vore så enkelt skulle jag naturligtvis kunna klara uppgiften själv. Men jag utgår ifrån att detta var en lösning som herr Bohman kom på utan att ordentligt ha tänkt igenom det hela.

Sedan är jag litet överraskad över att herr Bohman gång på gång i sina inlägg åberopar LO:s remissyttrande till skattekommitténs betänkande. Vi har haft möjligheter att mycket nära och flitigt umgås med Landsorganisationens ledning under de senaste veckorna – även under den tid då partiledarförhandlingarna pågick. Också dessförinnan träffades vi med ganska täta mellanrum. Vad som sägs i LO:s remissyttrande om att man inte vill ha mer av löneutrymmet ockuperat av arbetsgivaravgifter bygger på det enkla antagandet – det återfinns även i finansplanen – att det torde bli fråga om en arbetsgivaravgift som ligger på uppemot 6 %. Jag kan också förstå Landsorganisationen om den säger: Om man konsumerar uppemot 6 % av löneutrymmet för arbetsgivaravgiften, så vill vi i varje fall för 1976 sätta stopp; vi vill ha litet att resonera om för att kunna reda upp våra interna angelägenheter med motparten. Nu blev det inte 6 %, utan den arbetsgivaravgiftshöjning som det är fråga om håller sig på ca 4 %, och här föreligger det således ingen kontrovers mellan partiledaruppställningen och Landsorganisationens värderingar och bedömningar.

Detta har varit uppe förut, men jag vill upprepa vad jag en gång tidigare sagt till herr Bohman: Dra inte för långa växlar på det här specifika yttrandet, för det baserar sig på andra förutsättningar än vad herr Bohman diskuterar.

Sedan är det klart att med en utveckling där svenska folket höjer sina

inkomster med nominellt 10 å 12 % varje år – det kan t. o. m. bli några ytterligare procent; vem vet det – blir frågan om marginalskatten ett mer och mer påträngande problem. När vi diskuterade frågan för fyra fem år sedan i samband med skattereformen 1970 var inte situationen i avseende på marginalskatten lika irriterande som den är i dag. Självfallet måste man beakta utvecklingen. Vi har kommit dithän nu att marginalskatten inte längre bara är ett problem för en mindre del av landets mera välbetalda medborgargrupper. Den är ett problem för stora, tunga inkomsttagargrupper, det är jag beredd att säga och det har jag sagt tidigare också. Men det är ett resultat av den utveckling som vi har bevittnat och jag är alldeles övertygad om att vi i fortsatta skattedebatter är tvingade att diskutera inte bara skattesänkningen som sådan utan även marginaleffekterna som sådana.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Först beklagar jag att jag missförstod finansministern. Sådant kan alltså hända inte bara finansministern utan också mig i debatten.

Skidturen har ju skäligen litet intresse i detta sammanhang. Om jag var irriterad eller avkopplad när jag kom hem ifrån vistelsen bland mina partivänner och andra i Härjedalen – även herr Strängs partivänner – kan man ha delade meningar om. Jag kan inte avgöra det, och jag tror inte heller att herr Sträng är mannen att bedöma det. Det finns kanske mera opartiska personer som kan göra den bedömningen.

Jag förstår inte finansministerns resonemang om besparingsutredningen. När det gäller alla möjliga andra utredningar – finansministerns eller andra statsråds utredningar – är man ofta mycket noga med att tala om hur stora belopp som utredningarna får förfoga över. Och det ges regler för hur de skall handla inom olika ekonomiska ramar. Vad låge närmare till hands för en finansminister som begriper vart utvecklingen är på väg än att tala om för besparingsutredningen att den bör inrikta sitt arbete exempelvis första året på att åstadkomma en besparing på bortåt 1 miljard kronor? Om man verkligen vill ha en sådan besparing så borde det väl vara ett speciellt bra tillfälle för finansministern att ge sådana direktiv. Där är ju alla partier representerade och ledamöterna blir då tvungna att försöka anpassa sig till direktiven. Impopulära förslag som läggs fram av ett flertal partier har ju större utsikter att gå igenom än besparingsmotioner som väcks av ett eller annat parti här i riksdagen – det kan vi väl vara helt överens om.

Vad som är intressant med LO:s remissyttrande som jag här har återgivit vissa delar av – egentligen hade det varit värdefullt om man hade tagit in hela yttrandet i riksdagens protokoll – är att man får en känsla av att LO menar att nu får det vara nog med det här slaget av skatteomläggningar. Nu har vi gjort den sista, det skall inte vara flera av dem – det är det intryck som man får när man läser LO:s remissyttrande. Jag umgås inte lika intimt som finansministern med LO-folket, och det

är ju möjligt att de säger någonting annat till finansministern när ni är på tu man hand. Men när man läser uttalandet får man det alldeles bestämda intryck som jag har velat redovisa här. Det är därför som jag så flitigt citerade vad LO framhöll.

Så marginalsatserna. Jag tycker att det var värdefullt att få det konstaterandet om marginalsatserna från finansministerns sida. Vi börjar tydligen se på problemet på samma sätt. Men när vi förde fram det, när vi var så framsynta att vi begrep vart progressiviteten skulle leda – vi förde ju inte ett statistiskt resonemang den gången utan sade att om detta fortsätter och om lönehöjningarna fortgår, kommer det att få de och de konsekvenserna för löneutvecklingen, för inflationen osv. – då fick vi inget gehör för våra synpunkter. Om så hade skett och om man då hade vidtagit justeringar av marginalsatserna i stället för att skärpa dem successivt, vilket man gjort utom förra året, skulle vi inte här i landet ha haft de svåra problem som vi har i dag. Vi skulle ha haft en lugnare löneutveckling och inte en så bekymmersam inflationsutveckling som f. n. Det skulle ha varit mycket lättare att åstadkomma den stora skattereform som ju ändå utgör målet för våra strävanden, i varje fall i dagsläget.

Men *då* ville man inte vara med på detta. Man bagatelliserade problemet – det var "skattekineseri", sade herr Sträng. Folk bryr sig inte om marginalsatserna, sade finansministern, det enda avgörande för dem är den totala summa de betalar i skatt. Mot det genmålde jag: Det avgörande för människornas lust att jobba, att ta på sig nya arbetsuppgifter och att göra nya arbetsinsatser, det är hur mycket pengar det blir kvar av förtjänsten när de tar de nya arbetena och när de får sina lönehöjningar. Men det bestred finansministern.

Nu är finansministern tydligen beredd att hålla med mig på denna punkt. Det inkasserar jag som värdefullt efter denna långa debatt, om jag inte har missförstått finansministern en gång till!

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag kan glädja herr Bohman med att han alls inte har missförstått vad jag sade i mitt senaste inlägg. Men när förutsättningarna ändras måste också politiken påverkas – det trodde jag var en ganska naturlig slutsats.

Jag har ju, herr Bohman, under min tid som finansminister upplevt två tidigare besparingsutredningar, som båda sorgligen har strandat. Det har inte blivit någonting alls av dem, även om de gick till verket med mycket höga ambitioner och ärliga förutsättningar. Under sådana förhållanden har jag sagt mig – och jag vidhåller det – att när man med lottens hjälp här i kammaren vunnit gehör för att tillsätta en tredje besparingsutredning, så är det väl ändå rimligt att den besparingsutred-

ningen får arbeta från rent förutsättningslösa utgångspunkter. Den får ta upp hela fältet, budgetpropositionens alla anslag – det må vara folkpensioner eller försvarsutgifter eller utbildningsutgifter eller u-hjälp eller någonting annat. Hela fältet står fritt för denna besparingsutredning.

Men då vore det ju rätt orimligt om finansministern kom inklampande i detta hedervärda utredningsarbete och sade: Nu skall ni leverera en besparing på 1 miljard – so oder so. Här sitter ändå representanter med skilda värderingar och skilda uppfattningar om var besparingen skall sättas in. Jag tror därför att den arbetsuppgiften för utredningen skulle bli både orimlig och omöjlig – det skulle t. o. m. bli svårare än att enas om hur en skattesänkning skall se ut.

Sedan vill jag göra ett påpekande med anledning av det sista som herr Bohman yttrade. Han sade: Vi var ju så framsynta när 1970 års skattereform genomfördes, så vi hade ett intresse av att den skattesänkningen mera var inriktad på marginalskattesidan än på den direkta skattesänkningssidan för de lägre inkomsttagarna. Ja, man står ju varje gång, när det är fråga om en skatterevision, inför detta problem: Skall man lägga skattesänkningen hos de lägre inkomsttagarna, där marginalskatten inte har samma irriterande effekt som högre upp, eller skall man lägga huvudvikten vid marginalskatteförändringarna? Skall man föra ett resonemang som lyder: Hur mycket får du kvar på din årslön när du har betalt din skatt? Eller skall man låta den andra synpunkten dominera: Vad får du kvar av din lönehöjning när du har betalat din skatt? Det är skillnaden mellan att se skatten i samband med inkomsten och att se skatten i samband med lönehöjningen.

Varje gång tidigare, när herr Bohman och jag har tvistat om detta, har jag med regeringen bakom mig lagt mera vikt vid att de pengar man kan satsa på en skattesänkning bör få en förhållandevis större tyngd hos de lägre inkomstgrupperna, och då har det blivit på bekostnad av marginalskattegrupperna. Sedan har inkomstutvecklingen lett dithän att det är svårare att göra den uppdelningen, även om herr Hermansson i dag – jag skall inte direkt polemisera mot honom, eftersom han har försvunnit ur kammaren – mycket energiskt hävdar att även partiledaruppgörelsen innebär ett för långt gående hänsynstagande till marginalskattefilosofin på bekostnad av det stöd till de lägst betalda som han har gjort sig till talesman för.

Man har alltid de här motsättningarna, när man skall göra avvägningen och har en viss summa att röra sig med. Och tidigare när marginalskatten inte var det generella skatteproblem som den är i dag, lade regeringspartiet större vikt vid de lägre inkomsttagarna. Nu har vi lyft upp de breda lagrens inkomster, så nu är marginalskatterna mera de breda skattebetalarnas problem. Det är den enkla förklaringen, både i det historiska perspektivet och i dagsläget.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! När man talar om skattesänkningar finns det risk för

att man lätt talar om två olika ting som motverkar varandra. Att sänka skatterna med ett totalt absolut belopp kan få och får ofta den effekten att marginalskatterna skärps. Man åstadkommer en bot för dagen, men gör ont värre för morgondagen. Det är ju detta som i alltför stor utsträckning har hänt.

Det är inte som finansministern säger, att marginalskatteeffekterna blir värst i de höga inkomstlägena. Det är i själva verket i de låga inkomstlägena människorna drabbas hårdast. Där är nämligen marginal-effekterna större på grund av de bidrag som i regel utgår där nere och som successivt trappas av när inkomsten ökar.

De som i dag drabbas alldeles speciellt är de pensionärer vi har diskuterat, som genom förmögenhetsuppräknings till följd av ändrade taxeringsvärden får minskade bostadsbidrag. Det är en våldsam marginalskatteskärpning som träffar just dem.

Förutsättningarna har förändrats, säger finansministern. Jag bestrider detta. De förutsättningar jag har utgått ifrån är att vi har haft ett skattesystem med inbyggda felaktigheter och tokigheter hela tiden. När man från vårt håll varit förutseende nog att begära att detta skulle rättas till, för att vi skulle kunna få en lugnare utveckling i vår ekonomi, har vi fått höra det resonemang finansministern nyss förde och som jag tycker inte håller.

Det allvarligaste är att under de år då man har börjat begripa vad det är fråga om, har man skärpt marginalskatterna, med undantag av förra året. Man har skärpt marginalskatterna även i den uppgörelse som nu har träffats. Det vet väl finansministern om, hoppas jag.

Jag förstår inte heller resonemanget om besparingsutredningen. Jag drar rakt motsatt slutsats mot den finansministern har dragit. Om vi har haft två besparingsutredningar som inte lyckats, borde man ju, om man är finansminister och vill någonting – och det vill ju finansministern i andra sammanhang – dra den slutsatsen att den här gången måste jag se till att besparingsutredningen får sådana direktiv att den är tvingad att plocka fram besparingar. Förut har man suttit och pratat fram och tillbaka runt bordet och inte åstadkommit så mycket som hade förväntats, men nu skall jag slå näven i bordet och se till att det blir någonting av. Av utredningen kräver jag därför att så och så mycket pengar skall den plocka fram.

Det tycker jag är den slutsats man borde dra, om man är en förnuftig finansminister – och det är ju finansministern i många andra hänseenden.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Artigheten har börjat bli alldeles överväldigande här på slutet, men herr Bohman rör till det litet i sin argumentation. Det är inte första gången jag hör att skatteskalen får skulden för mer än vad den skall skyllas för. Det är klart att skatteskalen i kombination med behovsprövade bidrag kan framstå som hård där nere i botten. Men det är inget fel på skatteskalen. Det är en kombinationseffekt det är fråga om.

Det handlar därför inte om någon marginals katt, utan om en marginaleffekt. Jag tror inte man klarar den med några förändringar av marginals kattesystemet i botten. Det får man angripa över bidragssystemet. Det är en uppfattning som jag har haft ganska länge och har även i fortsättningen.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Bohman anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr HELEN (sp):

Herr talman! Det finns de som vill betrakta de två senaste årens förändringar i världsekonomin som uttryck för något slags obönhörliga naturkrafter. I den kommunistiska tappningen är det fråga om vad man kallar kapitalismens nedgång och fall som vi nu skulle bevittna. Men sedan finns det andra som gör prognoser och bedömningar som om regeringar och parlament skulle stå vid sidan av det hela och inte ha några möjligheter att länka utvecklingen.

Så är det inte. De femdubblade oljepriserna, 1974 års vindsnabba och världsvida inflation och den stora arbetslösheten i länder som betyder så mycket för Sveriges ekonomi är i stor utsträckning en följd av felaktiga politiska beslut och kan också mötas med riktigare politiska beslut.

Utmaningarna är större än på många år. I den meningen var det ett nytt läge som oljekrisen och dess följdverkningar förde med sig. I stället för ett överskott i handeln med andra länder fick de västliga industri-länderna 1974 ett samlat underskott i storleksordningen 250 miljarder svenska kronor. Inflationen och de enorma betalningsunderskotten frestar naturligtvis många länder att strama åt, även till priset av massarbetslöshet. Sedan har inflationen rullat vidare i en cirkel som varit svår att bryta när löntagarna känt sig tvingade att kompensera sig för penningvärdets fall.

Utmaningarna kan mötas, men bara om industriländernas regeringar inser att alla råkar illa ut om man försöker skicka inflation och arbetslöshet som någon sorts paketgoods över gränserna till varandra.

I Nordiska rådets generaldebatt i Reykjavik för en månad sedan försökte jag formulera tre punkter för en nordisk samsyn om huvudinriktningen för att västländernas ekonomier skall klara de här problemen. Den första lyder:

Vi måste finna vettiga former för att slussa tillbaka oljemiljarderna. Vi får inte låta våra ekonomier stagnera bara för att oljeländerna inte med ens kan köpa upp sina pengar. Tvärtom måste vi mötas på halva vägen och det är av det viktiga arbetet som inte minst oljeklubben nu är upptagen och under svåra påfrestningar i färd med att försöka klara.

Den ekonomiska politiken – det är min andra punkt – bör i industriländerna i högre grad än hittills inriktas just på att bekämpa arbetslösheten. Kampen mot inflationen är inte betjänt av att maskiner ute i Europa eller i Amerika stannar och arbetslösheten stiger. De mänskliga

förlusterna av växande arbetslöshet kan inte accepteras. Om inte varor kan säljas ute i världen eller på hemmamarknaden får vi inte heller de investeringar som är nödvändiga för att på sikt återställa balansen mellan industriländer och oljeländer. Då kommer den tredje punkten:

Världshandeln måste liberaliseras mer än hittills. Industriländerna kan inte komma till rätta med sina underskott i varuutbytet med andra länder genom att så att säga flytta underskotten mellan varandra.

Om detta visade det sig finnas samsyn i Nordiska rådet. Statsminister Palme talade i samma anda och det gjorde även företrädare för de norska och finländska regeringarna. Jag förmodar att då statsministern har varit ute i Europa och talat om detta med sina åsiktsfränder har han liksom jag, när jag mött mina liberala partivänner ute i Europa, betonat nödvändigheten av stimulanser i hela den västliga världen. Därför blev jag litet oroad av att finansministern här i dag nästan ville tona ned betydelsen för Sverige av den låga aktiviteten i USA. Visst är det sant att bara 6 % av vår export går till Amerikas förenta stater, men de indirekta verkningarna för oss av en förändring i den amerikanska politiken är ändå betydande. En vikande efterfrågan i USA bromsar exporten från svenska företag som levererar komponenter eller utrustning till andra västeuropeiska företag med USA som en mycket viktig marknad. En avmattning i Amerika medför vanligtvis ett ökat nordamerikanskt utbud i Västeuropa av massa, papper och andra stapelvaror som väger tungt i den svenska exporten. Framför allt är det USA som kan dra i gång den internationella ekonomin när den håller på att stagnera eftersom det landet bidrar med ca 40 % av de västliga industriländernas samlade produktion. Just för att effekterna för Sveriges del av den amerikanska ekonomiska politiken väsentligen är indirekta tar det tid innan de slår igenom hos oss. Mot den bakgrunden är det oroande att man ännu inte kan se ens en rejäl början på den uppgång i den amerikanska ekonomin som alla väntar på. Det får inte bli så här hemma att vi sitter och väntar på en uppgång som dröjer, utan vi måste vidta våra egna åtgärder. Vi måste vara vaksamma så att vi inte rekommenderar andra länder att föra en viss politik som vi själva underlåter att föra. Jag vore intresserad av att få höra finansminister Strängs syn på detta. Praktiskt taget alla länder kan bli överens om att det är bra när andra stimulerar sina ekonomier. Men om alla väntar på de andra innan de gör något själva, då blir följden trots allt depression och värre recessioner än tidigare.

I fråga om Sveriges ekonomiska politik tror jag det finns två avgörande saker. Vi måste för det första ta vara på våra tillgångar av människor och maskiner, se till att vi utnyttjar den verkliga kapaciteten. Vi måste för det andra skapa förutsättningar för en framgångsrik avtalsrörelse. Det senare har betonats flera gånger under debatten men från skilda utgångspunkter. Vi vet vad det betyder när avtalsförhandlingarna tänjs ut i det ovissa – människor vågar inte göra några satsningar, och även företagen sänker sin verkliga ambitionsnivå.

När man ser hur en rad andra länder har misslyckats i hägge dessa

hänseenden, så tycker jag att svenska folket har alla skäl att räkna med att den svenska riksdagen skall visa handlingskraft. Vi fick i föl exempel på vad det praktiskt var möjligt att göra. Det var först svårt att åstadkomma den erforderliga handlingskraften, det tog tid. Det var kämpigt att få fram momssänkningen och Hagaöverkommelsen förra året. Men nu, med det som allmänt kallas Haga II och finansutskottets riktlinjer för den ekonomiska politiken, menar jag att riksdagen under mindre vånda har kunnat svara upp mot sådana förväntningar och utmaningar.

Besked om skatterna för 1975 och 1976 har varit nödvändiga inte minst för att avtalsrörelsen, som så mycket annat hänger på, skall bli framgångsrik. Med Hagaöverenskommelsen och med den överenskommelse om skatterna för 1976 som redovisats här i dag har det faktiskt hänt någonting för stora grupper som har varit klämda i ett tidigare hopplöst skatteläge.

Jag är självfallet medveten om att den föreslagna skatteomläggningen är ett provisorium. Jag önskar inget högre än att vi kan komma ur provisoriernas epok och att det verkligen blir ett mer varaktigt skattesystem från 1977. Men om man vill se sakligt på det måste man ändå notera att även engångsrycken har betytt en rejäl förbättring för många människor.

Ta en familj med 35 000–40 000 kr. i årsinkomst. Den kommer 1976 att ligga under den vanliga inkomsten. Vad hände då så sent som 1974 när den ökade sin inkomst? Jo, först försvann större delen genom skatt på löneökningen – den omtalade marginalskatten. Sedan gick ytterligare en fjärdedel bort i minskade bostadstillägg. Av en tusenlapp i löneökning blev det för många bara 100 kr. kvar. Genom Hagaöverenskommelsen för ett år sedan mellan folkpartiet och regeringen mildrade vi de orimliga marginaleffekterna, och det är ju det väsentliga. Det skedde genom en kombination av sänkning av marginalskatten och ändring av inkomstprövningen för erhållande av bostadstillägg. För denna familj i detta vanliga inkomstläge betydde det ca 150 kr. mer över av varje nyförtjänad tusenlapp.

När folkpartiet gick in i förhandlingarna om 1976 års skatter hade vi en fast föresats: det vi vann på Haga för 1975 skulle vi klara också för 1976. Då var förslaget från skatteutredningens majoritet helt otillfredsställande. Kombinationen även av en måttlig inflation 1976 och så begränsade höjningar av kommunalskatterna som 30–40 öre skulle i praktiken ha lett till att de marginaleffekter vi på Haga fick bort för 1975 i vissa inkomstlägen hade återkommit 1976. Redan vid en inflation på 8 % och denna höjning av kommunalskatterna skulle resultatet ha blivit en försämring för ett mycket stort flertal. En ensamstående med 45 000 kr. i årsinkomst skulle i fast penningvärde ha fått en skattehöjning på ca 300 kr. från 1975 till 1976 utan att lönen höjts med mer än vad som svarar mot penningvärdeförsämringen.

En familj där en av makarna arbetar och förtjänar 50 000 kr. om året skulle med det dåliga förslaget i praktiken ha fått en skattehöjning på

ca 700 kr., trots oförändrad verklig inkomst.

Det var utgångsläget där dessa förhandlingar, i tidningarna kallade Haga II, började. Det var för oss nödvändigt att försöka förmå dem som stod bakom detta felaktiga förslag i skatteutredningen, de två största politiska partierna och den största fackliga organisationen, att komma till ändrade slutsatser. Jag är glad för att det lyckades.

Vad vi då sade oss var att tyngdpunkten i skatteomläggningen 1976 måste ligga där de breda löntagargrupperna ligger, om den skulle kunna hjälpa till att verkligen åstadkomma en tvåårig avtalsuppgörelse, med vad det kan betyda av fred på den svenska arbetsmarknaden. Det måste också betyda att människor i vanliga inkomstlägen är medvetna om att det inte får vara omöjligt att av egen kraft förbättra sin standard, såsom det var för många fram t. o. m. 1974. Och det måste till sist bli något över för det enskilda hushållet av de löneökningar som förhandlingarna till sist leder fram till, så att man godtagbart kan hålla spjårn mot inflationen, även om den självfallet fortfarande tyvärr kommer att finnas där som en obehaglig och besvärande faktor.

Vi åstadkom det att i stället för det här otillräckliga förslaget från skatteutredningens majoritet blir det nu en skattesänkning på 1 600 kr. för de allra flesta nästa år, och det är faktiskt värt lika mycket som 4 000 kr. i själva lönellyftet. Det är faktiskt ingen dålig sänkning av den statliga inkomstskatten. Med den plus resultatet av förra årets Hagaöverenskommelse vore det fel om inte avtalsparterna verkligen allvarligt syftade till att nu söka åstadkomma en tvåårig uppgörelse. Sverige bör på detta sätt kunna slippa att hamna i en "dansk" situation, och löntagarna kan få det bättre utan att behöva ställa lönekraven så högt att penningvärdet skakas.

Vi vet inte hur det slutligt går, men vi vet att det här ändå är viktiga förutsättningar för en framgångsrik avtalsuppgörelse. Och vi vet att utan en sådan vettigare skattelösning för 1976 hade en galopperande inflation och något som kunde ha utvecklats till ett kaos på arbetsmarknaden kommit som på beställning.

Nu har detta beskrivits på olika sätt under en lång förmiddag.

Herr Bohman har betygsatt våra prestationer. Han har sagt: "De två andra borgerliga partierna har handlat enligt sin övertygelse." Och han tillade att vi hade åstadkommit obestridliga framgångar. Det är bra att det blev sagt. Herr Bohman hävdade samtidigt att han inte kan avstå från att här förklara för väljarna varför moderata samlingspartiet har ställt sig utanför. Det är hans självklara rätt och plikt.

Men herr Bohman riktade också en mycket omfattande kritik mot den överenskommelse som har träffats mellan folkpartiet, centerpartiet och regeringen. Herr Bohman betonade att den kritiken drabbade vart och ett av de tre partierna.

Jag vill därför i gengäld och helt stilla konstatera att vi från folkpartiets sida självfallet inte kan avstå från att förklara för väljarna varför vi deltar i överenskommelsen och varför vi anser att vi i det fallet har valt en

bättre linje än moderata samlingspartiet.

Det finns tyvärr en rad motsättningar i den omfattande kritiken från herr Bohman. Jag skall visa upp dem – fortfarande helt stilla och utan att starta något gräl som kanske en del rubriksättare men ingen annan önskar.

Å ena sidan kritiserar moderaterna här i debatten den träffade överenskommelsen för att den skulle begränsa avtalsparternas frihet. Å andra sidan kräver samma moderater i sitt eget antiinflationsprogram en ganska hård inkomstpolic, där man bl. a. skulle koppla ihop en höjning av värdet på den svenska kronan med utfästelser från löntagarorganisationerna att hålla tillbaka lönekraven. Det var en punkt. Jag har en till.

Å ena sidan hävdar herr Bohman att kommunerna drabbas hårt av de höjda socialförsäkringsavgifterna, dvs. att löntagarorganisationerna inte räknar av dessa höjda avgifter från löneutrymmet. Å andra sidan hävdar han att skatteomläggningen leder till minskade ATP-utbetalningar i framtiden genom att löntagarna dämpar sina lönekrav och i stället tar ut en del av löneökningen i form av sänkt skatt.

En tredje iakttagelse: Å ena sidan antyder man från den moderata sidan att vi i folkpartiet och centerpartiet skulle ha gett upp vårt resonemang att staten har vissa gratisinkomster genom inflationen. Å andra sidan konstaterar herr Bohman, fullt riktigt, att staten själv genom den nu aktuella skatteomläggningen får betala en mycket stor del av den finansiering som består i att socialförsäkringsavgifter i fortsättningen skall betalas också för de högsta inkomsterna – alltså pengar som flyttas från en statlig hylla till en annan.

En fjärde och sista punkt: Å ena sidan har moderata samlingspartiet i sin energipolitik, liksom folkpartiet, vänt sig mot planhushållning, detaljregleringar och ransoneringar och i stället talat för att man skall utnyttja marknadskrafterna, bl. a. genom energiskatter. Å andra sidan kritiserar nu moderaternas företrädare sådana energiskatter när de faktiskt tas fram.

När moderata samlingspartiet valde att lämna partiförhandlingarna återstod ännu den avgörande frågan hur skattesänkningarna skulle se ut för de breda grupperna inkomstagare. Fler än finansministern förut sade ligger i de berörda grupperna. 53 % ligger mellan 40 000 och 60 000 kr. som diskussionen i så hög grad gällde. Folkpartiet stannade kvar vid förhandlingsbordet och pressade för dessa grupper fram en sänkning av den statliga inkomstskatten 1976 med 1 600 kr.

Visst går det att hitta brister också i den här skatteomläggningen. Det är inte precis den som vi skulle ha arbetat fram om vi hade haft förmånen att göra det i regeringsställning. Men det sägs klart ut i överenskommelsen att statens arbete skall sikta till en mer bestående reform 1977, och det är den som är vårt huvudmål. Men om folkpartiet hade lämnat förhandlingarna i förtid hade följden blivit en betydligt sämre lösning för dessa stora löntagargrupper – eller ingen lösning alls. Vad som krävs av riksdagen, om vi skall klara upp ekonomin och säkra arbetsfreden, är faktiskt

inte de stora orden utan det är att man i en sådan här situation vågar ta sitt ansvar – även om det inte enbart är angenämt. För det behövs en viss handlingskraft och inte skrammel med ett nyval, som bara skulle gälla tolv månaders riksdag, om ens det.

Herr Bohman gjorde slutligen gällande att den här överenskommelsen binder de politiska partiernas handlingsfrihet och att debatten inte kan bli lika öppen som den annars skulle ha varit. Här har jag en helt annan bedömning. Om vi med en vettig ekonomisk politik kan se till att människor slipper gå arbetslösa, att det blir arbetsfred i Sverige de närmaste två åren och att hårt arbetande människor får en lägre direkt statsskatt har partierna sedan mycket större utrymme för att föra en mer djupgående debatt om hur det svenska samhället bör utvecklas: i liberal riktning, i socialistisk riktning eller i konservativ riktning. Från folkpartiets sida kommer vi inte att väja för att föra ut vår egen liberala politik: mot maktkoncentration, mot centralisering och mot socialism, för när demokrati och för maktspridning.

Det här principiella resonemanget har sitt klara samband med den situation som jämviktsriksdagen befinner sig i. Vi ser ett samband mellan fjolårets handlande och det som nu sker. Åtskilligt uppnåddes redan i fjol. Herr Antonsson hade missmint sig när han liksom glömt bort att fördubblingen av sparavdraget togs fram redan genom fjolårets Hagaöverenskommelse. Men det är andra saker som nu fullföljs genom den träffade överenskommelsen. Den lättnad vi nådde genom att egenavgiften inte påläggs företagarna för de första 10 000 kronorna i inkomst ökar nu, så att de första 18 000 av företagaren intjänade kronorna befrias från sådan egenavgift.

Men det här betyder självfallet inte att vi skulle vara färdiga, ens om 1977 års skattereform blir den mer varaktiga som vi är inriktade på. Det finns också frågor som kommit vid sidan av både förhandlingarna och en del av den aktuella debatten – även om en av de tre punkter jag tänker ta upp har behandlats redan i herr Bohmans inlägg tidigare här.

Den första punkten, som jag menar att vi alla har försummat men som vi icke längre kan fortsätta att försumma, är att ge rättvisa åt statspensionärerna. När pensionerade stats- och kommunaltjänstemän får högre folkpension eller ATP blir deras glädje av den höjningen liten genom att tjänstepensionen i gengäld minskas. Statspensionärernas läpar också efter i standardutvecklingen. Skillnaden i pension är stor beroende på när pensioneringen har skett. Det är en grupp människor som i de flesta fall gjort en utomordentligt fin insats för vårt gemensamma svenska samhälle och dess statsadministration men som i detta avseende behandlas illa. Jag skulle gärna vilja veta om inte finansministern innan han någon gång i framtiden drar sig tillbaka är beredd att göra någonting för statens gamla trotjänare.

Den andra punkt som jag vill ta upp är skattehanteringen – den statliga administrationen – som måste förbättras, så att den enskilda skattebe-

talaren kan känna inte bara att systemet är någorlunda rättvist utan att hon eller han också behandlas rättvist av skattemyndigheterna. Justitieombudsmannen Ulf Lundvik, som observerat att en reform av taxeringsväsendets första insats är på gång, har på eget initiativ skickat en lång skrivelse till finansministern som verkligen är en utomordentligt intressant men också ganska otäck läsning. Han uttalar där: "Det är väl känt att det finns allvarliga brister i taxeringsarbetet i första instans." Han går detaljerat igenom hur ofta och hur lätt den enskilde kommer i kläm. Han säger att han funnit mängder av klagomål från enskilda helt befogade.

Han framhåller bl. a. att ett konkret och berättigat krav är att skattebetalaren får bättre möjligheter att lägga fram sin syn när en taxeringsnämnd ifrågasätter hennes eller hans deklaration. I dag görs det ofta inte klart vilka ytterligare informationer myndigheterna vill ha när de skickar en lapp om "ifrågasatt avvikelse från självdeklaration" och vad dessa informationer betyder för den fortsatta behandlingen.

Dessutom får skattebetalaren som regel högst åtta dagar på sig att svara, oberoende av vad saken gäller och omständigheterna i övrigt. När taxeringsperioden går mot sitt slut tillämpas ännu kortare frister. Den som är på semester, som är på resa, som är sjuk eller som är upptagen av arbete får inte möjlighet att ge svar.

Jag lade märke till när jag själv blev chef för en länsstyrelse att det på alla de skrivelser som dittills hade gått ut stod att vederbörande skulle svara åtta dagar efter det att brevet hade gått ut – alltså oavsett om vederbörande var hemma eller bortrest. Jag föreskrev då att det från den länsstyrelsen i fortsättningen inte skulle få gå ut brev med ett sådant krav. Jag har dock sett att det från andra länsstyrelser fortfarande går ut brev med krav att vederbörande skall svara åtta dagar efter det att brevet avsänts – inte efter det att man har mottagit brevet.

Jag vill fråga finansministern, som väl har läst JO:s tjocka lunta, hur han ser på denna redovisning av hur skatteadministrationen ter sig från den enskildes synvinkel och om dessa kritiska iakttagelser kommer att tas med i bedömningen i samband med den reform som väl nu äntligen måste komma.

Den tredje punkten har redan varit uppe till diskussion mellan herrar Bohman och Sträng, men jag tycker att också jag har rätt att påminna om den. Den gäller vad man nu skall göra åt de samlade kostnadsökningar som annars drabbar de vanliga småhusägarna. Här finns en rad olika faktorer som pressar upp kostnaderna 1976. De höjda taxeringsvärdena är bara en. Andra faktorer som inverkar är de nya bostadslånen som ersätter paritetsslånen och den ökade energibeskattningen utöver oljepris-höjningarna. Den senare har varit sakligt nödvändig men får naturligtvis tillsammans med de andra faktorerna en inverkan också i detta sammanhang.

Sedda var och en för sig kan det, som jag sagt, vara fråga om rimliga förändringar. Men tillsammans får de inte leda till att människor i vanliga

inkomstlägen inte kan skaffa sig eget hus eller förändra de ekonomiska förutsättningarna så att en familj, som nått pensionsåldern, måste lämna sitt hus långt tidigare än man hade tänkt sig.

Finansministern har lovat att lägga fram förslag till justeringar i vil-labeskattningen. Jag vill bara för folkpartiets räkning framhålla att det måste till tre inslag i en sådan förändring för att vi skall kunna godkänna den. Det är för det första en rejäl höjning av lägsta gränsen för vil-labeskattningen, som nu ligger vid 150 000 kr. Det är för det andra en höjning av det schablonbelopp, motsvarande reparationskostnader, som alla småhusägare får dra av i deklarationen, från 500 till åtminstone 700 kr. Det är för det tredje ändrade regler för pensionärernas bostadstillägg, så att de inte sjunker som en följd av de nya taxeringsvärdena.

Herr talman! Den långa förmiddagsdebatten har gett en rad viktiga besked om att finansutskottets betänkande lägger en ändrad grund för konjunkturbedömningen för resten av året, för det som kan komma att hända under hösten, vintern och våren 1975 och 1976. Det är bra att utskottet ställer sig bakom förslaget om skärpt konjunkturpolitisk beredskap med bifall till folkpartiets och centerns motion. Nu kan vi verkligen våga hoppas att kreditbromsen lättas och att företagen skall kunna utnyttja sina investeringsfonder utan att behöva gå upp till finansministern varje gång. Regering och riksdag skall vara beredda att tidigarelägga höjningen av barnbidraget, om det behövs, och ge bättre stöd till barnomsorgen i kommunerna under alla förhållanden. I kombination med den stimulans som den vid årsskiftet inträffade sänkningen av stats-skatten förde med sig och med de retroaktiva löneutbetalningar som bör komma på försommaren efter – som jag hoppas – ett framgångsrikt slut på löneförhandlingarna kan det här hålla uppe svensk ekonomi. så att vi får större möjligheter att hänga på en internationell uppgång. Därför är drastiska åtgärder, beslutade i dag och vidtagna i morgon, inte nödvändiga, utan man bör satsa på det här sättet på de mjuka stimulanserna i nuläget.

Att uppgången inte kommer lika snabbt och kraftigt som regeringen antog i januari har utskottet med all tydlighet sagt ut, och om detta råder en bred enighet. Men det är två saker som vi nu, som företrädare för de partier som har varit med och förhandlat, måste räkna med att regeringen verkligen tänker på. Den ena är att den stimulanspolitik som riksdagen i dag beslutar om fullföljs. Riksbanken får då en central roll, men utöver detta måste regeringen – och då närmast finansministern – lojalt tillmötesgå vad riksdagen begär just för att underlätta och snabba upp investeringar och se till att även de mindre företagen får sina löpande pengar. Den andra är att regeringen arbetar utan prestigehinder med att fylla ut detaljerna i den konjunkturpolitiska beredskapsplan som man nu har accepterat, så att man hinner sätta in de ytterligare stimulans-åtgärder som sannolikt, ja, med stor säkerhet blir nödvändiga senare i år.

de två förlorade åren 1971 och 1972, då alltför många blev arbetslösa på grund av en, som vi menar, felaktig ekonomisk politik. Människors rätt till arbete är så viktig att den inte får hotas genom att vi i onödan skapar en hemmalagad svensk konjunkturförsämring.

Jag tror att det är särskilt viktigt – det har också skymtat i Sigfrid Löfgrens och andras inlägg i förmiddags – att de unga människorna, som lämnar utbildning eller militärtjänstgöring nu i vår och som kan riskera att drabbas av precis samma upplevelser som deras något äldre kamrater mötte 1971 och 1972, känner att vi nu är vaksammare. De nya på arbetsmarknaden måste helt enkelt ha ett annat stöd, om det nu blir en konjunkturförsämring, än det som gavs för några år sedan.

Vi har här tagit fram ett krav på en förpliktande garanti för att ungdomar skall få utbildning, praktik eller jobb. En del sakförståndiga ruskar väl på huvudet och säger: "Det där är en för hög ambition! Klarar vi detta? Har vi råd med det?" Mitt svar är: Vi har inte råd att stänga skolporten bakom unga människor utan att samtidigt försöka öppna porten till arbetslivet. Det är den verklighet de möter som tvingar oss till krafttag. Och de behöver inte någon sorts halvdana ursäkter för utebliven politisk handling. Vad de önskar är utbildning och jobb, och det är därför det krävs en ungdomsgaranti just året 1975.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att dels uttrycka min tillfredsställelse över att Gunnar Helén nu har tagit upp statspensionärernas villkor, dels rätta till några missförstånd.

För det första har vi moderater inte krävt en hård och bunden inkomstpolitik. Vi har begärt en frivillig inkomstpolitik vilande på vissa garantier från statsmakterna.

För det andra har vi hänvisat till vad både Kommunförbundet och LO har påpekat, nämligen att om höjda socialavgifter räknas av från löncanspråken blir resultatet ett minskat löneunderlag för kommunerna. Om de inte räknas av i tillbörlig utsträckning får kommunerna ökade kostnader. Att kommunerna i båda fallen förlorar 1,1 miljarder kr. har Kommunförbundet påvisat.

För det tredje vidhåller vi att skattesänkningar inte skall totalfinansieras och att de 2,3 miljarder kr. som kommer att överruttas nästa år skall användas för skattesänkningar eller för att lindra ytterligare skat-tehöjningar.

För det fjärde har vi påvisat att höjda energiskatter leder till ökade kostnader och därmed minskar värdet av skattesänkningen. Men detta innebär inte att vi tar avstånd från att man använder energiskatter i det syfte som även Gunnar Helén är intresserad av. På den punkten finns ingen motsägelse.

För det femte valde vi inte att lämna partiförhandlingarna, vilket har påståtts. Vi blev helt enkelt – för att tala vanlig svenska – utvisade ifrån dem.

Men om folkpartiet följt det moderata exemplet och blivit utvisade, vad hade då hänt, frågar Gunnar Helén. Då skulle ingenting annat ha hänt än att de tre borgerliga partierna i riksdagen fått lägga fram ett eget förslag till skattesänkningar. Jag har tidigare i dag frågat mig om det inte skulle ha blivit svårt för socialdemokraterna att gå emot ett förslag som hade arbetats fram i riksdagen. De borgerliga har ju majoritet i finansutskottet efter 1973 års val.

Slutligen begärde Gunnar Helén ett par saker av regeringen, nämligen en fullföljd stimulanspolitik och att regeringen skall ha blicken skärpt för att sätta in ytterligare stimulansåtgärder när sådana behövs. I båda dessa hänseenden bör regeringen visa att den lärt läxan från 1971 och 1972, då hundratusentals människor blev arbetslösa, förklarade Gunnar Helén. Jag vill understryka detta. Där har vi, i varje fall sedan 1971, ett gemensamt intresse av att åstadkomma resultat och driva på regeringen.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara erinra herr Bohman om att det tyvärr inte finns någon icke-socialistisk majoritet i skatteutskottet och att finansutskottet knappast lämpar sig såsom initiativforum för en helt ny skatteskala. Därtill kommer att de två största politiska partierna och den största fackliga organisationen stod bakom det majoritetsförslag från skatteutredningen som det blev folkpartiets speciella uppgift att bekämpa.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Finansutskottet har i dag och skulle i den situation som vi nu talar om ha alla möjligheter att dra upp riktlinjer för en alternativ ekonomisk politik, som vi sedan fick votera om här i kammaren.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! När vårt parti lämnade de s. k. Haga II-förhandlingarna sammanfattade vi i 14 punkter vårt partis uppfattning om dessa förhandlingar.

Den främsta anledningen till att vi inte kunde medverka i överenskommelsen är att vi är motståndare till en statlig inkomstpolitik, som innebär att statsmakterna inkräktar på de fackliga organisationernas bestämmanderätt och kampmöjligheter i avtalsrörelsen. Vi anser vidare att den bästa metoden att sänka skatten för låginkomsttagare är att slopa mervärdesskatten på livsmedel. I ett provisorium för 1976 kan vi emellertid acceptera en omläggning av den direkta statsskatten, finansierad med en höjning av den allmänna arbetsgivaravgiften.

Vidare anser vi att man måste hålla fast vid låginkomstprofilen i skatteutredningens majoritets förslag plus den ytterligare markering av denna som görs i herr Hermanssons reservation – alltså helt stopp för skattesänkningen vid 100 000 kr., vilket inom den angivna ramen möjliggör en större sänkning för inkomsttagare under 30 000 kr. Vi har sagt att

vi kan acceptera en vidgning av ramen med ytterligare högst 1 miljard kr. men att denna då måste fördelas i enlighet med låginkomstprofilen i skatteförslaget, så att även gruppen under 30 000 får del av den.

När det gäller finansieringen av skatteomläggningen hävdar vi att den skall ske genom totalfinansiering i form av avgifter och skatter på företagen. Varje avsteg från den principen innebär i verkligheten en subvention av företagen som får betalas av övriga skattebetalare, dvs. huvudsakligen av löntagarna.

Vi har också sagt att vi kan acceptera att finansieringen sker genom en höjning av den allmänna arbetsgivaravgiften, men bara som ett provisorium, och att verkningarna av dessa avgifter och annan produktionsfaktorsbeskattning måste utredas. Vi anser att företagsavgifter, beräknade enbart på lönerna, inte är den enda eller den bästa formen. Vid samtalen under överläggningarna med regeringen och de övriga partierna har vi vidare hävdat att kommuner och landsting av olika skäl bör befrias helt från allmän arbetsgivaravgift och i varje fall från den föreslagna höjningen.

Vi har sagt att vi är motståndare till en fördubbling av sparavdraget, därför att det med nuvarande konstruktion innebär ökade fördelar ju mer inkomsten ökar.

Vi ställer oss kritiska till de föreslagna skattehöjningarna på bensin och olja med hänsyn till de effekter de skulle få för bostadskostnader, arbetsresor och frakter. Vi ställer oss också kritiska till de övriga punktskattehöjningarna, som vi menar tillsammans med redan inträdda pris- höjningar ytterligare skulle belasta löntagarna.

En annan sak är om sådana ökade statsinkomster används för reformer med ett bra fördelningspolitiskt innehåll: utbyggnad av daghemmen, förbättring av folkpensionerna, höjda ersättningar till AMU-elever. Det är sådana reformer som vi anser viktiga och som vi kommer att fortsätta att kräva. Sådana reformer, menar vi, bör i första hand finansieras med höjda skatter på kapital och bolagsvinster.

Här kommer också in frågan om besparingar, t. ex. på militärutgifterna. Vi anser att reformpolitiken inte kan läggas utanför det område som tagits upp till diskussion.

Herr talman! Detta var i korthet de skäl som avgjorde att vi inte kunde eller ville vara med om något slags Haga II-uppgörelse enligt den modell som regeringen skisserade. Regeringen valde att kompromissa och göra upp med herrar Helén och Fälldin, med resultat att man lämnar stora låglönegrupper utanför uppgörelsen samtidigt som man kräver återhållsamhet i avtalsrörelsen. Detta kommer naturligtvis att innebära nya rekordvinster för företagen på samma sätt som skedde efter den förra uppgörelsen, som regeringen gjorde med folkpartiet. Vi varnade den gången regeringen för att söka borgerligt stöd i den ekonomiska politiken. Vi gjorde det därför att enligt vår mening går det aldrig att föra verklig arbetarpolitik tillsammans med ett eller flera borgerliga partier.

Vad som krävs är en fast ekonomisk politik med sikte på att värna sys-

selsättning och ekonomisk stabilitet, men det kan bara ske genom en planmässig näringspolitik och ingripanden mot monopol och storfinans.

Den ekonomiska politiken är grundläggande för hela den politik som bedrivs i samhället. Det är den ekonomiska politiken som avgör hur stora delar av den statliga budgeten som skall satsas på reformer. Ja, den ekonomiska politik som bedrivs avgör själva statsbudgetens storlek.

Men den ekonomiska politiken är naturligtvis inte självständig. Så länge man underordnar den ekonomiska politiken uppgiften att söka stabilisera den kapitalistiska ekonomin, bedriver man en ekonomisk politik på kapitalets villkor. Inriktningen av politiken bestäms med andra ord av dem som har makten över näringslivet, makten över produktionen, över människors arbete och liv. Den som har den ekonomiska makten bestämmer takten i hela samhällsutvecklingen, och det är detta som är grunden för demokratins begränsning under ett kapitalistiskt samhällssystem.

Det är det kapitalägande fåtalets profitintressen som styr ekonomins utveckling. För dem är det inte en huvudsak att skapa nyttigheter, för dem är det huvudsaken att producera sådant som ger goda vinster. Den senaste tidens ekonomiska utveckling ställer allt skarpare profithushållningens grundläggande vanart i dagen. I hela den kapitalistiska världen växer arbetslösheten, samtidigt som stressen ökar för dem som har jobb och allt fler slås ut ur arbetslivet. Kapitalets rovdrift med energitillgångarna fortsätter trots hotande energikris. Miljöförstörelsen förvärras trots att det finns tekniska möjligheter att skydda och bevara miljövärden. Den ekonomiska tillväxttakten verkar avta, men alltmer läggs ned på lyxproduktion samtidigt som halva jordens befolkning lever i svält eller halvsvält.

Utvecklingen här i landet avviker inte från den som allmänt gällt under de senaste årtiondena för hela den kapitalistiska världen. Också här tenderar arbetslösheten att växa. Också här förstörs penningvärdet av ständiga prisstegringar. Också här tenderar tillväxten att avta. Också här ökar utslagningen ur arbetslivet. Också här hotas den yttre livsmiljön. Också här leder kapitalets koncentration till näringsmässig och regional obalans.

Enligt AMS siffror omfattade arbetslösheten under 1960-talets första hälft i genomsnitt ca 23 000 personer. Under första hälften av 1970-talet är femårsmedeltalet omkring 58 000 personer. Denna stegring försöker man ofta framställa som en statistisk villfarelse. Man framställer det som att denna ökning i huvudsak skulle bero på att antalet dolt arbetslösa minskar. Av vissa versioner får man intrycket att arbetslösheten ökat bara därför att arbetsmarknadspolitiken blivit så mycket effektivare och att vi inte alls skulle ha att göra med en arbetslöshetskris i Sverige. Det är ett illusionsmakeri att föra resonemanget på det sättet. Det har sin riktighet att fler söker jobb. Men antalet varsel om personalinskränkningar har kraftigt ökat. Den tid de arbetslösa får gå utan arbete tenderar att bli allt längre. Ett ökat antal personer förtidspensioneras, många av arbetsmarknadsskäl. Allt färre lediga platser nyanmäls till arbetsförmed-

lingarna. Det fordras en allt större AMS-verksamhet för att sysselsätta människor som slås ut ur arbetslivet.

Men till denna bild hör också att tillväxttakten i ekonomin minskar. Under åren 1960–1964 växte BNP i genomsnitt med 4,9 %, åren 1965–1969 med 3,6 % och åren 1970–1974 med 2,7 %.

Vi betvivlar inte uppgifterna att flera tidigare dolt arbetslösa nu söker arbete. Men den växande arbetslösheten har som huvudförklaring de utslag av ekonomiska stagnationstendenser som jag här visat. Arbetslösheten är verklig, inte skenbar! Samtidigt med den på sikt växande arbetslösheten har inflationen ökat i takt. Under 1960-talet hade vi en genomsnittlig konsumentprisstegring på omkring 4 % årligen. Hittills under 1970-talet har prisstegringarna varit i genomsnitt 8 %. Denna utveckling strider mot den borgerliga nationalekonomins teori att priserna skall gå ned när arbetslösheten ökar. En studie som redovisats i en dansk ekonomisk tidskrift visar också att prisökningarna accelererar vid konjunkturedgångarnas första fas. Detta kan bero på att monopolen då har makt att kompensera ett försäljningsbortfall med stigande priser. Samtidigt är det så att produktiviteten och därmed utbudet ökar kraftigt i konjunkturuppgångarna.

Detta pekar mot det vari prisstegringarna har sin främsta orsak. Det är monopolens makt – koncentrationen av makt och kapital hos stora företag i händerna på mäktiga finansintressen. Dessa dominerar marknaden och kan styra den utan större avseende vid konkurrenter. Och som ett obestriddigt faktum står att kapitalkoncentrationen kraftigt har ökat under de senaste åren. Bara under åren 1969–1972 berördes 204 500 anställda av företagssammanslagningar enligt statens pris- och kartellnämnd.

Monopoliseringen leder till prisstegringar. Monopolen höjer priserna. Men till inflationen bidrar också att Sverige har gjorts avhängigt av den kapitalistiska världens valutasystem som nu i många år befunnit sig i ett kaotiskt tillstånd.

Den ekonomiska politiken måste som målsättning ha att bryta de s. k. fria marknadskrafterna, dvs. kapitalägarnas makt över ekonomin. Detta innebär att man banar väg för en socialistisk samhällsordning.

I nuläget betyder en sådan politik minskad makt för kapitalet, ökad makt för de arbetande – omfördelning till de lågavlönades förmån på kapitalägarnas bekostnad.

I den uppgörelse som regeringen nyligen har träffat med centern och folkpartiet finns ingenting av en sådan politik. Och hur skulle det kunna finnas det när man i kompromissens namn ger efter för rent borgerliga krav.

Låt mig upprepa några exempel på vad den senaste uppgörelsen har inneburit. Sparavdragen fördubblas och har den effekten att för den som har 30 000 kr. i inkomst blir skattelättnaden genom det nya avdraget 672 kr., medan den som tjänar mellan 100 000 och 150 000 kr. får en skattelättnad på 1 232 kr. När det gäller avdragsrätten för sjukförsäkringsavgiften får den som har 20 000 kr. en skattelättnad på 560 kr., medan

den som tjänar 100 000 kr. får en skattelättnad på dubbelt så mycket.

Uppgörelsen att 18 000 kr. av egenföretagarnas inkomster skall vara fria från arbetsgivaravgift innebär en klar orättvisa mot löntagarna som får betala arbetsgivaravgift på varenda krona de tjänar.

Genom uppgörelsen drabbas kommuner och landsting av betydande förändringar som de icke får tillfredsställande kompensation för. Denna försämring av kommunernas och landstingens ekonomi drabbar i första hand låginkomsttagarna.

Vart tog jämlikhetspolitiken och låglöneprofilen vägen? Den försvann i den här hanteringen. I stället har man avlägsnat sig från en sådan politik. Låglöneprofilen i skatteutredningens förslag kompenseras naturligtvis inte av att vårt krav om en höjning av barnbidraget med 300 kr. i månaden genomförs.

Nu påstår regeringen och mittpartierna samstämmigt att det finns en stor fördel med det här slaget av uppgörelser. Genom att de knyts till avtalsuppgörelserna påstås effekten bli att inflationen bromsas. Vi har en annan uppfattning. Vi menar att detta är en dålig och farlig politik för löntagarna. Den bygger på den gamla borgerliga myten om att det är priserna som jagar lönerna och inte tvärtom.

Det har aldrig varit sant. I dag är det dessutom helt tydligt att monopolprissättningen – här hemma och utomlands – är den kraftigaste inflationsdrivande faktorn. Storfinansien tjänar ju på inflationen och driver därför själv på den. Vill man ta krafttag mot inflationen måste man göra det på helt annat sätt än att driva statlig inkomstpolic. Det borde vara främmande för arbetarrörelsen att acceptera att partier i överläggningar sinsemellan skall diktera ramen för lönekraven. Det är att beskära förhandlingsrätten, och det borde rätteligen leda till en skärpning av avtalskraven, eftersom de som vinner på denna politik är arbetsgivarna.

Jag tycker att det var en ganska mild beskrivning som Aftonbladet gav när man i en ledare den 7 mars kommenterade: "Som försvar för skatteuppgörelsen sägs det att det är arbetsgivarna som får betala kostnaderna för skattesänkningen. Det är nog inte så enkelt. Höjningen av socialförsäkringsavgiften för arbetsgivarna anses nämligen motivera en särskild återhållsamhet från löntagarna i avtalsrörelsen. Därmed ger man kanske väl stora möjligheter för arbetsgivarna att övervältra betydande delar av kostnaderna på löntagarna."

Det är väl inget tvivel om att den tolkningen delas också av många socialdemokrater, som har litet svårt att hänga med i regeringens lovprisande av uppgörelsen. De får till svar att uppgörelsen var nödvändig på grund av det parlamentariska läget. Men vem var det som införde förhandlingarna i kanslihuset var ute och spridde antydningar om att regeringen skulle vara beredd till nyval? Det var regeringens eget folk. Menade regeringen då ingenting med det? Det måste man naturligtvis ha gjort. Då framstod inte en dålig kompromiss med de borgerliga partierna som något nödvändigt. Då var man beredd att ändra det parlamentariska läget genom nyval. Men man gjorde inte det när allt kom

omkring. I stället valde man att göra upp den här gången med två borgerliga partier om en skatteomläggning som innebär att man dels avlägsnar sig från låglöneprofilen, dels medverkar till att binda den fackliga rörelsen i lönekampen.

Nr 34

Onsdagen den
12 mars 1975

Finansdebatt

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Vi som är här har säkert med intresse lyssnat till herr Lars Werners provpredikan. Jag får hälsa honom välkommen. Det är litet synd att åhörarskaran var så begränsad. Det kunde väl dels bero på den olyckliga tiden på dagen, dels bero på att herr Werners församling befinner sig på annat håll. Annars hade man i någon mån en känsla av att han provpredikade för att bli byrådirektör i statistiska centralbyrån när man åhörde den väldiga mängd statistik som fanns med i hans anförande. Alla de siffrorna hinner jag måhända icke ta upp, men jag återkommer till dem.

Herr talman! För den svenska löntagaren blev 1974 ett på många sätt gott år. Realinkomstutvecklingen blev den bästa sedan kriget. Sysselsättningen ökade kraftigt. Prisökningarna var visserligen alltför höga, men de var ändå lägre än i de flesta andra länder. Samtidigt kunde viktiga krav från löntagarna och de stora folkgrupperna förverkligas i en aktiv reformpolitik. Arbetslivets reformering har förts framåt. Pensionerna har förbättrats kraftigt. Pensionsåldern sänks. Bostadspolitiken har reformerats. Inom regional- och näringspolitiken har kraftåtgärder satts in för att värna och utveckla sysselsättningen. I februari 1975 var antalet sysselsatta 127 000 fler än för ett år sedan.

Jag har många gånger påpekat att det finns ett klart samband mellan å ena sidan industrisamhällets ekonomiska slagkraft och dess förmåga att erbjuda löntagarna trygghet samt å andra sidan reformverksamheten och löntagarnas ökade makt. Reformerna, demokratiseringen, en fördjupad trygghet är en stimulans och en styrka också för den ekonomiska utvecklingen.

I tider av ekonomisk oro riskerar detta samband att skymmas undan. Då kan det finnas grogrund för tal om enkla lösningar. Det kan i den praktiska politiken leda till två olika vägar som båda på sikt får farliga konsekvenser för den grundläggande stabiliteten i industrisamhället.

Den första vägen är den reaktionära vägen. Den utgår ifrån att roten till allt ont ligger i det moderna välfärdssamhället som ett uttryck för människornas vilja att solidariskt styra samhällsutvecklingen och garantera trygghet och rättvisa. Denna sterila väg anvisar som botemedel mot ekonomiska svårigheter en nedskärning av samhällets insatser. Den leder till slagord av typen "en ny individualism".

Enligt vad jag har läst i pressen har en konservativ oppositionspolitiker ute i Europa uppmanat sina anhängare att inte komma med några konjunkturpolitiska recept eller rekommendationer, att inte debattera nyktra och hårda ämnen som strukturpolitik och regionalpolitik. På dessa områden kan man inte uppnå tillräckligt av allmän konfrontation. I stället

måste man spela på befolkningens känslor, injaga fruktan och ångest för den dystra framtidsbilden på det inrikespolitiska och utrikespolitiska fältet. Enligt min mening är ett sådant tänkesätt helt oförenligt med en demokratisk åskådning.

Den andra vägen är mer välmenande men får på sikt farliga konsekvenser. Den innebär en positiv grundinställning till reformer och samhällsåtgärder på snart sagt alla områden. Men den innebär också att man inte anvisar betalning för reformerna. Så skapas förväntningar om ökade samhällsinsatser som inte skall behöva kosta något. Men förr eller senare måste räkningen betalas. I värsta fall genom försämrade utlandsaffärer och svag valuta, kraftiga prisstegringar och hög arbetslöshet, besvikelse över de förväntningar politikerna inte lyckats infria och försämrade möjligheter för demokratin att lösa viktiga samhällsfrågor.

I den ekonomiskt och socialt oroliga värld vi lever i är det inte svårt att finna exempel på hur dessa former av enkla lösningar försvagar möjligheterna att lösa de sociala och ekonomiska problemen.

Jag är förvissad om att den jämförelsevis goda utveckling vi haft i vårt land kan förklaras av att vi i ett parlamentariskt besvärligt läge kunnat visa handlingskraft i riksdagen och som grundval för våra beslut lagt en vilja att fortsätta reformarbetet och ta de ekonomiska konsekvenserna av en aktiv reformpolitik.

Så har vi också medverkat till en utveckling som förenar en god ekonomisk utveckling och ökad makt och ansvarstagande och trygghet. Vi kan glädja oss åt att man ute i Europa talar om 1974 som Sveriges år.

För regeringen har, som jag flera gånger framhållit, utgångspunkten hela tiden varit att söka samla en bred uppslutning i riksdagen bakom sakliga lösningar på de ekonomiska problemen och att till grund för de lösningarna lägga löntagarnas och de stora folkgruppernas intressen.

Om det inte retar herr Bohman för mycket vill jag gärna uttrycka min alldeles ärliga uppskattning över att detta i allt väsentligt har lyckats.

Det lyckades förra våren att samla riksdagen bakom nödvändiga konjunkturstimulanser.

Det lyckades också att lägga fast en skatteomläggning som innebär sänkt skatt för löntagarna och ökade avgifter för arbetsgivarna och att skapa garantier för finansieringen av viktiga reformer på pensionsområdet.

På så sätt kunde vi lägga grunden för en stabil finanspolitik och en fortsatt reformpolitik. Detta var också utgångspunkten vid de överläggningar mellan partierna som inleddes för några veckor sedan och som ledde till en överenskommelse mellan centerpartiet, folkpartiet och socialdemokraterna i förra veckan.

Våra utgångspunkter för de överläggningarna var följande:

Vi ville, för det första, lägga en grund för en tvåårig avtalsuppgörelse. En snabb sådan uppgörelse är av stor betydelse för stabiliteten i vår ekonomi och för den framtida konjunkturutvecklingen.

Vi ville, för det andra, i fullt samförstånd med löntagarorganisationerna

fortsätta med de framgångsrika omläggningar av beskattningen från löntagarna till arbetsgivarna som vi genomfört de senaste åren och som varit en av orsakerna till att vi lyckats hålla nere prisstegringarna jämfört med andra länder. En sådan skatteomläggning också för 1976 lägger en god grund för ett avtal som också innefattar det året.

Vi ville, för det tredje, säkra en ansvarsfull finanspolitik och möjliggöra dels att vi skulle kunna förverkliga redan fattade beslut, dels att vi skulle kunna fortsätta reformverksamheten. Därför betraktade vi kravet på ansvarsfull totalfinansiering som mycket viktigt.

Från dessa utgångspunkter är det min bestämda uppfattning att den överenskommelse vi nu har nått är en bra överenskommelse. Detta resultat hade inte kunnat uppnås om de deltagande partierna inte varit beredda på tillmötesgåenden för andra synpunkter. Jag känner inget behov av att ur den synvinkeln diskutera olika inslag i överenskommelsen. Jag står för överenskommelsen i dess helhet.

Jag vill emellertid klart deklarerera att dessa tillmötesgåenden är ett lågt pris för att i viktiga frågor nå en handlingskraftig majoritet i riksdagen grundad på löntagarnas intressen. Därav följer att överenskommelsen är till gagn för landet. Jag är medveten om att herr Bohman har svårt att dela denna positiva inställning till överenskommelsen. Moderaterna lämnade ju överläggningarna, allt samförståndstal till trots. Och orsaken till detta var att överläggningen tog för mycket hänsyn till låginkomsttagarnas, som jag själv tycker, helt berättigade krav.

Jag ser att moderaterna nu söker sätta i gång vad som gemenligen brukar kallas för en snyftvals. Man fick inte vara med, säger man. Man trängdes bort från överläggningarna. Herr Bohman var inne på den skivan litet grand i dag också. Nu vet alla som var med att det var herr Bohman själv som knäppte portföljen om sina synpunkter och avlägsnade sig. Han begärde nämligen som villkor för medverkan att i riksdagen få driva sina egna skatteskalor och gå emot den skattesänkning för inkomsttagare under 30 000 kr. varom skatteutredningens majoritet hade enat sig. Detta förbehåll att gå emot en överenskommelse som man varit med om att biträda kunde vi självfallet inte acceptera, och då avlägsnade sig moderaterna. Det framgick inte minst av herr Antonssons anförande att när det gäller skatteskalorna för inkomst under 30 000 kr. förelåg en mycket bred enighet. Det var en integrerad del av överenskommelsen, och då kan man inte i förväg hoppa av. Jag har sagt detta för att undvika fortsatt mytbildning från moderaternas sida.

Nu far moderaterna omkring och jag vill nästan säga skrämmer de stora folkgrupperna i efterhand med att överenskommelsen skulle ha varit mycket bättre om herr Bohman hade varit med längre. Och därmed får vi ytterligare en bekräftelse på ihålligheten i herr Bohmans samförståndstal. Herr Bohman är intresserad av ett samförstånd riktat mot de små inkomsttagarnas och de stora löntagargruppernas intressen. Men det kallar jag konfrontation. Och moderaternas isolering i denna fråga är därmed en bekräftelse på en misslyckad konfrontationspolitik.

Jag skall väl inte närmare ta upp herr Bohmans anförande, det har finansministern gjort. Dessutom var anförandet i huvudsak inte riktat mot oss utan mot mittenpartierna; centerpartiet och folkpartiet. Herr Bohman slutade dock med en klapp på axeln och sade att det borgerliga samförståndet ju ändå är bra. För en utanförstående är det intressant att se den största moderata tidningen beskylla centern och folkpartiet för skattefusk och sedan i dag höra herr Bohman beskylla dem för dålig moral. Till sist konstaterar han ändå att de borgerliga är överens.

Men samtidigt som herr Bohman kritiserade i stort sett alla inslag som ingick i skatteuppgörelsen och antydde att de borgerliga partierna nog hade kunnat komma överens om någonting måste det som skulle kunnat hända allvarligt skrämja människor. Därmed blir herr Bohmans angrepp på och vädjan till mittenpartierna något av en bumerang.

Jag vill bara göra ett par påpekanden. Det första är ett sakligt felaktigt påstående som jag tycker är allvarligt. Herr Bohman sade i sitt anförande att pensionärerna inte får någon skattesänkning. De drabbas däremot av skattechöjningar. Det är sakligt fel. Pensionärerna får för det första kraftigt förbättrade pensioner som ett resultat av Haga I, som herr Bohman inte var med om, därtill skattesänkningar och höjda kommunala bostadstillägg. För det andra får pensionärerna i årets överenskommelse lika mycket i skattesänkning som löntagarna. Dessutom blir det särskilda förbättringar för gifta och sammanlevande pensionärer. För det tredje får pensionärerna full kompensation för de effekter på priserna som vissa inslag i överenskommelsen innebär. På alla dessa punkter har moderaterna avstått från att medverka. När herr Bohman säger att skattechöjningarna på punktskatter drabbar pensionärerna kan jag inte underlåta att påminna om att den enda som i denna kammare ifrågasatt att man skall ta bort indexregleringen för folkpensionerna är herr Bohman. Det skedde i en remissdebatt för några år sedan. Därför är det ganska ofattbart när herr Bohman med ett sakligt fullkomligt oriktigt påstående försöker använda pensionärerna som slagträ i den här debatten.

Det andra är mer en intressant observation. Vi får alltid höra herr Bohman citera olika auktoriteter här i kammaren; författare och ekonomer som håller föredrag. De här citaten hinner man aldrig kontrollera något vidare, så man vet aldrig riktigt i vilket sammanhang herr Bohman har tagit dem. I dag citerade han Assar Lindbeck och det föredraget råkade jag ha. Citatet var taget ur ett stycke där han säger att med det skattesystem vi har måste löntagarna begära stora nominella löneökningar. Där slutade herr Bohman sitt citat. Men föredragshållaren fortsätter med att säga att det finns olika metoder att bryta denna trend. Den ena är att minska progressiviteten och den andra är att regering och riksdag vid varje avtalstillfälle går in i avtalsrörelsen och erbjuder löntagarorganisationerna att få ut en betydande del av sina realinkomststegringar via skattesänkningar i stället för via löneökningar. Men det hoppade herr Bohman över och därmed blir citatet i realiteten falskt. Vad vi har gjort tre år i rad är just att vi har givit en väsentlig realinkomststegring i

botten på lönerörelsen. Därmed behövs det inte så stora bruttolöneökningar. Man får ändå samma reala utfall och slipper en inflationsutveckling. Detta var alltså bara en parentes, men det var roligt att få avslöja herr Bohman – på bar gärning, höll jag på att säga.

Till herr "provpredikanten" vill jag säga att vi har framhållit att den träffade uppgörelsen i allt väsentligt överensstämmer med vad vi skulle ha lagt fram om vi hade varit ensamma om att utforma förslaget. Naturligtvis har vi på vissa punkter gjort tillmötesgåenden, för annars hade det inte blivit någon överenskommelse. Men jag tycker ändå det är litet konstigt att vänsterpartiet kommunisterna argumenterar mot att de stora breda LO-grupperna får en hygglig skattesänkning. Skattesänkningen når ju sin toppunkt för LO-medlemmar som under 1976 har en inkomst som ligger under genomsnittsinkomsten. Dessa människor kommer att ha väldigt svårt att tro på kommunisternas förklaring att det är resultatet av en höglöneprofil. Av de 1,3 miljoner löntagare, som herr Werner talar om, vilka tjänar under 35 000 kr. 1976, kommer 1 miljon att nästa år betala in 800 kr. mindre i statlig skatt. Deras statliga skatt har alltså genom denna överenskommelse minskat med mer än hälften. Det är alltså inget dåligt resultat, och det är en mycket klar låglöneprofil. Jag tror inte heller att de stora grupper som i hög grad är med om att betala denna skattesänkning har någonting emot detta. De får ju också en hygglig skattesänkning.

Det verkar som om herr Werner skulle klaga över att vi inte har utlyst ett nyval. Jag har inte märkt att kommunisterna har tillhört de stora nyvalsivrarna, vad de nu kan ha för skäl till det. Vi hade självfallet kunnat hamna i den situationen. Men med hänsyn till de sakliga resultat som uppnåddes och med hänsyn till behovet av en lugn och stabil samhällsutveckling var det enligt vår mening till uppenbart gagn för landet att denna uppgörelse slöts.

De partier som har medverkat i denna uppgörelse har velat ta ett ansvar för landets ekonomi, och det finner jag utomordentligt glädjande. Det är naturligtvis också huvudsaken. Men jag vill gärna se något mer däri. En skribent i en fackförbundstidning framhöll häromdagen närmast med hänvisning till folkpartiet att han tyckte sig se en ärlig strävan till en sorts borgerlig radikalism. "Den hjälper till", skriver han, "att hålla den aggressiva konservatismen på avstånd och gör aktningvärda insatser för att värna om de borgerliga fri- och rättigheterna." Han påpekar att ser man ut på aktuella tendenser i Europa f. n. är detta nog så värdefullt.

Det är en väldig styrka för svensk demokrati att vi kan samla breda majoriteter kring en stabil samhällsutveckling och en framåtsyftande reformpolitik.

Det tyngsta inslaget i överenskommelsen är ett fullföljande av den skattepolitik vi fört de senaste åren. Den går tillbaka till den konstruktiva skattedebatt som förts inte minst på fackligt håll. Det var där man drog upp riktlinjerna. Den grundläggande tanken är att undan för undan föra över skatten från löntagarna till arbetsgivarna på ett sådant sätt att vi

kan bibehålla den utjämning av inkomsterna som det progressiva skattesystemet medför. Därmed kan vi också lägga grunden för en ökning av de stora löntagargruppernas realinkomster utan att det slår sönder vår ekonomiska konkurrenskraft.

De sänkningar av den direkta skatten som efter överenskommelsen nu är garanterad för 1976 bygger på det förslag som skatteutredningens majoritet lagt fram. Det förslaget kunde emellertid inte ena löntagarorganisationerna. Därför gick det inte heller att lägga det till grund för avtalsrörelsen.

I det läget var det naturligt att vidga ramen för sänkningen av den direkta skatten och på så sätt söka sig fram till en skatteomläggning som dels bibehöll de skattesänkningar för låginkomsttagarna som skatteutredningens majoritet föreslagit, dels kunde få en utformning i övrigt som de stora löntagarorganisationerna kunde acceptera. Denna framkomstsväg föreslogs också från LO-håll. Vi känner ju till den stora vikt som folkpartiet fäst vid denna fråga.

Det visade sig också att denna väg var framkomlig. Vi kunde genom överenskommelsen bibehålla låginkomsttagarnas skattesänkningar och genomföra ytterligare sänkningar för de stora heltidsarbetande löntagargrupperna med en högsta skattesänkning som, såsom jag nyss sade, inträffar vid en inkomst som kommer att vara lägre än den genomsnittliga LO-inkomsten för 1976.

I överenskommelsen ligger också en höjning av barnbidragen med 300 kr. från nästa årsskifte, en höjning av de sparavdrag som varit oförändrade under lång tid och som vi utfäste oss att genomföra i den första s. k. Hagaöverenskommelsen samt en höjning av inkomstgränsen för egenföretagares skyldighet att betala arbetsgivaravgift.

Den huvudsakliga finansieringskällan för dessa åtgärder är höjda avgifter för arbetsgivarna. De genomförs dels som en höjning av socialförsäkringsavgifternas uttagsprocent, dels genom att vi tar bort det s. k. inkomsttaket för avgiften. Ur fördelningspolitisk synvinkel är det senare ett viktigt inslag. Men det är väl detta som herr Bohman kallar för dålig moral.

Det återstående finansieringsbehovet täcker vi genom höjningar av punktskatter, som i stort sett innebär ett återställande av priserna på de varor som berörs och genom en höjning av elskatten, som också får ses som ett inslag i energipolitiken och som syftar till en ökad hushållning med energi. Samtidigt som elskatten nu höjs, läggs den också om så att den i högre grad än f. n. drabbar storförbrukarna av energi. På så sätt undviks också alltför hårda påfrestningar på hushållen.

Den svenska ekonomin har en betydande styrka. De förutsättningar som skapas av vår egen ekonomiska utveckling ger också anledning till optimism inför framtiden. Sedan 1968 har investeringarna ökat oavbrutet och vi har satsat hårt på utbildning med anknytning till arbetsmarknaden. Våra företag har en stark ställning på världsmarknaden, vi har en enastående yrkesskicklighet ute i företagen och på arbetsmarknaden, vi har

en fördel av att vi är långt framme när det gäller arbetsmiljö- och inflytande frågor.

Vi har starka fackliga organisationer som har inflytande och därför också tar på sig ansvar.

Den senaste tidens utveckling betyder inte att vi behöver vara mer pessimistiska när det gäller våra möjligheter att inom landet leva upp till de krav som en osäker ekonomisk utveckling kan komma att ställa. Vi har genom den nu träffade överenskommelsen förbättrat dessa möjligheter.

Men vi är genom vår export i hög grad beroende av omvärlden. Och ute i världen råder något av vargatider. Vi har de senaste månaderna kunnat läsa om förfärande höga arbetslöshetstal i en rad av de ledande industriländerna. Vi hör om fallande produktion och sjunkande reallöner. Var tolfte amerikan uppges få matkuponger via socialvården, i detta som betecknats som världens rikaste land.

De senaste månadernas utveckling ger vid handen att den internationella krisen blivit djupare än man tidigare befarat – arbetslösheten högre, produktionsminskningen större, men samtidigt framträder en sjunkande tendens i prisstegringarna på världsmarknaden. Det finns också tecken som tyder på att man nu nått botten. Regeringarna tvingas att sätta in åtgärder för att bemästra arbetslösheten och man väntar på en ändring till det bättre.

Under det gångna svåra året ute i världen har vi i vårt land fört en klar stimulanspolitik i syfte att hävda sysselsättning och produktion, och vi har lyckats väl.

Men det är en politik som vi har svårt att driva ensamma. Jag brukar vid samtal med tyskar hänvisa till våra ömsesidiga ekonomiska förbindelser. Vi har traditionellt ett stort importöverskott i vår handel med Förbundsrepubliken Tyskland.

I fjol förde vi en expansionistisk politik, medan man i Tyskland förde en återhållsam politik. Vår export till Tyskland steg från en relativt sett låg nivå med 20 %. Vår import från Tyskland steg från en relativt sett hög nivå med icke mindre än 45 %. Man kan uttrycka det på det sättet att vår stimulanspolitik också bidrog till att ge jobb åt ganska många tyskar. Men vi fick ingen motsvarande verkan här hemma.

En sådan utveckling får ofrånkomliga konsekvenser för vår handelsbalans. Tillfälligt är det rationellt att öka vår upplåning i utlandet för att klara oss över oljekrisen och över stundens påfrestningar. Men utlandslån är inget ymnighetshorn som plötsligt öppnas. De skall betalas tillbaka med vår framtida produktion, och det finns exempel på länder som genom upplåning i utlandet gått den breda vägen fram till en undergrävd ekonomi.

Därför är en expansiv utveckling i den internationella ekonomin av stor betydelse för vår egen utveckling. Därför är det av vital betydelse även för oss att regeringarna ute i världen beslutsamt satsar på att bekämpa arbetslösheten och satsar på expansion och stimulans. Vi skall

på allt det sätt vi kan verka för en sådan utveckling.

Intill dess att det internationella uppsvinget kommer får vi nog värna om vår ekonomiska styrka. Vår främsta uppgift är att värna sysselsättningen. Men vi måste vara fullt på det klara med de begränsningar som vår handelsbalans och vår valutareserv ställer oss inför. En alltför sorglös expansionism kan snabbt försätta oss i en mycket besvärlig situation. Om ytterligare stimulansåtgärder behöver sättas in, bör vi försöka se till att de bidrar till att stärka vår produktionskraft och så långt möjligt icke belastar vår handelsbalans och vår valutareserv.

I dag går det bra i svensk ekonomi. Men vi bör därför inte låta invagga oss i överdriven säkerhet. Det kan komma att behövas kraftfull handling för att i en orolig och osäker värld hävda vår stabilitet och värna människornas sysselsättning och välfärd.

Den överenskommelse som nyligen träffats och som diskuterats i dag ger besked om att Sveriges riksdag är beredd till handling och ansvar.

Och i det arbetet ställs vi ändå inför ständigt nya uppgifter. Som en ouvertyr till dagens debatt lade centerpartiet fram sina tankar om vår energiförsörjning. Men när nu herr Fälldin är sjuk skall jag inte för mycket gå in på denna fråga. Låt mig bara säga följande.

Vi har ett ansvar för sysselsättningen och välfärden i landet och för en energiförsörjning som tryggar denna sysselsättning. Det är hela ledmotivet i den energiproposition som regeringen har lagt fram och som en enhällig riksdagsgrupp och en enhällig partistyrelse står bakom. Centerpartiet har nu lagt fram sina förslag som, såvitt man kan tolka dem, bl. a. går ut på att vi icke skall bygga redan beslutade kärnkraftverk och om inte riva så i alla fall plombera dem som redan är i funktion.

Jag skall nu inte bara tala om de 10 000 människor som omedelbart skulle bli arbetslösa eller om den kapitalförstöring i storleksordningen 9 å 10 miljarder som ett genomförande av dessa förslag skulle innebära utan också peka på konsekvenserna för vår industriella och näringspolitiska utveckling samt för vår sysselsättning på sikt.

Vad säger ni till alla som bygger småhus eller som fabricerar småhus? Och vad säger ni – eftersom det som föreslås, om det nu skulle genomföras, framför allt är ett dråpslag mot försörjningen med elkraft – till dem som är måna om sysselsättningen inom industrin? En ökning av produktionen med 4, 5 eller 6 % kan inte klaras om vi inte har en tryggad elkraftförsörjning – och inte heller de förbättringar av arbetsmiljön som vi alla eftersträvar men som är energikrävande.

Vad säger ni till skogsindustrin och till skogsägarna som vet att de måste vidareförädla på grund av råvarusituationen och för att kunna hävda sig på världsmarknaden? Vi kan inte dra oss tillbaka och bara exportera rundvirke och malm för att klara centerns energibalans.

Och hur går det för jordbrukarna? Deras enda möjlighet till förbättring är ofta att rationalisera och mekanisera. Jordbruket är ju vår mest energikrävande näringsgren, framför allt om man ser till förbrukningen av gödningsmedel. Vad säger ni till dem?

Skall hushållen få fortsätta att använda hushållsapparater som drivs med elektricitet? Man tvingas ju annars att snabbt införa en hård rationering på elektrisk energi, och det vill vi inte vara med om.

Man kan naturligtvis säga att detta inte är så betydelsefulla frågor, eftersom det inte är någon risk för att dessa förslag genomförs. De kan ju vara enbart led i en opportunistisk politik, som försöker fånga upp stämningar i fullt medvetande om att dessa förslag aldrig kommer att genomföras, och då tar man inga risker. Men annat vore det om det verkligen fanns en chans att de skulle genomföras.

Ja, är det så, är det ändå något av en tragedi att det största oppositionspartiet manövrerar sig in i en sådan position genom sitt fullständigt kategoriska ställningstagande. Jag vill bara för dagen säga att detta besked understryker det ansvar som socialdemokratin måste ta på sig för sysselsättningen och människornas välfärd och försörjning i vårt land. Jag vill tillägga att vi är tveklöst beredda att ta det ansvaret.

Herr ANTONSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Av någon anledning som jag har svårt att förstå kom statsministern i slutet av sitt anförande in på en fråga som vi i dag inte alls diskuterar, nämligen energipolitiken. I en replik hinner jag inte utveckla vår principiella syn och våra praktiska förslag, men jag vill göra den bestämda deklARATIONEN att vi lika mycket som socialdemokratin slår vakt om sysselsättningen här i landet även i framtiden. Det har vi visat i gångna tider när vi har träffat uppgörelser om konjunkturpolitik, och den linjen ligger fast för vårt parti.

Vi säger inte, herr statsminister, att man skall plombera de fem aggregat som nu är färdiga, utan vi har sagt att de bör få vara i drift under en försöksperiod samtidigt som man intensivt forskar för att söka eliminera de säkerhetsrisker som ligger i bl. a. den strålning som vi vet finns i det här materialet. Först om man inte kan lösa säkerhetsproblemen, har vi sagt, måste dessa aggregat tas ur drift, och man bör redan nu ha en beredskapsplan för detta.

Sedan frågade herr statsministern: Klarar ni sysselsättningen, klarar ni en produktionsökning på 4 à 5 % med er inställning till energipolitiken? Ja, herr statsminister, vi har ett väldigt fint belägg från fjolåret, som visar att centerpartiet här inte alls är ute på något gungfly. Under förra året klarade vi nämligen en produktionsökning på 4 %, men samtidigt sjönk energiförbrukningen med 6 % i stället för att som de närmast föregående åren öka med i genomsnitt drygt 4 %. Och, märk väl, samtidigt tillkom 100 000 nya jobb, varav många var inom industrin – detta som vi trätte om för något år sedan.

Jag hade inte tänkt ta upp den här frågan, men jag kände mig tvingad att kort beröra den, eftersom statsministern liksom hängde på den i sitt anförande.

I övrigt tecknade statsministern ett brett principiellt perspektiv som bakgrund till den nu träffade uppgörelsen om ekonomi och skatter. Jag

vill gärna göra den klara personliga deklARATIONEN att statsministern ingalunda är ensam om att känna samhällsligt ansvar i det bekymmersamma läge som vi nu befinner oss i. I det parlamentariska dödläge som vi har i riksdagen och med de ekonomiska bekymmer som vi upplever, och som kan bli värre än i dag, bör vi enligt min mening söka samlande lösningar i viktiga frågor – jag poängterar: under den valperiod vi nu är inne i. Det innebär inte att vi gör avkall på principiella värderingar – dem har vi alla – men vi måste se till, att demokratin och det parlamentariska livet fungerar. Tids nog får vi säkert under valrörelsen klargöra var våra principiella och praktiska skiljelinjer går.

Vägledande för centern i den här uppgörelsen har varit att vi har känt ett politiskt ansvar: ett ansvar för att medverka till en stabil samhälls-ekonomi, ett ansvar för att försöka dämpa inflationen och hålla sysselsättningen uppe. Vi har exempel från länder ganska nära inpå oss, där partierna har grävt ner sig i ett skyttegravskrig, oförmögna att komma fram till samlande lösningar, även om – som i exempelvis Danmark – situationen när det gäller arbetslöshet och inflation är långt värre än den svenska.

Låt mig slå fast att stor arbetslöshet och hög inflation skapar kriser, som i dag hotar demokratin funktionsduglighet i flera länder i västvärlden. Riskerna för en liknande utveckling i vårt land har utgjort centerns principiella motiv för att medverka till en bred uppgörelse om skatter och ekonomi.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle.

Herr talman! Först vill jag ta upp statsministerns beskyllning för citatförfalskning beträffande Assar Lindbeck. Varför skulle jag ha gjort mig skyldig till det? Ett genomgående tema i Assar Lindbecks hela anförande är ju att han har samma uppfattning som vi moderater om hur de problem som Sveriges ekonomi nu brottas med skall lösas.

Vad säger då Assar Lindbeck i det stycke som jag inte citerade? Jo, att det finns två metoder att lösa problemen. "Den ena är att man minskar progressiviteten i skattesystemet." – Alltså det som vi moderater talat starkt för. "Den andra är att regering och riksdag vid varje avtalstillfälle går in i avtalsrörelsen och erbjuder löntagarorganisationerna att få ut en betydande del av sina realinkomststegringar via skattesänkningar i stället för via lönehöjningar."

Ja visst. Men hela mitt anförande var byggt på att det *inte* blir någon verklig skattesänkning om man ser till totalresultatet och till de *ökade* skatter som läggs på folkhushållet. Jag visade med siffror att så blir fallet. Bara i så måtto blir det en skattesänkning, att människorna skulle ha fått det sämre nästa år, om man inte gjort någonting alls. Men det blir ingen skattesänkning om man tar hänsyn till inkomstagarnas totala situation just det året.

Men Assar Lindbeck tillägger: "Väljer man den sistnämnda lösningen så förlorar förstås löntagarorganisationerna i hög grad sin traditionella

roll i samhället att genom förhandlingar med arbetsgivarna påverka sina medlemmars realinkomster."

Varför läste inte herr Palme upp den meningen? Samtidigt som herr Palme påstår att jag med avsikt skulle ha uteslutit saker som är olämpliga, utesluter herr Palme själv den konklusion, som Assar Lindbeck lade till och som jag tycker att i varje fall löntagarorganisationerna borde ha ett intresse av att herr Palme återger.

Varför lämnade vi moderater förhandlingarna? Jag tar inte tillbaka ett enda ord i den beskrivning som jag har lämnat. Det ställdes ett ovillkorligt krav på oss att vi skulle acceptera skatteutredningens skala. När jag förklarade att vi var beredda att ta den miljard som tillkom för att möjliggöra en större skattesänkning och använda den för att sänka skatterna för inkomsttagare under 30 000 kr., förklarade herr Palme: "Det hjälper inte. Ni skall villkorslöst acceptera skatteutredningens förslag på denna punkt." "Det är ett villkor för fortsatta förhandlingar." Så gick det till.

Anledningen till att vi i det ursprungliga skatteförslaget inte gick lika långt som majoriteten då det gällde skattesänkningen för låginkomsttagare var helt enkelt att pengarna inte räckte till både för detta och för att sänka marginalsatserna. Vi ansåg med hänsyn till inflationen och de stora löntagargruppenas – majoriteten av löntagarna i vårt land – intressen och för att få en snabb avtalsrörelse, där det lönar sig med löneökningar, att man måste ta ett ordentligt grepp beträffande marginalsatserna. Och då räckte inte pengarna till. Vi hyste ingen motvilja mot att sänka skatterna för låginkomsttagarna. Varför skulle vi inte vilja göra det?

Vidare säger herr Palme att jag i mitt anförande felaktigt påstod att pensionärerna inte får fördel av själva skattesänkingsbeslutet. Herr Palme anknöt till Haga I och till vad som hänt i år beträffande förbättringarna av pensionärernas villkor. Då det gällde överenskommelsen Haga I och den del som rörde pensionärerna, förelåg bred enighet i alla grupper – även bland dem som inte var med i Haga I – om de reformer som det då var fråga om. Det var inte Haga I som löste problemen. Enighet rådde redan dessförinnan.

Även i skatteutredningen i december förelåg fullständig enighet mellan alla partier, herr Palme, om att man skulle angripa pensionärernas problem och förbättra för dem i olika avscenden. Men vad jag talade om var de direkta påstådda skattesänkningarna. De pensionärer som *bara* har sin pension – det var dem jag tänkte på – har inga skatter och får alltså inga skattesänkningar. Däremot drabbas de obestriddigen av höjda punktskatter. Då jag sade detta, blev herr Palme så upprörd att han återkom med den gamla beskillningen att jag skulle ha sagt att man skall ta bort indexregleringen av pensionerna. Gång på gång har herr Palme upprepat detta. Och gång efter gång har jag dementerat den uppgiften. Ändå står herr Palme nu och för fram sitt osanna påstående. Och han gör det samtidigt som han moraliserar så att man nästan ser hur vingarna

växer ut ur ryggen på honom och hör hur det knakar. Skall man moralisera, då skall man se till att man själv står på verklighetens och sanningens grund, tycker jag.

Det är ingen hejd på hur bra det nu kommer att bli i landet. Tänk vad uppgörelserna – Haga I och Haga II –, gör han gällande, har varit förnämliga för riksdagen, demokratin, ekonomin och allting annat. Men det var inte så länge sedan som herr Palme skojade friskt om Haga I-överenskommelsen, skämtade bort den och talade om rumba i Balders hage och sådant där. Då blev den stora uppgörelsen plötsligt tjo och tjim på Bellmans Haga. Hur länge kommer det att dröja innan herr Palme på samma sätt ironiserar över den aktuella uppgörelsen med två av de borgerliga partierna? Om det blir majoritet för socialdemokraterna kanske vi får höra sådana här dansturer på nytt apostroferas. Eller hur? Man vet ju aldrig när det gäller herr Palme.

Det verkar som om statsministern menade att det skulle vara något fel på riksdagsarbetet, när han slutade sitt magistrala anförande med att påstå att överenskommelsen utanför riksdagen ger besked om att Sveriges riksdag är beredd till handling och ansvar. Skulle alltså riksdagen inte ha varit beredd till handling och ansvar, om vi på sedvanligt sätt hade träffat kompromisser här i riksdagen om skattesänkningar och finansieringsmetoder? Måste det ske utanför riksdagen i slutna rum där herr Palme är ordförande, för att Sveriges demokrati skall visa ansvar och handlingskraft? Måste det vara på det sättet?

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske viktigt att ta fram fakta i fråga om folkpensionärerna. De har alltså nu fr. o. m. årsskiftet fått förbättringar som formulerades och bekräftades genom den första Hagaöverenskommelsen. Det är riktigt att det inte hade varit några kontroversiella uppfattningar i utredningen, men det var först genom det samlade resultatet av den överenskommelsen som man fick fram förbättringarna. De innebär ju att reglerna för bostadstilläggen fr. o. m. årsskiftet har förändrats så att mer blir över även för den som har en liten sidoinkomst. Vidare sker en viss utjämning mellan makar och ensamstående, så att inte pensionärspår skall få så mycket lägre pension per person som de haft tidigare. Den skatteomläggning 1976 som nu säkras genom den aktuella överenskommelsen innebär också att sambeskattningen för dessa folkpensionärer äntligen upphör och att man inför en individuell beskattning.

Men sedan finns då statens egna pensionärer, alltså de som varit verk-samma i statlig tjänst. De har inte fullt ut fått del av detta på grund av de regler som gäller för samordning mellan folkpension, ATP och den statliga tjänstepensionen. Jag hade hoppats att finansministern skulle ta ett par minuter till att svara på min direkta fråga om inte regeringen under hans tid är beredd att skapa större rättvisa för statens egna tjänare. När jag inte får svar av finansministern, får jag väl vända mig till statsministern och fråga om det kan tänkas ske under hans tid. Det

behöver inte betyda att den aktuella mandatperioden för honom blir längre än för finansministern, men det är ju intressant att höra med tanke på det något längre perspektiv han kan ha, om han är beredd att klara upp den här saken.

Statsministern talade mycket om en socialt ansvarsfull politik. Den allra viktigaste sociala rättigheten är självfallet rätten till jobb. Om människor inte får den rätten, slår det hårt på deras privata liv, det slår hårt på personligheten och på deras förtroende för samhället. Därför är det viktigt att vi här får klart för oss vad som, inte blev klart genom den förra debattomgången på eftermiddagen: Om en uppgång i ekonomin dröjer ute i världen, om det tar längre tid än vad regeringen räknat med i budgetpropositionen för uppgången inom den västliga industrivärlden, där den amerikanska ekonomin är avgörande, att fortplanta sig hit, är då den svenska regeringen beredd att under andra halvåret själv medverka till nödvändiga stimulansåtgärder? Eller skall vi räkna med risken att ni då sätter er på hasorna?

Jag skall inte gå in i plomberingsdebatten. Jag tror att det finns många som skyggar för ytterligheter som har kommit in i den debatten. Jag menar att det finns möjligheter att gå fram på en förnuftig spårinje som klarar välfärden, som innebär en försiktigare utbyggnad än man tidigare räknat med som möjlig och som därmed minskar miljöriskerna och vidgar handlingsfriheten inom svensk energipolitik. En sådan konkret och realistisk spårinje tar inte bort jobb utan skapar i stället nya jobb bland byggnadsarbetare och ingenjörer, och den stimulerar uppfinnare och företagare. Och då är det viktigt att vi inte drämmer varandra i huvudet med överdrivna påståenden.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palme hade en del spridda vänligheter att säga till mig. När det gällde min provpredikan, herr Palme, hade jag aldrig räknat med att finna nåd inför domkapitlet, i detta fall representerat av översteprästen Palme själv.

Sedan tyckte statsministern att jag använde litet för mycket siffror och att jag lät som en byrådirektör. Ja, vi har litet olika erfarenheter, jag vet inte hur en byrådirektör har det. Den erfarenheten har ju statsministern och kan därför uttala sig med en viss sakkunskap. Men annars är de siffror som jag nämnde realiteter för löntagarna. Jag vet att ni inte vill att vi skall tala så mycket om de siffrorna och fråga varför inkomsttagarna under 35 000 kronor inte fick vara med och dela på den extra miljarden. Tror ni verkligen att de breda löntagargrupper som får stora skattesänkningar inte skulle vara beredda att i solidaritetens namn dela med sig till låglönegrupperna under 35 000 kr.?

Vidare görs det naturligtvis olika bedömningar efter en sådan här uppgörelse. De görs givetvis med utgångspunkt i vilka intressen man företräder. Herr Helén påstod att det finns de som gör prognoser och bedömningar som om regeringar och parlament stod vid sidan av utveck-

lingen. Det kan man då inte säga om herr Helén. Han talar om ekonomi som om det enbart fanns regeringar och parlament. Herr Helén har här funnit ett utmärkt sätt att försvara arbetsgivarna genom att låtsas som om de inte fanns. Han tror att det är regeringar som exporterar inflationen, eller också är det bara oljeländerna som gör det. Han glömmet helt bort de stora oljetrusterna och deras manipulationer. Han glömmet bort att de stora monopolföretagen har makt över prissättningen i Sverige och i andra kapitalistiska stater. Monopolkapitalet och dess profitintressen bär ju huvudansvaret för inflationen. Att säga att man vill bekämpa inflationen utan att vilja angripa kapitalet är ju som Don Quijotes kamp mot väderkvarnarna, herr Helén. Men herr Helén är inte den ende Don Quijoten i den ekonomiska politiken. När denna överenskommelse presenteras heter det att den förbättrar inkomstläget för vissa breda grupper, men det hela skall ju betalas genom att arbetsgivarna skall få räkna av det i avtalsrörelsen. Och skattesänkning och mindre löneökning är ju för vanliga inkomsttagare inte säkert bättre än en större löneökning.

Vi har nu fått en statlig inblandning i avtalsrörelsen, en statlig inkomstpolitik. Regeringen sköter lönekampen tillsammans med herrar Helén och Fälldin för att löntagarna inte skall resa så stora krav i avtalsrörelsen. Folkpartiet krävde en extra miljard för de nya skatteskalorna och fick också igenom det kravet i uppgörelsen. Men den extra miljarden kom inte med ett enda öre dem till godo som tjänar mindre än 35 000 kr., och det rimmar dåligt med den solidariska lönepolitik som man på socialdemokratiskt håll säger sig vilja föra. Och den har ju haft ambitionen att främst stödja de sämst ställda. Jag anser att den i och för sig utgår från den felaktiga förutsättningen att det blir bättre för de lågavlönade om icke lika lågavlönade avstår från möjliga löneförhöjningar, eftersom den politiken i hög grad har gynnat kapitalägarna i företag som kan betala bättre och har bidragit till de s. k. övervinsterna. Men den solidariska lönepolitiken hade ju utjämningen som syfte, och det kan man inte säga om den inkomstpolitik regeringen nu bedriver tillsammans med herr Helén och herr Fälldin. Om den gäller snarast motsatsen. Man kan säga att den solidariska lönepolitiken har fått en motvikt i Hagarpartiernas osolidariska inkomstpolitik.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Herr Werner i Tyresö sade att han inte visste hur en byrådirektör hade det – jag vet inte varför. Jag skall inte tala om arvodesanknytningen nu.

Däremot borde herr Werner ha någon inblick i hur byggnadsarbetare har det, han borde åtminstone ha haft inblick i det, och det var just Byggnadsarbetareförbundets ordförande som med hänsyn till sina medlemsgrupper först tog upp kravet på den extra "skivan" lagd ovanpå skattesänkningen, de 4 miljarderna. Det hindrar inte alls att de stora beloppen ligger under 30 000. Därför är detta fullt i överensstämmelse med en solidarisk lönepolitik.

Till herr Helén vill jag säga att frågan om statspensionärerna är en förhandlingsfråga. I fjolårets förhandlingar fick de ett visst tillskott och nu finns de med i årets förhandlingar. Vi brukar betrakta det som en förhandlingsfråga, och det tycker jag vi skall göra i fortsättningen också.

Sedan tror jag, precis som herr Helén, att man skall driva en förnuftig sparpolitik – så långt som det över huvud taget går utan att det förstör våra möjligheter att trygga sysselsättningen.

Jag skall inte plåga herr Antonsson i energifrågan, som han kanske inte har satt sig in i så mycket, jag vet inte. I och för sig har vi vant oss vid att centern svänger litet i energifrågorna från dag till annan. Alla som hörde nyhetssändningen eller såg TV-intervjuerna i går fick väl klart för sig att centerns avsikt var att plombera nu i drift varande kärnkraftverk. Det fanns ingen tvekan på den punkten. Nu säger herr Antonsson att man bara hade för avsikt att skaffa plomberna. Det är för all del en betydande förändring i positionen, men ni har sagt att säkerhetsproblemen inte är lösta – alltså skall vi inte bygga ut kärnkraften. Om inte säkerhetsproblemen är lösta skall de kärnkraftverk som nu är i drift stängas. Man kan inte dra någon annan slutsats. Men detta är som sagt ett steg mot en nyktrare inställning.

Jag skall inte nu ytterligare fördjupa mig i detta. Ni får skylla er själva för att jag tog upp det. Ni inledde i realiteten finansdebatten i går genom att spela ut allt detta.

Till herr Bohman vill jag säga att jag ofta har förundrats över hur man kan bli så arg. Jag tror att däri ligger något av en förklaring till att vi inte fick ha den större eller mindre glädjen att se herr Bohman länge vid förhandlingsbordet. Om man skall tala klartext önskade moderaterna till varje pris inte någon överenskommelse, men de hade tänkt sitta med vid bordet så länge som möjligt. Det hade de väl fått göra, men så störtade herr Bohman själv ut med detta villkor och sade: Vi förbehåller oss rätten att driva våra egna skatteskalor. Något förvånade sade vi naturligtvis nej till det; det var helt orimligt. Sedan behövdes det inte mycket mer än att finansministern och jag tittade litet på herr Bohman förrän han efter vanligheten blev arg och lämnade lokalen. Men jag tror att det temperamentet är något av en fiende, om han nu ville hänga sig kvar vid förhandlingarna. Mytbildningen om att moderaterna skulle ha blivit utkörda är alldeles fel.

Detta med pensionärerna var väldigt avslöjande.

För det första, säger herr Bohman, är det ju så när vi sänker skatterna att de pensionärer som inte betalar någon skatt – och det är de allra flesta – inte får någon skattesänkning. Det var bra att det sades av herr Bohman själv, för i valrörelse efter valrörelse har han sagt att den viktigaste sociala reformen för pensionärerna är att befria dem från skatt. Nu fick vi ju klart för oss att de flesta pensionärer betalar ingen skatt.

För det andra, säger herr Bohman, precis som det står i hans tal, att pensionärerna drabbas av skattehöjningarna på punktskatterna. Nu borde det väl ändå höra till den politiska moralen att tala om hur det verkligen

ligger till. Om man från tid till annan höjer priset på brännvin här i landet – och det görs av denna riksdag – så gäller detta höjda pris på brännvin även för folkpensionärer. Men pensionärerna får – i den mån denna prishöjning påverkar index – kompensation via ett ökat index-tillägg. Detta vet varenda medlem av denna kammare och flertalet andra människor också. Att då bara försöka spela ut detta att pensionärerna drabbas, när de är den enda grupp i samhället förutom jordbruk, försvar och litet annat som får en direkt indexkompensation, är att vilseleda allmänheten.

Herr Bohman var egentligen mest arg – det riktigt lyste av indignation – när han påstod att jag hade tillåtit mig att i Borås skämta om så allvarliga ting som Haga I och tala om rumba i Balders hage. Det är riktigt, herr Bohman, att jag var i Borås och talade om sådana mycket allvarliga ting som skatteuppgörelsen. Men det råkade i den Folkets park där jag talade vara ett dansprogram uppsatt på väggen som det ofta är i folkparker. Jag fann att det var ett ganska bra sätt att med användande av detta dansprogram som illustration sakligt och objektivt redovisa gången av förhandlingarna. Jag tror att jag sade att det började med tango med herr Bohman men att han var en dålig tangokavaljer. Han förblir en dålig tangokavaljer.

Politik är något mycket allvarligt men man behöver inte göra den alltför dödråkig. Man behöver inte störta upp med indignationen långt upp i tonsillerna därför att man ryktesvägen har hört att jag i samband med en redovisning av Hagaöverenskommelsen även hade infört begreppen rumba och tango. Det tror jag är en lärdom vi skall dra.

Jag kan förstå att med den konfrontationspolitik som herr Bohman har byggt upp – strid till varje pris nästan i alla frågor – och med den dystra bild av landet som herr Bohman tecknar, så känner han besvikelse när vi nu med stor majoritet i riksdagen har kunnat samla oss kring en ansvarsfull ekonomisk politik. Det kan jag som sagt förstå, men jag tycker det är beklagligt om han ger uttryck för detta i denna ständigt återkommande ilska. Det kanske kommer något annat tillfälle, herr Bohman, och då kanske herr Bohman kan vara med i början, i mitten och kanske i slutet också, om herr Bohman håller humöret i styr.

Herr ANTONSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig i den här korta repliken i första hand få dröja något vid det som vi egentligen diskuterar i dag, nämligen skatteuppgörelsen och uppgörelsen kring den ekonomiska politiken.

För det första är vi från vårt håll särskilt tillfreds med att vi fick igenom barnbidragens höjning senast den 1 januari nästa år, eventuellt tidigare om konjunkturen gör det nödvändigt. Vi vill med detta slå vakt om de konsumtionssvaga grupper som barnfamiljerna av tradition utgör. Regeringen har visat ett ljumt intresse för detta förslag.

För det andra har vi slagit vakt om låginkomstprofilen i skattesänk-

ningen, och där är vi i långa stycken eniga med socialdemokratin. Av denna skattesänkning på ungefär 5 miljarder går ca 4 miljarder till de inkomster och inkomstdelar som ligger i skattet upp till 30 000 kr.

Vidare: Elbeskattningen drabbar obetydligt de mindre förbrukarna, de enskilda hushållen. Den drabbar de större elkonsumenterna, och därmed har man gått ett steg mot skatt efter bärkraft. Vi har i finansutskottets skrivning fått löfte om kreditlättnader på 500 milj. kr. för mindre och medelstora företag och för jordbruket. Jag vill passa på att fråga om regeringen har för avsikt att expediera denna ganska klara beställning från finansutskottet.

Sedan vågar jag påstå att arbetsgivaravgiften blev ca 2 miljarder lägre i denna uppgörelse än den hade blivit om socialdemokratin själv hade lagt fram sitt förslag, även om herr Palme försäkrat att det inte skulle ha blivit några större ändringar. Skattefriheten i fråga om arbetsgivaravgiften för egenföretagare med inkomst upp till 18 000 kr. fäster vi också vikt vid.

Så till sist, herr talman, några ord om energipolitiken. Statsministern gick förbi det mest realistiska i vad jag hade att säga i en kort replik, där man inte kan utveckla ett principiellt resonemang. Jag sade att vi i fjol sparade 6 % energi i stället för att som vanligen sker öka energiförbrukningen med 4 % och att vi trots det inte bara höll uppe arbetsintensiteten i industrin utan också fick en ökning med ungefär 100 000 nya jobb. Vi har haft centerinitiativ i denna fråga 1973 och 1974, där vi klart har sagt att en kärnkraftsutbyggnad inte får göras förrän nytt allsidigt beslutsunderlag kommit fram.

Min repliktid är ute nu, och därför ber jag att till herr statsministern få överlämna det uttalande som vår riksdagsgrupp gjorde i går. Om herr Palme läser det noggrant skall han finna att han inte har stöd för de påståenden som han har fällt i debatten i dag.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern var förundrad över hur jag kunde bli så "arg". Det har statsministern varit i varje anförande som jag har lyssnat till – sedan 1973 års valresultat blev känt har statsministern upprepat detta gång efter annan. Jag skall gärna erkänna att jag blir indignerad när jag har att göra med statsminister Olof Palme. Det brukar jag inte bli när det gäller andra meddebattörer. Herr Sträng och jag brukar slåss så att det ryker om det utan att någon av oss blir arg. Men med Olof Palme är det något alldeles speciellt. Men det beror inte på att han är statsminister eller på honom själv som person, utan på att han kastar ur sig beskyllningar som han vet inte är sanna, gör påståenden som han vet inte är vederhäftiga, som saknar grund.

När han, i varje fall indirekt, gör gällande att uppgörelser utanför Sveriges riksdag skulle tyda på större handlingskraft, mera ansvarskänsla, mera sinne för demokratin än uppgörelser som träffas inne i riksdagen, då kan jag inte följa honom. Och när han vidhåller sitt påstående att

vi lämnade partiöverläggningarna därför att vi inte "ville" ge låginkomsttagarna några skattesänkningar medan däremot socialdemokraterna ville göra detta, är den uppgiften också felaktig, och det vet Olof Palme. Och när Olof Palme upprepar sin gamla beskyllning att jag skulle ha sagt att jag ville ta bort indexregleringen av folkpensionerna, då vet Olof Palme att även det är fel. Är det verkligen besynnerligt att man blir indignerad när landets statsminister – Olof Palme är tyvärr också min statsminister – lämnar uppgifter av det här slaget? Rätten att då bli indignerad, då osanna beskyllningar framförs, förbehåller jag mig även framdeles, herr Palme.

En fråga till herr Palme och i viss mån även till herr Helén: Menar herrarna verkligen att om Haga I inte skulle ha kommit till stånd, då skulle socialdemokraterna, trots enigheten i skatteutredningen, inte ha lagt fram något förslag till riksdagen om förbättrade folkpensioner? Menar ni verkligen det?

En annan fråga som herr Palme inte svarat på är denna: Blir det verkligen skattesänkningar nästa år, om man ser till totalresultatet för alla landets inkomsttagare och framför allt för majoriteten av inkomsttagarna? Har ni gjort någon kalkyl på detta? Vi har gjort det – vi har satt oss ned och räknat plus och minus och kommit fram till att totalresultatet av det som ni just nu bröstar er så mycket över blir att ingen vinner någonting på det. Det blir ingen skattesänkning – inte heller för låginkomsttagarna. Gör en sådan kalkyl och presentera den för oss, så skall vi ha en *angenäm* debatt, herr Palme – en debatt om fakta och realiteter.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bohman kan väl ändå inte förneka att det blir en skillnad för löntagarna i skiktet mellan 40 000 och 84 500 kr. om de får de 1 600 kronorna i skattesänkning jämfört med att de hade fått de 1 200 som majoriteten hade föreslagit.

Statsministern säger att hela frågan om samordningen för statspensionärernas del är en förhandlingsfråga. Men om staten här är arbetsgivaren och staten har burit sig oresonligt åt i det förgångna, skall vi då aldrig kunna rätta till det?

Sedan har jag ingenting emot att herr Palme slår herr Werner i Tyresö i huvudet med Börje Jönsson. Börje Jönsson har väl gjort sin insats i den här skattedebatten, men han var inte först på plan. Inte heller hade vi ens med hans linje kunnat garantera att de lättnader i marginaleffekterna som uppnåddes genom Haga I verkligen hade stått sig. Så smal är faktiskt den egg på vilken man balanserar.

Men att det inte är oväsentligt med de 1 600 kronorna framgår t. ex. av det nummer av Fackföreningsrörelsen som kommit ut i dag och där man säger:

"För en 'vanlig' löntagare innebär justeringen av skatteskalorna det samma som en löneökning på 4 000 kr eller cirka 10 procent före skatt. Det är ett faktum, som inte bör förbises, när resultatet av den pågående

avtalsrörelsen så småningom ska summeras.”

Eftersom herr Werner i Tyresö har övat sig i statistik i dag skulle jag vilja läsa upp för honom skatteutredningens egna siffror. Det är en mycket försiktig beräkning av mycket vanliga yrkesinkomster under 1976. En vanlig textilarbetares inkomst beräknas då uppgå till 40 500 kr., inom trä blir inkomsten 43 400, för en vanlig verkstadsarbetare 46 200, inom massa och papper 49 200, inom järn och stål 49 700 och inom byggnads 54 900. Just för dessa yrkesgrupper blir den direkta statskattesänkningen 1 600 kr. Det kan väl inte vara likgiltigt i Byggettan, herr Werner?

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Tänk att det ante mig nästan att det för herr Helén inte skulle räcka med att herr Palme drog till med Börje Jönsson; herr Helén var naturligtvis först på plan i den här frågan också.

När det gäller den här uppgörelsen hävdar vi att det är ett avsteg från låglöneprofilen så länge man inte låter inkomstgrupperna under 35 000 vara med och dela på den här extra miljarden. Vi anser att man har gett arbetsgivarna ett gott argument för att hålla igen och framtvinga ett dåligt tvåårsavtal. LO:s bud inför 1975, som lades fram för flera månader sedan, måste i dag betraktas som överspelade eftersom priser, hyror, taxor och kommunalskatter sedan dess har ökat. Kommunerna har gått med på ett skattestopp under 1976 och 1977 med en höjning på 75 öre för vardera året. Men samtidigt skall de betala den högre arbetsgivaravgiften, vilket ställer nya anspråk på kommunernas ekonomi och driver fram nya taxehöjningar.

Uppgörelsen gav direktskattesänkningar främst för mellaninkomstgrupperna, men bidrar också till högre priser genom nya varuskatter. Jag delar alltså inte uppfattningen att man underlättat de pågående avtalsförhandlingarna utan det kan mycket väl vara tvärtom. Vad som är verkligt oroande är att man i den här uppgörelsen går ett steg längre jämfört med den förra uppgörelsen eftersom man då nöjde sig med att uttrycka sig så här: Löntagarorganisationerna har vidare förklarat sig beredda att i så fall ta hänsyn till detta i den kommande avtalsrörelsen. Den här gången går man ett steg längre eftersom man i samband med höjningen av socialförsäkringsavgiften skriver: De partier som ingått denna uppgörelse förutsätter att löneanspråken i motsvarande grad kommer att reduceras. Frågan är: Vad blir tredje steget i den statliga inkomstpolitiken? Jag betvivlar inte i och för sig att regeringen kan få herr Helén med på ännu en uppgörelse med de eftergifter ni är beredda att göra, samtidigt som herr Helén kvitterar den vänligheten med att strax efteråt stå upp och förklara att det egentligen är han som bestämmer och avgör tidpunkten när han skall flytta in i kanslihuset mer permanent.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag vill vända mig till herr Antonsson. Det enligt egen uppgift enda realistiska han anförde var de besparingar som skett på energisidan 1974. Att ta ett år – det har vi många gånger påpekat – med en exceptionellt mild vinter, vars upprepande vi inte kan garantera, ett år med ransoneringar, sparkampanjer och förstagångseffekter av vissa sparåtgärder som mall för framtiden är sakligt helt orimligt. Jag vill bara påpeka att i januari steg elförbrukningen med 15 % jämfört med i fjol, i februari med 13 % jämfört med i fjol. Det är relativt oroande siffror med hänsyn till de mycket ambitiösa sparmål som vi har.

Centertalet hade jag läst, annars hade jag inte ställt frågorna. Fast herr Antonsson hade så kort tid på sig lyckades han på en väsentlig punkt desavouera programmet om plomberingarna. Vi får se hur länge det håller.

Herr Bohman är uppenbarligen inte bara arg i största allmänhet utan har är rent personligt arg. Det får jag försöka bära. De exempel han angav som grogrund för sin indignation tycker jag var ganska dåliga. Han nämnde för det första att jag hade sagt att jag föredrar uppgörelser utanför riksdagen framför uppgörelser i riksdagen. Vad är det för trams? Detta var icke någon utomparlamentarisk uppgörelse. Den slöts mellan tre riksdagspartier och grundlade därigenom en bastant majoritet i denna riksdag. Den speciella formen är betingad av det parlamentariska läge som föreligger och det arbete som pågick i finansutskottet. Det var i den speciella situationen den bästa väg man kunde gå om man ville nå en bred majoritet. Där finns inte ett spår av att jag skulle preferera uppgörelser utanför riksdagen framför sådana i riksdagen. Dessutom har herr Bohmans parti varit mycket angeläget om att vara med om denna typ av överläggningar mellan partiledningarna utan att resa några principiella gensagor. Det var alltså ett dåligt exempel.

Vad gäller herr Bohmans påstående om folkpensionerna och index-tilläggen hänvisar jag till remissdebatten 1972.

Herr Bohmans tredje påstående var om möjligt ännu sämre. Jag har sagt precis som det var beträffande låginkomsttagarna och skattesänkningen. I ett läge då det förelåg enighet bland alla andra att lägga skatteutredningens majoritets skatteskalor för inkomsttagare under 30 000 kr. till grund för en skattereform, då förbehöll ni er rätten att driva era egna skatteskalor och ändå vara med om en uppgörelse. Det var ett orimligt krav som ni själva förde fram. När vi helt naturligt sade nej till detta – denna bastanta majoritet har bekräftats här av herr Antonsson – då avlägsnade sig herr Bohman i ilska. Vi fick flera stycken försöka förhindra att det skedde alltför tidigt.

Det är alldeles klart att inkomsttagarna får mer pengar över om man sänker deras skatt. Visst får de vara med om att betala höjda punktskatter. Men det måste till ett förskräckligt drickande av brännvin och läskedrycker, förbrukande av olika förpackningar och elström för att skattesänkningen skall ätas upp.

En väsentlig förklaring till realinkomstökningen på ungefär 7 % 1974 var de 1 500 kr. mindre i folkpensionsavgift. Även årets uppgörelse om en skattesänkning, som herr Bohman inte heller var med om, utgör en god grund för en realinkomstökning. Sambandet är alldeles klart.

Jag har ingenting emot herr Bohman som person. Utifrån min ideologi är det alldeles felaktigt att bygga upp politiken på personlig rancune. Vad jag har emot herr Bohman är hans åsikter, hans ideologi och de argument med vilka han försöker vinna anhängare. Det jag egentligen mest har angripit herr Bohman för under senare år har varit detta svartmålande av nuläget i detta land och dess framtid.

Under valdebatten 1973 tillfrågades herr Bohman i TV vad som skulle hända om socialdemokraterna var kvar i regeringsställning. Då svarade herr Bohman – ljudbandet finns bevarat – att jag vet att det är många människor som skulle gripas av djup depression och flytta ur landet. När kommittén för psykologisk försvarsberedskap i höstas tillfrågade folk vad de tyckte om detta land, så visade det sig att 99 % ansåg att Sverige var ett bra land att leva i. Procenten var högre bland lägre inkomsttagare, arbetare och tjänstemän. Men procentandelen var inte dålig hos herr Bohmans kärntrupper heller. Men om man säger att detta land är så uselt under socialdemokratisk regim att människor grips av depression och flyttar ur landet, skall jag med risk för att herr Bohman inte skall anse mig vara tillräckligt allvarlig ändå anföra vad jag läste i en veckotidning om en person som hade flyttat ut. Jag hoppas vederbörande inte hade blivit lurad därtill av herr Bohman.

”Nu sitter vi här i vår soliga tristess. Det är mitt på den spanska solkusten. Här bor hundratals svenskar som vi. Det är som att ligga på sjukhus. Där sitter man i samlingsrummet och ältar sina krämpor och problem och det känns som att vandra runt i en ond cirkel. När vi utlandssvenskar träffas går det till på samma sätt – ett ständigt ältande om Sträng och skatter, och vänstervridning och Palme och rödgardisterna.”

Men, skriver hon, nu vill jag ”få frisk luft under vingarna! Jag vill hem till Sträng och Palme och skatterna och vintern!”

Det här med vintern kanske inte var så helhjärtat.

Det är klart, herr Bohman, att Ni skall företräda Er konservativa ideologi och Er samhällsbevarande syn och att Ni skall föreslå högerpolitik, av gammalt eller nytt märke, och allt det andra. Men jag tycker att Ni någon gång kunde lyfta hakan litet grand och säga det som är sanningen – att det här är inget dåligt land att leva i, trots socialdemokratiskt styre. Det här landet har ingen dålig framtid, trots att socialdemokraterna gör anspråk på att fortsätta att leda utvecklingen. Jag tror att Ni skulle komma mer i takt med tiden och vad människorna i det här samhället verkligen känner.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Bohman anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Nr 34

Onsdagen den
12 mars 1975

*Förlängd
motionstid*

*Meddelande
om frågor*

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 8 Anmäldes och bordlades

Motioner

Nr 1849 av fru *Lindquist m. fl.* med anledning av propositionen 1975:19 om lagstiftning om skydd mot avlyssning

Nr 1850 av herrar *Ångström* och *Westberg* i Ljusdal med anledning av propositionen 1975:30 om energihushållningen m. m.

§ 9 Förlängd motionstid

Herr PERSSON i Heden (c):

Herr talman! Regeringens proposition 1975:30 om energihushållningen m. m. innefattar bl. a. redovisning av planer för längre tid än den för vilken anslag har beräknats i propositionen. Jag hemställer att kammaren med hänsyn till ärendets omfattning ville besluta att tiden för avgivande av motioner med anledning av nämnda proposition skall förlängas med tio dagar och sålunda utgå onsdagen den 9 april.

Denna hemställan bifölles.

§ 10 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 12 mars

Nr 118 av herr *Ahlmark* (fp) till herr utbildningsministern om innebörden av begreppet "kulturell allemansrätt":

Sverige har en lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och har ratificerat ett par internationella konventioner på området, vilkas bärande principer regeringen nu tycks vilja angripa. Statsrådet Zachrisson har bl. a. i ett tal (21/9 1974) sagt: "Så länge upphovsrätten gäller, så länge existerar ingen kulturell allemansrätt, och förfoganderätten är begränsad. Det betyder, att färre människor får glädje av kulturarbetarnas insatser."

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga herr utbildningsministern:

Vad menar utbildningsministern med att positivt tala om "kulturell allemansrätt"?

Nr 119 av herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr jordbruksministern om tillvaratagande av matavfall vid sjukhus m. fl. vårdinrättningar:

Det förekommer att matavfall vid sjukhus och vårdinrättningar bränns upp i stället för att utnyttjas som exempelvis svinföda. Detta beror bl. a. på att berörd hälsovårdsnämnd säger sig inte ha erforderliga resurser för att kontrollera efterlevnaden av de särskilda bestämmelser som gäller för utnyttjande av matavfallet.

Är statsrådet villig att medverka till att hälsovårdslagstiftningens bestämmelser och tillämpning ses över vad gäller tillvaratagande av matavfall vid sjukhus och vårdinrättningar?

Nr 120 av herr *Andersson* i Örebro (fp) till herr kommunikationsministern om förbättrad arbetsmiljö i SJ:s stationsbyggnader:

Förbättringen av den fysiska arbetsmiljön för de anställda är ett område där olika stimulansåtgärder vidtas för att avhjälpa missförhållandena.

En sektor av arbetslivet, där behov av förbättring synes föreligga, är vissa av statens järnvägars stationsbyggnader (t. ex. Örebro C). Personalutrymmena här fyller inte de krav man rimligen borde kunna ställa på en god arbetsmiljö.

Med anledning härav ber jag att till herr kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Vilka omedelbara åtgärder är statsrådet beredd vidtaga i syfte att förbättra arbetsmiljön inom SJ:s stationsbyggnader?

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 18.18.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 34

Onsdagen den
12 mars 1975

*Meddelande
om frågor*